

Aiszóposz meséi

Fordította, az utószót és a jegyzeteket írta:
Sarkady János

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
HAUSRATH: CORPUS FABULARUM AESOPICARUM
(LIPSIÆ 1957)

Tartalomjegyzék

Aiszóposz meséi	13
1. A sas és a róka	13
2. A sas, a csóka és a pásztor	13
3. A sas és a ganajtúró	14
4. A csalogány és a sólyom	14
5. Az adós	14
6. A vadkecskék és a kecskepásztor	15
7. A macska és a madarak	15
8. Aiszóposz a hajóépítő műhelyben	15
9. A róka és a kecskebak	16
10. A róka és az oroszlán	16
11. A halász	16
12. A róka és a párduc	17
13. A halászok	17
14. A róka és a majom	17
15. A róka és az egér	18
16. A macska és a kakas	18
17. A csonka farkú róka	18
18. A halász és a kis hal	18
19. A róka és a túskebokor	19
20. A róka és a krokodil	19
21. A halászok	19
22. A róka és a favágó	19
23. A kakasok és a fogoly	20
24. A megdagadt hasú róka	20
25. A jégmadár	20
26. A halász	21
27. A róka az álarchoz	21
28. A csaló	21
29. A szénégető és a kallós	21
30. A hajótörött	22
31. Az őszülő ember és barátnői	22
32. A gyilkos	22
33. A dicsekvő öttusázó	22

34. A lehetetlent ígérő ember	23
35. Az ember és a szatürosz	23
36. A rossz szándékú ember	23
37. A vak ember	23
38. A szántóvető és a farkas	24
39/A. A fecske és a madarak	24
39/B. A fecske és a madarak	24
40. A csillagjós	25
41. A róka és a kutya	25
42. A földműves és gyermekei	25
43. A békák	25
44. A királyt kérő békák	26
45. Az ökrök és a tengely	26
46. Az északi szél és a Nap	26
47. A belső részeket kihányó gyermek	26
48. Az éjjeli madár	27
49. A pásztor	27
50. A menyét és Aphrodité	27
51. A földműves és a kígyó	28
52. A földműves és kutyái	28
53. A földműves gyermekei	28
54. A csigák	29
55. Az asszony és a szolgálók	29
56. A varázslónő	29
57. Az öregasszony és az orvos	29
58. Az asszony és a tyúk	30
59. A menyét	30
60. Az öregember és a Halál	30
61. A földműves és a Sors	30
62. A földműves és a kígyó	31
63. Démadész, a szónok	31
64. A kutya harapta ember	31
65/A. A vándorló Diogenész	31
65/B. Diogenész és a kopasz	32
66. A vándorok és a medve	32
67. Az ifjak és a mészáros	32
68. A vándorok	33
69. Az ellenségek	33
70. A békák	33

71. A tölgyfa és a nád	33
72. A hitvány ember, aki arany oroszlánt talált	34
73. A delfinek és a kis hal	34
74. A méhészt	34
75. A delfin és a majom	34
76. A szarvas és az oroszlán	35
77. A szarvas	35
78. A szarvas és az oroszlán	36
79. A szarvas és a szőlő	36
80. A tengeri utazók	36
81. A macska és az egerek	36
82. A legyek	37
83. A róka és a majom	37
84. A szamár, a kakas és az oroszlán	37
85. A majom és a teve	38
86. A két ganajtúró bogár	38
87. A malac és a juhok	38
88. A rigó	38
89/A. Az aranyat tojó liba	39
89/B. Az aranyat tojó tyúk	39
90. Hermész és a szoborfaragó	39
91. Hermész és Teiresziasz	39
92. A kígyó és a vízikígyó	40
93. A kutya és gazdája	40
94. A két kutya	41
95. A kígyó és a reszelő	41
96. Az apa és leányai	41
97. A férj és a feleség	42
98. A kígyó és a róka	42
99. A kecskegida és a farkas	42
100. A farkas és a kecskegida	42
101. A szoborárus	43
102. Zeusz, Prométheusz, Athéna és Mómosz	43
103. A csóka és a madarak	43
104. Hermész és a Föld	44
105. Hermész	44
106. Zeusz és Apollón	44
107. A ló, az ökör, a kutya és az ember	44
108. Zeusz és a teknősbéka	45

109. Zeusz és a róka	45
110. Zeusz és az emberek	45
111. Zeusz és a szemérem	46
112. A félisten	46
113. Héraklész és Plutosz	46
114. A hangya és a tücsök	46
115. A tonhal és a delfin	47
116. Az orvos és a beteg	47
117. A madarász és a mérges kígyó	47
118. A rák és a róka	48
119. A teve és Zeusz	48
120. A hód	48
121. A kertész	48
122. A kertész és a kutya	49
123. Az énekes	49
124. A tolvajok és a kakas	49
125. A csóka és a hollók	49
126. A holló és a róka	50
127. A varjú és a holló	50
128. A csóka és a róka	50
129. A varjú és a kutya	50
130. A holló és a kígyó	51
131. A csóka és a galambok	51
132. A gyomor és a lábak	51
133. A szökevény csóka	51
134. A kutya és a mészáros	52
135. A kutya és a róka	52
136. A húst vivő kutya	52
137. A kutya és a farkas	52
138. Az éhes kutyák	53
139. A kutya meg a nyúl	53
140. A szúnyog és a bika	53
141. A diófa	53
142. A teve	54
143. A nyulak és a békák	54
144. A sirály és a héja	54
145. Az oroszlán és a földműves	54
146. Az oroszlán és a béka	55
147. Az oroszlán és a róka	55

148. Az oroszlán és a bika	55
149. Az oroszlán és a földműves	55
150. Az oroszlán és a delfin	56
151. Az egértől megijedt oroszlán	56
152. Az oroszlán és a medve	56
153. Az oroszlán és a nyúl	57
154. Az oroszlán, a szamár és a róka	57
155. Az oroszlán és az egér	57
156. Az oroszlán és a szamár	58
157. A rabló és az eperfa	58
158. A farkasok és a bárányok	58
159. A farkas és a ló	58
160. A farkas és a bárány	59
161. A farkas és a kócsag	59
162. A farkas és a kecske	59
163. A farkas és a vénasszony	60
164. A farkas és a bárány	60
165. A farkas és a pásztor	60
166. A farkas és a bárány	60
167. A nőstény oroszlán és a róka	61
168. A farkas és a kos	61
169. A nyulak és a rókák	61
170. A jós	61
171. A gyermek és a holló	62
172. A méhek és Zeusz	62
173. A kolduló papok	62
174. Az egerek és a macskák	62
175. A hangya	63
176. A hangya és a galamb	63
177. A légy	63
178. A hajótörött és a tenger	63
179. A züllött ifjú és a fecske	64
180. A beteg és az orvos	64
181. A denevér, a túskebokor és a bűvármadár	64
182. A denevér és a macska	65
183. A favágó és Hermész	65
184/A. A vándor és Tükhé	66
184/B. A gyermek és Tükhé	66
185. A vándorok és a platánfa	66

186. A vándor és a kígyó	66
187. A vándorok és a fadarab	67
188. A vándor és Hermész	67
189. A malac és a róka	67
190. A szamár és a kertész	68
191. A söt cipelő szamár	68
192. A szamár és az öszvér	68
193. A szobrot szállító szamár	69
194. A vadszamár	69
195. A szamár és a tücskök	69
196. A szamarak Zeusznál	69
197. A szamár és a szamárhajcsár	70
198. A szamár és a farkas	70
199/A. A szamár és az oroszlánbőr	70
199/B. A szamár és az oroszlánbőr	70
200. A szamarat vevő ember	71
201. A szamár és a békák	71
202. A szamár, a holló és a farkas	71
203. A szamár, a róka és az oroszlán	71
204. A szamár és az öszvér	72
205/A. A madarász és a fogoly	72
205/B. A fogoly és a vadász	72
206. A tyúk és a fecske	73
207. A madarász és a pacsirta	73
208. A madarász és a gólya	73
209. A vad- és szelíd galambok	73
210. A teve	74
211. A kígyó és a rák	74
212. A kígyó, a menyét és az egerek	74
213. A megtaposott kígyó	75
214. A letétet elvevő ember és az Eskü	75
215. A sáskákra vadászó gyerek	75
216. A tolvaj gyerek és anyja	75
217. A szomszéd galamb	76
218. A galamb és a varjú	76
219. A majom és a halászhók	76
220. A gazdag ember és a cserzővarga	77
221. A gazdagok és a siratóasszonyok	77
222. A pásztor és a kutya	77

223. A pásztor és a tenger	77
224. A pásztor és a juhok	78
225. A pásztor és a farkaskölykök	78
226. A tréfás pásztor	78
227. Az utasok és a holló	79
228. Prométheusz és az emberek	79
229. Két tarisznya	79
230. A fürdőző gyerek	79
231. Rókák a Maiandrosznál	80
232. A bárány nyírás alatt	80
233. A gránátalma, az almafa és a túskebokor	80
234. A vakond	80
235. A darazsak, a foglyok és a földműves	81
236. A darázs és a kígyó	81
237. A féreg és a kígyó	81
238. A vadkan, a ló és a vadász	81
239. A fák és a nád	82
240. A hiénák	82
241. A hiéna és a róka	82
242. A bika és a vadkecskék	82
243. A majom kölykei	83
244. A páva és a csóka	83
245. A tücsök és a róka	83
246. A teve, az elefánt és a majom	83
247. A hattyú	84
248. Zeus és a kígyó	84
249. A páva és a daru	84
250. A disznó és a kutya	84
251. A disznó és a kutya	85
252. A vaddisznó és a róka	85
253. A fösvény	85
254. A teknőös és a nyúl	85
255. A fecske és a kígyó	86
256. A ludak és a darvak	86
257. A vadszamár és a farkas	86
258. A fecske és a varjú	86
259. A teknősbéka és a sas	87
260. A bolha és az atléta	87
261. A papagáj és a macska	87

262. A favágók és a tölgy	87
263. A fenyő és a tüske	88
264. Az együtt vándorló ember és oroszlán	88
265. A kutya és a kagyló	88
266. A két kakas és a sas	88
267. A szúnyog és az oroszlán	89
268. A kutya, a róka és a kakas	89
269. Az oroszlán, a farkas és a róka	89
270. Az üsző és az ökör	90
271. A búbos pacsirta	90
272. A szamár és a ló	90
273. A sas	90
274. Az etióp	91
275. A gida és a bak	91
276. A pásztor és a farkas	91
277. A hattyú	91
278. Az asszony és a részeges férj	92
279. A gyerek, az apa és a festett oroszlán	92
280. A folyó és az erszény	93
281. Az íjász és az oroszlán	93
282. A kopasz	93
283. A lakomázó kutya	93
284. Az öszvér	94
285. A ló és a szamár	94
286. A szobrot széttörő ember	94
287. A féreg és a róka	95
288. A beteg holló	95
289. A kürtös	95
290. A katona és a hollók	95
291. A kígyó farka és tagjai	95
292. Az oroszlán, Prométheusz és az elefánt	96
293. A fák és az olajfa	96
294. A farkas és a kutya	97
295. A szamár és a kutya	97
296. A fal és a szög	97
297. A tél és a tavasz	97
298. Az ember és a tücsök	98
299. Az asszony és a földműves	98
300. A bujálkodó férfi és az asszony	98

301. A tolvaj és a fogadós	99
302. Az egér és a béka	99
303. A földműves és a szamarak	100
304. Az apa és leánya	100
305. A bolond lány és az anyja	100
306. A hajós és a fia	101
307. A kutyakölyök és a békák	101
Aiszóposz és meséi	110
Jegyzetek	115

Aiszóposz meséi

1. A sas és a róka

A sas és a róka barátságot fogadtak egymásnak, és elhatározták, hogy egymás közelében fognak lakni. Úgy tartották ugyanis, hogy az együtt lakás megerősíti a barátságot. A sas egy magas fára telepedett, s ott költötte ki fiókáit, a róka pedig az alatta lévő bozótban kölykezett meg. Mikor azonban egyszer a róka kiment vadászni, a sas élelem híján leszállt a bozótba, és elragadva a rókakölykeket, fiókáival felfalta őket. Amint a róka megérkezett, és látta, hogy mi történt, kölykei pusztulása éppen úgy elkésérítette, mint az, hogy nem állhatott bosszút; földi állat léteére ugyanis nem tudta üldözni a madarat. Ezért félreállt – mert csak ez marad meg a gyengék és tehetetlenek számára –, és megátkozta ellenségét. A sasnak azonban nemsokára meg kellett bűnhődnie a barátság meggyalázásáért. A mezőn ugyanis kecskét áldoztak, s lecsapott, és elragadott az oltárról egy még tüzes belső részt. Ahogy fészkébe vitte, hirtelen belekapott a szél, és a vékony és száraz gallyak lángra lobbantak. A fiókák, amelyeknek még nem nőtt ki a szárnyuk, megpörköltek, s a földre zuhantak. A róka pedig odafutott, és a sas szeme láttára mindet felfalta.

A mese bizonyítja, hogy a barátság megsértői, ha el is kerülnek a megsértettek bosszúját, az isteni igazságszolgáltatás elől nem menekülhetnek.¹

2. A sas, a csóka és a pásztor

A sas lecsapott egy magas szikláról, és elragadott egy bárányt. A csóka meglátta ezt, és irigységében utánozni akarta. Neki is lendült, és nagy szárnycsapkodással egy kos hátára szállt le. De ahogy karmai beleakadtak annak gyapjába, nem tudott felszállni, csak csapkodott. Végül a pásztor észrevette a dolgot; odafutott, megfogta a csókát, és levágta a szárnytollait. Mivel éppen este fogta el, hazavitte a gyermekeinek. Mikor azok kérdezősködtek, hogy miféle madár ez, így felelt: „Ahogy én látom, csóka, de ő sasnak képzei magát.”

Ugyanígy az erősebbekkel való versengés semmire sem vezet, s amellet még nevetségessé is tesz.

3. A sas és a ganajturó

A sas egy nyulat üldözött. A nyúl, mivel senkinél sem talált segítséget, ahhoz fordult, akit a véletlen az útjába hozott: meglátta a ganajturót, hozzá fordult hát könyörgésével. A bogár bátorította őt, és amikor meglátta a közeledő sást, kérte, hogy ne hurcolja el azt, aki tőle segítséget kért. A sas azonban ügyet sem vetett a kis bogárra, és felfalta a nyulat. Ettől kezdve azonban a bogár bosszút forralt: figyelte a sas fészket, és valahányszor az költeni akart, felrepült, s legördítette és összetörte a tojásokat. Végül a mindenünnen elüldözött sas Zeuszhoz menekült, és tőle kért helyet a biztonságos költéshez. Zeusz megengedte neki, hogy az ő ölében rakjon fészket. Mikor a bogár ezt meglátta, piszokból egy golyót csinált, majd felrepült vele, és Zeusz ölébe ejtette. Zeusz le akarta dobni a szemetet, de ahogy felugrott, elfeledkezett a tojásokról, és azokat is ledobta. Azt mondják, ettől fogva járja az, hogy a sasok nem költenek abban az időben, mikor ganajturók is vannak.

A mese azt tanítja, hogy meg kell fontolni: senki sem gyenge annyira, hogy ha gyalázatot szenved, ne tudna bosszút állni érte.²

4. A csalogány és a sólyom

A csalogány egy magas fán ült, s szokása szerint énekelgetett. A sólyom, amely éppen megéhezett, meglátta, lecsapott rá, és megragadta. A pusztulás előtt álló csalogány kérte őt, hogy eressze el, s erősítette, hogy úgysem lakik jól vele a sólyom, ha tehát éhes, nagyobb madarak után kell vetnie magát. De a sólyom félbeszakította: „Igazán bolond lennék, ha elereszteném azt, ami a karmaim közé került, és azt kergetném, amit még nem is látok.”

A mese azt bizonyítja, hogy ugyanilyen esztelenek azok az emberek is, akik többet remélnek az elérhetőnél, s a kezük közt lévő dolgokat elszalasztják.³

5. Az adós

Athénban egy adós, mikor a hitelező kérte tőle a kölcsönt, először haladékot kért, s nyomorára hivatkozott. Mikor pedig az nem engedett, előhozta egyetlen disznáját, és a hitelező jelenlétében eladásra kínálta. Oda is jött egy vevő, és megkérdezte, hogy koca-e az eladásra kínált disznó. Azt a választ kapta, hogy koca, de nem akármilyen közönséges ám: a misztériumok idején kocákat ellik, a Panathénaiák idején pedig kanokat. Mikor a vevő elbámult a beszéden, a hitelező még lódította is a dolgot: „Csak ne csodálkozz, mert ez a Dionüsziaiák idején még kecskegidákat is fog elleni neked.”

A mese bizonyítja, hogy sokan a haszon kedvéért nem ártallanak lehetetlen dolgok mellett is hamisan tanúskodni.⁴

6. A vadkecskék és a kecskepásztor

A kecskepásztor kihajtotta kecskéit a legelőre, és látta, hogy vadkecskék közé keverednek; mikor aztán beesteledett, valamennyit behajtotta a saját barlangjába. Másnap nagy vihar kerekedett, úgyhogy nem tudta a nyáját a szokott legelőre kihajtani, és így otthon etette meg őket. A sajátjainak csak kevés élelmet adott, éppen csak hogy ne éhezzenek, az idegeneknek viszont többet halmozott oda, hogy azokat is magához édesgesse. Mikor azután a vihar véget ért, mindet kihajtotta a legelőre; a vadkecskék azonban a hegyekhez érve azonnal elfutottak. Mikor pedig a pásztor hálátlansággal vádolta őket, amiért elhagyták, bár nagyszerű ellátást kaptak tőle, visszafordultak, és így szóltak: „Éppen ezért még jobban őrizkedünk tőled; mert ha minket, akik tegnap kerültünk hozzád, többre becsültél a régieknél, világos, hogy ha ezután mások is hozzád kerülnek, azokat meg elibénk helyeznéd.”

A mese bizonyítja, hogy nem kell szívesen fogadni azok barátságát, akik régi barátainál többre becsülnek minket, míg újak vagyunk; meg kell gondolnunk, hogy ha fölöttünk is eljár az idő, másokkal barátkoznak össze, és azokat fogják többre tartani.⁵

7. A macska és a madarak

A macska meghallotta, hogy valamelyik udvarban a szárnyasok betegeskednek. Orvosnak álcázta magát, fogta a mesterséghez szükséges eszközöket, odament, és az udvar előtt megállva megkérdezte tőlük, hogy érzik magukat. Azok nyomban megfeleltek neki: „Jól – ha te elmegy innen.”

Így van ez az emberek közt is: a hitványak nem csapják be az okosokat, még ha teljes erejükkel tettetik is a segíteni akarást.

8. Aiszóposz a hajóépítő műhelyben

Egyszer Aiszóposz, a mesemondó, időtöltésből bement egy hajóépítő műhelybe. Mikor a hajóácsok gúnyolódtak vele, és mindenképpen szóra akarták bírni, Aiszóposz a következőt mondta el: „Valamikor régen létrejött az űr és a víz; de Zeusz létre akarta hozni a szárazföldet is, és ezért megparancsolta az űrnek, hogy háromszorra igya ki a tengert. Az bele is kezdett, és először a hegyek jelentek meg;

mikor másodszor hörpöntett, a síkságok is előbukkantak. De ha kedve támad még harmadszorra is inni a vízből, a ti mesterségeitek feleslegessé válik.”

A mese azt bizonyítja, hogy akik náluk kiválóbbakat gúnyolnak, elfeledkeznek arról, hogy a rövidebbet húzhatják velük szemben.

9. A róka és a kecskebak

A róka beleesett egy kútba, és kénytelen-kelletlen lenn maradt, mivel képtelen volt felmászni. Amikor a kecskebak a szomjúságtól hajtva ugyanahhoz a kúthoz jött, meglátta őt, és megkérdezte, jó-e a víz. A róka balesetét szépítgetve hosszasan dicsérte a vizet, elmondta, milyen jó, és biztatta a kecskét, hogy jöjjön le ő is. Az meg, hogy láthassa a vizet, és szomját is olthassa, meggondolatlanul leugrott. Mikor azután a rókával együtt a kijutás után kezdtek nézni, a róka kijelentette, hogy valami hasznosat gondolt ki mindkettőjük javára. „Ha te – mondotta – a falhoz támasztod első lábaidat, és lehajtod a szarvaidat, én a hátadon felfutok, és utána téged is kihúzlak.” A kecske készségesen engedelmeskedett ennek a második javaslatnak is. A róka a lábáról a hátára ugrott, majd a szarvaira támaszkodva feljutott a kút szájához, és már távozott is. Mikor pedig a kecske szidni kezdte, amiért megszegte megállapodásukat, a róka visszafordult, s csak ennyit mondott: „Barátom, ha annyi eszed volna, amennyi szőr van a szakálladban, nem mentél volna le, mielőtt a feljövétel lehetőségét meg nem vizsgáltad.”

Így az okos embereknek is előbb a dolgok kimenetelét kell megvizsgálni, és csak azután belefogniuk.

10. A róka és az oroszlán

A róka sohasem látta az oroszlánt. Mikor azután véletlenül szembetalálkozott vele, első látásra annyira megijedt tőle, hogy kis híján belehalt. Második találkozásuk alkalmával is megijedt ugyan, de már nem annyira, mint legelőször. Mikor pedig harmadszor is látta, annyira nekibátorodott, hogy oda is ment hozzá elbeszélgetni vele.

A mese bizonyítja, hogy a szokás a félelmetes dolgokat is megszelídíti.

11. A halász

Egy fuvolázáshoz értő halász fuvolájával és hálójával kiment a tengerpartra, egy kiugró szirtre állt, és fuvolázni kezdett, mert azt hitte, hogy a halak a szép hangra maguktól ki fognak ugrálni a partra. Mivel azonban kitarató játékával sem ért el

semmit, letette a fuvolát, fogta a hálót, a vízbe vetette, és sok halat kifogott vele. Miután kidobta őket a hálóból a partra, és látta, hogyan fickándoznak, így szólt: „Nyomorult állatok, amikor fuvoláztam, nem táncoltatok, most meg, amikor abba hagytam, megteszitek?”

Azokra illik ez a mese, akik nem az alkalomhoz illő dolgot csinálnak.⁶

12. A róka és a párdúc

A róka és a párdúc a szépség fölött versengtek. Mikor a párdúc egyre csak testének tarkaságával büszkélkedett, a róka mosolyogva szólt: „Mennyivel szebb vagyok nálad én, akinek nem a teste, hanem az esze tarka.”

A mese bizonyítja, hogy a testi szépségnél több az észbéli kiválóság.

13. A halászhók

A halászhók húzták a hálót; mivel az nehéz volt, már előre örültek és táncoltak, mert azt hitték, hogy sok a zsákmány. Mikor azonban a partra húzták, csak kevés halat találtak, ellenben telis-tele volt a háló kövekkel és homokkal. Erre mértéktelenül megharagudtak; nem is annyira magáért a dologért nehezteltek, hanem mivel az ellenkezőjére számítottak. De egy öreg így szólt közöttük: „Hagyjuk abba, barátaim; úgy látszik, az öröm testvére a bánat, és ha annyira örültünk már előre, most nyilván szomorkodnunk is kell.”

Így hát fogadjuk el, hogy milyen változékony az élet, s nem kell nekünk sem büszkélkednünk; gondoljuk meg, hogy a túlságosan szép időből viharnek kell támadnia.

14. A róka és a majom

A róka és a majom együtt vándoroltak, és közben az előkelőségről vitatkoztak. Mindketten sokat beszéltek már, mikor elértek egy temetőhöz. A majom odatekintett, és felsóhajtott. Mikor a róka ennek okát kérdezte, a majom a síremlékekre mutatott, és így szólt: „Hát hogyan jajgatnék, mikor őseim szabadon bocsátottjaiknak és rabszolgáinak síroszlopait látom?” A róka így felelt erre: „Hazudj csak, amennyit akarsz, hiszen ezek közül úgysem kél fel senki, hogy megcáfoljon téged.”

Így az emberek között is a hazudozók akkor kérkednek leginkább, amikor nincs, aki megcáfolja őket.⁷

15. A róka és az egér

A róka a felfuttatott szőlőn érett fürtöket látott, és szerette volna megenni, de nem sikerült elérnie. Az egér ezt látva mosolygott rajta, és így szólt: „Semmit sem ehetsz.” A róka nem akart szégyenben maradni az egér előtt, és ezért így szólt: „Mert még éretlenek.”

A mese a hitvány és jó szóra nem hallgató embereket szégyeníti meg.

16. A macska és a kakas

A macska megfogta a kakast, és fel akarta falni, de alaposan meg akarta indokolni. Belekezdett hát a vádaskodásba, s kijelentette, hogy zavarja az embereket, mikor éjszaka kukorékol, és nem hagyja aludni őket. Mikor a kakas arra hivatkozott, hogy saját hasznukra teszi ezt, mert szokott munkájukra kelti fel őket, másodszorra ezt vetette ellene: „De erkölcstelen természetű is vagy!” A kakas azzal védekezett, hogy ezt is gazdái hasznára teszi, mert a tyúkok így tojnak számukra sok tojást. A macska kifogyva az érvekből, így szólt: „Ha bővében vagy is az ellenérveknek, azt hiszed, azért én nem eszlek meg?”

A mese bizonyítja, hogy a bűnre elszánt hitvány természet, ha tetszetős ürüggyel nem teheti, akkor leplezetlenül is elköveti tettét.

17. A csonka farkú róka

Egy rókának a csapda levágta a farkát, és ezután szégyenében elviselhetetlennek érezte az életet. Támadt azonban egy mentőötlete: hátha a többi rókát is be lehetne ugratni ugyanebbe, hogy így a közös bajjal saját csonkaságát elleplezhesse. Össze is csődítette mindet, és buzdította őket, hogy vágják le ők is a farkukat; előadta, hogy az nemcsak rosszul áll nekik, hanem túlságos súlyt is akaszt rájuk. Egyikük azonban mosolyogva felelt neki: „Barátom, ha veled nem esik meg, nem ajánlanád nekünk sem.”

Ez a mese azokra alkalmazható, akik a többieknek nem jóindulatból, hanem saját érdekük szerint adnak tanácsot.

18. A halász és a kis hal

A halász kivetette hálóját, de csak egy ajókát fogott. A halacska könyörgött neki, hogy egyelőre engedje el, mert még kicsi, később pedig, amikor már megnőtt,

fogja ki újra, nagyobb haszna lesz belőle. „Bolond lennék – felelte a halász –, ha a kezemben lévő hasznót elereszteném, és a bizonytalan reményt hajszoznál.”

A mese bizonyítja, hogy inkább a meglévő hasznót kell választani, ha kicsi is, mint a reménybelit, még ha az nagy is.

19. A róka és a tüskebokor

A róka felmászott a sövényre, de majdnem lecsúszott, és belekapaszkodott a tüskebokorba. Tüske ment a talpába; a róka szörnyen szenvedett, és szidta a bokrot, hogy mikor ő segítségért fordult hozzá, az még nagyobb bajt okozott neki. A tüskebokor azonban nevetve válaszolt: „Bolond vagy, barátom, ha belém akartál kapaszkodni, hiszen magam szoktam mindenkibe beleakaszkodni.”

Így az emberek között is ostobák azok, akik olyanokhoz fordulnak segítségért, akiknek már természete a gonoszkodás.

20. A róka és a krokodil

A róka és a krokodil az előkelő származáson vitatkoztak. Miután a krokodil mindenfélét elsorolt elődei előkelőségéről, és végül azt is hozzátette, hogy gyakorlótérvezetői tisztséget viselt őskőktől származik, a róka mosolyogva jegyezte meg: „Ha nem mondanád is, látszik a bőrdön, hogy sok gyakorlaton mentél keresztül.”

Ugyanígy a hazudozó embereket is a tények cáfolják meg.⁸

21. A halászok

A halászok kihajóztak, de sokáig rosszul ment nekik: semmit sem fogtak, csak ültek a hajóban és szomorkodtak. Váratlanul egy üldözött tonhal vergődésében véletlenül beugrott a csónakba. Ők megfogták, a városba vitték, és eladták.

Ugyanígy sokszor, amit a mesterség nem ad meg, azt a szerencse megadja.

22. A róka és a favágó

A róka menekült a vadászok elől. Amint megpillantott egy favágót, könyörgött neki, hogy rejtse el őt. Az biztatta, hogy menjen csak be az ő kunyhójába, és ott bújjon el. Nemsokára odaértek a vadászok, és megtudakolták a favágótól, hogy nem látta-e erre jönni a rókát. Az hangosan bizonykodott, hogy nem látta, de ugyanakkor kezével intve jelezte, hova rejtőzött el. Mikor a róka látta, hogy eltávoznak, előbújt, és szó nélkül elosont. A favágó szidni kezdte, hogy ő mentette

meg, és erről egy szót sem ejt, a róka azonban így szólt vissza: „Megköszöntem volna neked, ha kezed mozdulata is szavaidhoz hasonló lett volna.”

23. A kakasok és a fogoly

Egy ember kakasokat tartott a házában. Mikor talált egy eladó szelídített foglyot, azt is megvette és hazavitte, hogy együtt nevelje amazokkal. Azok azonban csipkedni kezdtek, és üldözték, úgyhogy a fogoly elbúsult, és azt hitte, azért nézik le, mert más fajtából való. Kevéssel később azonban, ahogy látta, hogy a kakasok egymás ellen is viaskodnak, és nem hagyják abba, míg nem véreznek, így szólt magában: „Én már nem is neheztelek ezekre, amiért megverték, mert látom, hogy még egymást sem kímélik.”

A mese bizonyítja, hogy az eszes emberek könnyebben elviselik mások gőgjét, mikor látják, hogy azok az öveiket sem kímélik.⁹

24. A megdagadt hasú róka

Az éhes róka, amikor egy faodúban meglátta a pásztoroktól otthagyt kenyeret és húst, bemászott és megette. A hasa azonban megdagadt, és mivel így nem tudott kimászni, sóhajtozott és siránkozott. Egy másik arra járó róka, amint meghallotta jajveszékelését, odament hozzá, és megkérdezte, mi a baja. Mikor megtudta, mi történt, így szólt: „Maradj csak itt, amíg újra olyan leszel, mint amikor bementél, és akkor könnyen kijöhetsz.”

A mese azt bizonyítja, hogy a nehéz kérdéseket az idő oldja meg.¹⁰

25. A jégmadár

A jégmadár magányt kedvelő állat, amely mindig a tengeren jár. Róla beszélnek, hogy az emberek üldözése elől menekülve, a tengerparti szirteken szokott fészkelni. Mikor költetni akart, egy hegyfokra ment, felfedezett egy parti sziklát, s ott költötte ki fiókáit. Egyszer azonban, amikor zsákmány után járt, az történt, hogy a heves szélről hullámzó tenger kicsapott egészen a fészekig, elöntötte azt, és elpusztította a fiókákat. A jégmadár, mikor megjött, és észrevette, mi történt, így szólt: „Én szerencsétlen! a földet kerülve ide menekültem, s ez a szikla még sokkal hűtlenebb volt hozzám.”

Ugyanígy némely emberek, miközben az ellenségtől őrizzük meg, észre sem veszik, hogy az ellenségnek veszélyesebb barátok közé kerülnek.

26. A halász

A halász egy folyóban halászott. Mikor kifeszítette a hálóját, és körülkerítette a folyót, kötélre kötött kődarabbal verni kezdte a vizet, hogy a menekülő halak vigyázatlanul a hálóba fussanak. A vidék egyik lakója, mikor látta, mit csinál, megszidta, hogy felzavarja a folyót, és nem hagyja őket tiszta vizet inni. A halász így válaszolt: „Ha nem zavarom fel így a folyót, nekem kell éhen halnom.”

Ugyanígy a városokban a demagógok is akkor nyernek a legtöbbet, amikor hazájukat viszálykodásba döntik.

27. A róka az álarchoz

A róka beosont egy szobrász műhelyébe. Mindent átkutatott, és amikor egy tragikus álarcra bukkant, felemelte, és így szólt hozzá: „Milyen fej, és nincs benne agyvelő!”

A mese jól illik a kiváló megjelenésű, de tehetségtelen emberre.

28. A csaló

Egy szegény ember betegeskedett, és már nagyon rosszul volt. Fogadalmat tett tehát, hogy az isteneknek hekatombát fog áldozni, ha meggyógyítják. Azok próbára akarták tenni őt, és ezért azonnal meggyógyították, ő meg felgyógyulása után – mivel valódi ökrei nem voltak – faggyúból gyúrt száz darabot, azokat égette el egy oltáron, s így szólt: „Fogadjátok el a beváltott fogadalmat, istenek.” Az istenek meg akarták büntetni őt; álmot küldtek rá, és buzdították, hogy menjen ki a tengerpartra, ott ezer attikai drachmát fog találni. Az ember boldogan rohant ki a tengerpartra. Ott azonban kalózok kezébe esett, akik elhurcolták, és ezer drachmáért eladták.

A mese jól illik a hazug emberre.

29. A szénégető és a kallós

A szénégető egy házban dolgozott. Amint megpillantotta az arra járó kallóst, kérte őt, legyen a lakótársa, bizonygatta, hogy jobb barátok lennének, és kellemesebben élnének, ha egy ház lenne az otthonuk. A kallós azonban mosolyogva így felelt: „Részemről ez teljesen lehetetlen, mert amit én fehéríték, te bekormozod.”

A mese bizonyítja, hogy akik különböznek, nem lehetnek közösségre.

30. A hajótörött

Egy gazdag athéni másokkal együtt hajón utazott. Nagy vihar kerekedett, és a hajó felfordult. A többiek mind úszva igyekeztek menekülni, de az athéni egyre csak Athénát szolongatta, és fűt-fát ígért neki, ha megmenti. Az egyik hajótörött-társa, aki ott úszott mellette, rászólt: „Ne csak Athénát hívogasd, a kezedet is mozgasd.”

Tehát az istenek segítségül hívása mellett nekünk magunknak is gondolkodnunk és cselekednünk kell a saját érdekünkben.¹¹

31. Az őszülő ember és barátnői

Egy őszülő férfinak két barátnője volt, egy fiatal és egy idősebb. Az idősebb szégyellte, hogy egy fiatalabb férfival van viszonya, és ezért, amikor csak nála volt, kiszedegette a férfi fekete hajszálait. A fiatalabb meg azt restellte, hogy öreg a kedvese, és az ősz hajszálait tépdeste ki. Így történt, hogy kétfelől kopaszodva végül is teljesen megkopaszodott.

Ugyanígy az össze nem illő dolgok mindig ártalmasak.

32. A gyilkos

Egy ember megölt valakit, és annak a rokonai üldözték. Elért a Nílus folyóig, és ott egy farkassal találkozott szembe. Megijedt tőle, felmászott egy folyó melletti fára, és azon rejtőzött el. Ekkor meglátott egy fölötte tekerőző kígyót, és a folyóba vetette magát. Ott azonban egy krokodil elkapta, és felfalta.

A mese bizonyítja, hogy bűnös ember számára sem a föld, sem a levegő, sem a víz nem biztos elem.¹²

33. A dicsekvő öttusázó

Egy öttusázót polgártársai folyton csúfoltak férfiatlansága miatt. Egyszer elutazott, és egy idő múlva hazatérve dicsekedve mesélte, hogy sok sikert aratott más városokban is, Rhodoszban pedig akkorát ugrott, hogy azt még az olümpiai győztesek közül sem érte utol senki. Hozzátette, hogy erről tanúskodhatnak majd az ottani jelenlévők, ha valaha erre utaznak. Egy jelenlévő azonban mosolyogva szólt rá: „Barátom, ha ez igaz, nincs szükséged tanúkra; itt van Rhodosz, itt ugorj.”

A mese bizonyítja, hogy olyan dolgokban, amelyeknél kéznél van a tettleges bizonyítás, minden beszéd felesleges.¹³

34. A lehetetlent ígérő ember

Egy szegény ember betegeskedett, és már nagyon rosszul volt. Miután az orvosok feladták a reményt, az istenekhez fohászkodott, hekatombát és fogadalmi ajándékokat ígérve nekik, ha talpra áll. Felesége megkérdezte tőle: „Honnan fogod ezeket megadni?” – mire ő így felelt: „Talán bizony azt hiszed, meg fogok gyógyulni, hogy az istenek ezt behajtsák rajtam?”

A mese bizonyítja, hogy az emberek könnyen ígérnek olyasmit, amit valójában nem szándékoznak beváltani.

35. Az ember és a szatürosz

Azt mesélik, hogy egy ember egyszer barátságot kötött egy szatürosszal. Mikor beállt a tél, és nagy hideg lett, az ember szájához tartotta a kezét, és rálehelte. Mikor a szatürosz megkérdezte, miért teszi ezt, megmondta, hogy a hideg miatt melengeti a kezét. Később asztalhoz ültek, és mivel az étel nagyon forró volt, az ember megfogta, a szájához vitte és megfújta. Mikor a szatürosz megint faggatni kezdte, hogy miért teszi ezt, közölte, hogy hűti az ételt, mert nagyon meleg. A szatürosz ekkor így szólt hozzá: „Felmondom neked a barátságot, ember, ha te egy szájból meleget és hideget is fújsz.”

Tehát nekünk is kerülnünk kell az olyan barátságot, amely kétséges természetű.¹⁴

36. A rossz szándékú ember

Egy gonosz ember megállapodott egy másikkal, hogy hazugságot bizonyít rá a delphoi jóshelyre. Amint a jóslás megkezdődött, egy verebet fogott a kezébe, és eltakarta a köpenyével, így ment be a szentélybe, megállt, és megkérdezte, hogy élő-e, amit a kezében tart, vagy élettelen. Az volt a terve, hogy ha élettelen mond a jóslat, élve mutatja fel a verebet, ha meg élőt, megfojtja, és úgy húzza elő. Az isten azonban átlátta gonosz tervét, és azt felelte: „Hagyd abba, ember: hiszen rajtad áll, hogy amit fogsz, élő legyen vagy élettelen.”

A mese bizonyítja, hogy az istenséget nem lehet becsapni.¹⁵

37. A vak ember

Egy vak embernek az volt a szokása, hogy minden állatról, amit a kezébe adtak, és megtapogatott, megmondta, miféle. Mikor egyszer hiúzkölyköt adtak oda neki,

megtapogatta, és kételkedve mondta: „Farkas, róka vagy más efféle állat kölyke ez. De abban biztos vagyok, hogy nem ajánlatos erre az állatra a juhok őrzését rábízni.”

Ugyanígy a gonoszok természete sokszor már testalkatukról is felismerhető.

38. A szántóvető és a farkas

A szántóvető levette az igát, s itatásra hajtotta ökreit. A farkas, mikor éhesen és táplálékot keresve rábukkant az ekére, először az ökrök hámját nyalogatta körül, s észre sem vette, hogy bedugta a nyakát; mivel nem tudta kihúzni, elvonszolta az ekét a szántóföldre. A szántóvető odajött, meglátta őt, így szólt: „Ő, te gonosz, bárcsak a rablást és gonoszságot elhagynád, s áttérnél a földművelésre.”

Ugyanígy a hitvány emberek, még ha derekasságot mutatnak is, nem találnak hitelre.

39/A. A fecske és a madarak

Mikor a fagyöngy teremni kezdett, a fecske megérezte a szárnyasokra leselkedő veszedelmet. Összehívta az összes madarat, és azt tanácsolta nekik, hogy feltétlenül vágják ki a fagyöngyöket hordozó tölgyfákat, ha pedig ez meghaladja az erejüket, meneküljenek az emberekhez, és könyörögjenek hozzájuk, hogy a fagyöngy erejének felhasználásával ne fogdossák össze őket. A többiek azonban kinevették őt mint fecsegőt, ő pedig az emberekhez menekült. Azok megegyeztek vele, és lakótársukul fogadták, így történt, hogy a többi madarakat összefogdossák és megeszik az emberek, csak a fecske az, amely menekültként nyugodtan fészkelhet a házaikban is.¹⁶

A mese bizonyítja, hogy akik előre látják a jövőt, azok általában kikerülnek a veszedelmeket is.

39/B. A fecske és a madarak

A fecske összehívta a madarak gyűlését, és azt javasolta, hogy legjobb lesz, ha nem ellenségeskednek az emberekkel, hanem barátságot kötnek velük, és jóindulatot tanúsítanak irántuk. Egy másik madár azonban ellentmondott neki: „Ha még több lenmagot eszünk, és nem hagyunk egyet sem, akkor nem lesz miből hálót fonni ellenünk.” Kiderült, hogy a fecske véleménye a leghelyesebb; ő a városokban telepedett le, és ott élt, a házakban az emberek szomszédságában költött, és semmi bántódása nem esett. A többi madár kitartott amellett, hogy megeszik a magot,

mint minden baj okát: így azonban meghíztak, és még inkább fogdosták és ették őket. Rossz véleményük mellett azonban kitartottak, s elhatározták, hogy nem maradnak tovább az emberek közelében, hanem a levegőben fognak repdesni.

Ugyanígy azok az emberek, akik lélekjelenlétük tanácsára hallgatnak, megmenekülnek a veszedelemtől.

40. A csillagjós

Egy csillagjósnek szokása volt, hogy minden este kiment, és vizsgálta a csillagok állását. Egyszer a külvárosban járt, teljes figyelmével az ég felé fordult, s észre sem vette, és már bele is esett egy kútba. Ahogy ott jajgatott és kiabált, egy járókelő meghallotta jajgatását, odament hozzá, és mikor megtudta, mi történt, így szólt: „Barátom, te az égi dolgokat próbálsz vizsgálni, és nem látod, mi van a földön?”¹⁷

41. A róka és a kutya

A róka beosont a szoptatós juhok nyája közé, felragadott egy bárányt, s úgy csinált, mintha megcsókolná. Egy kutya megkérdezte: „Mit csinálsz?” „Dédelgetem, és játszom vele” – felelte a róka. A kutya azonban így szólt: „Most pedig, ha el nem eresztetted a bárányt, kutya módon fogok bánni veled.”

A könnyelmű és ostobán tolvajkodó emberre illik ez a mese.

42. A földműves és gyermekei

Egy földműves halálán volt. Mivel jó földművest akart nevelni gyermekeiből is, magához hívta őket, és így szólt hozzájuk: „Gyermekeim, a szőlőmben kincs van elrejtve.” A gyermekek apjuk halála után ásót-kapát fogva minden földjét felásták. Kincset ugyan nem találtak, de a szőlő sokszoros termést adott nekik.

A mese bizonyítja, hogy a munka kincs az emberek számára.

43. A békák

Két béka, mikor a tó kiszáradt, szertejárt, s azt kutatták, hogy hol telepedhetnének le. Amint egy kúthoz értek, az egyik azt ajánlotta, hogy aggodalom nélkül ugorjána be. A másik azonban így szólt: „Ha ez a víz is kiszárad, hogy tudunk majd kijönni?”

A mese azt tanítja, hogy ne intézzük hebehurgyán dolgainkat.

44. A királyt kérő békák

A békák bántódtak szervezetlenségük miatt, mert nem volt uralkodójuk. Követeket küldtek hát Zeuszhoz, s kérték, hogy adjon nekik királyt. Zeusz látta együgyűségüket, s egy fadarabot dobott a tóba. A békák először megrémültek a csobbanástól, és a tó mélyébe merültek. Később azonban, mivel a fadarab mozdulatlan volt, felmerészkedtek, és végül már annyira lenézték, hogy felmáztak, és rátelepedtek. Mivel méltatlannak tartották, hogy ilyen királyuk legyen, másodszor is Zeuszhoz fordultak, és kérték, hogy cserélje ki a királyukat, mert nagyon lusta. Zeusz ekkor megharagudott, s vízikígyót küldött rájuk, amely megfogta és felfalta őket.

A mese bizonyítja, hogy jobbak a lusta uralkodók, mint a haragos természetűek.¹⁸

45. Az ökrök és a tengely

Az ökrök húzták a szekeret. Mikor a tengely nyikorgott, hátrafordultak, és így szóltak: „Barátom, mi húzzuk a terhet, és te nyögsz?”

Ugyanígy az emberek közt is vannak, akik fáradozást színlelnek, mialatt mások dolgoznak.

46. Az északi szél és a Nap

Az északi szél és a Nap azon versengtek, melyikük a hatalmasabb. Megegyeztek abban, hogy az lesz a győztes, amelyiküknek sikerül egy vándort levetkőztetni. Az északi szél erősen fújni kezdett, és amikor az ember összehúzta a ruháját, még jobban nekiesett. Az azonban a hidegtől kínozva még szorosabban magára csavarta a ruháját, míg végül a szél belefáradt, és átadta helyét a Napnak. Először csak enyhén melegített, majd mikor az ember már levetette a felső ruháját, erőbben sütött, míg végül az ember nem bírta tovább a hőséget, levetkőzött, s a közeli folyóhoz ment fürödni.

A mese bizonyítja, hogy a rábeszélés sokszor hathatósabb az erőszakoskodásnál.

47. A belső részeket kihányó gyermek

A mezőn ökröt áldoztak, és meghívták a szomszédokat. Volt ezek közt egy szegény asszony is, akivel eljött a fia is. A lakoma folyamán a fiú lassanként teleette-itta magát belsőségekkel és borral. Aztán megfájdult a gyomra, és kínjában így szólt:

„Jaj, anyám, kihányom a belső részeimet!” De anyja így felelt: „Nem a magadét, gyermekem, hanem amit befaltál.”

Ez a mese az adósságcsinálóra illik, aki szívesen fogadja el a más pénzét, de amikor vissza kell fizetnie, úgy méltatlankodik, mintha a sajátját adná.

48. Az éjjeli madár

Egy madár éjszaka az ablakban kapaszkodott, s énekelt. A denevér odajött, és megkérdezte az okát, miért van nyugton nappal, és énekel éjszaka. A madár azt felelte, hogy nem ok nélkül teszi ezt, mert egyszer nappal éneklés közben elfogták, és azóta megokosodott. „De nem most kellene magadra vigyáznod – mondotta a denevér –, amikor semmi haszna nincs, hanem még mielőtt elfogtak volna.”

A mese bizonyítja, hogy ha már megesett a baj, haszontalan az utólagos megfontolás.

49. A pásztor

Miközben a pásztor a csordát legeltette, elveszett egy borjú. Utánament, de nem találta. Ekkor Zeuszhöz könyörgött, s megfogadta, hogy ha megtalálja a tolvajt, kecskegidát fog áldozni. Amint egy tölgyesbe ért, megpillantott egy oroszlánt, amely éppen a borjút falta fel. Rémülten emelte égnek a kezét, és így szólt: „Uram, Zeusz, az előbb kecskegida-áldozatot ígértem neked, ha megtalálom a tolvajt, de most már bikát fogok áldozni, ha a rabló karmaitól megmenekülök.”

Ez a mese az olyan szerencsétlen emberekre vonatkozik, akik szeretnének valamit elérni, de ha elérik, igyekeznek menekülni tőle.¹⁹

50. A menyét és Aphrodité

A menyét beleszeretett egy szép ifjúba, és könyörgött Aphroditéhoz, hogy változtassa őt nővé. Az istennő megkönyörült szenvedésén, és csinos leánnyá változtatta, így aztán az ifjú, mikor meglátta őt, megszerette, és hazavitte feleségül. Éppen hálószobájukban ültek, mikor Aphrodité ki akarta próbálni, hogy alakja megváltozásával a természetét is megváltoztatta-e a menyét, és egy egeret engedett be közéjük. Az erre megfélekedezett az új körülményekről, felugrott az ágyból, és az egér után rohant, hogy megegye. Az istennő pedig megharagudott rá, s ismét visszaváltoztatta őt régi alakjába.

Ugyanígy a hitvány emberek, még ha alakjukat meg is változtatják, természetükön nem tudnak változtatni.²⁰

51. A földműves és a kígyó

A kígyó odacsúszott a földműves gyermekéhez, és agyonmarta. Az apa fájdalomában fejszét ragadott, odaállott a kígyólyukhoz, és leste, hogyha kijön, azonnal agyonüsse. Mikor a kígyó előbújt, odavágott a fejszével, de elhibázta, csak a mellette levő sziklát vágta meg. Később óvatosságból hívta a kígyót, hogy kibéküljön vele. De az így felelt: „Sem én nem lehetek jóindulatú veled szemben, ha látom a meghasított követ, sem te velem szemben, ha fiad sírjára nézel.”

A mese bizonyítja, hogy a nagy ellenségeskedéseket nem könnyű megváltoztatni.²¹

52. A földműves és kutyái

Egy földművest a tél beszorított a majorjába. Mivel nem tudott kimenni, és élelmet szerezni magának, először a juhokat ette meg. Aztán, ahogy a tél még tovább is tartott, a kecskéket fogyasztotta el. Harmadszorra pedig, mivel semmiféle enyhülés sem következett be, a szántó ökrökre kerített sort. Mikor a kutyák látták, mi történik, így szóltak egymáshoz: „Menekülnünk kell innen, mert ha a gazda nem kegyelmezett az ökröknek, munkatársainak, hogy fog nekünk irgalmazni?”

A mese bizonyítja, hogy legjobban azoktól kell őrizkedni, akik még a hozzájuk tartozókkal szemben sem tartózkodnak a gazságtól.

53. A földműves gyermekei

Egy földműves gyermekei veszekedtek egymással. Apjuk, mikor már sokat beszélt a lelkükre, de szép szóval nem tudta őket rávenni, hogy megegyezzenek, belátta, hogy tettel kell ezt elérnie. Így hát felszólította őket, hogy hozzanak egy köteg vesszőt. Mikor azok megtették, amit parancsolt, először együtt adta oda nekik az egész vesszőnyalábot, és megparancsolta, hogy törjék el. A fiúk erőlködtek, de nem sikerült nekik; másodszorra viszont kioldotta a köteget, s egyenként adta oda nekik a vesszőt. Mikor így már könnyen eltörték, így szólt: „Ti is, gyermekeim, ha egyetértetek, legyőzhetetlenek lesztek ellenségeitek számára; de ha viszálykodtok, könnyen elbánnak veletek.”

A mese bizonyítja, hogy amennyivel erősebb az egyetértés, annyival könnyebben legyőzhető a viszálykodás.²²

54. A csigák

Egy földműves fia csigákat pirított. Mikor hallotta, ahogy pattogtak, így szólt hozzájuk: „Nyomorult állatok, ti, amikor a házatok ég, énekeltek?”

A mese bizonyítja, hogy minden alkalomhoz nem illő cselekedet szégyenletes.

55. Az asszony és a szolgálók

Egy munkaserető özvegyasszony a kakasszóra még éjszaka fel szokta költeni szolgálólányait munkára. Az örökös munkától agyongyötört lányok úgy gondolták, hogy meg kell fojtaniuk a ház kakasát; azt hitték ugyanis, hogy az a bajok oka, mert éjszaka felébreszti úrnőjüket. Mikor azonban ezt megtették, még nagyobb bajbajutottak. Az úrnő ugyanis, hogy nem tudta, mikor van a kakasok órája, még korábban keltette fel őket.

Ugyanígy sok ember számára saját terve lesz bajának oka.

56. A varázslónő

Egy varázslónő ráolvasásokat és istencsapások elhárítását ígerte; sokáig eredményesen is folytatta mesterségét, és nem kis vagyont szedett össze. Emiatt egyesek szentségtörés vádját emelték ellene, törvény elé vitték, és ott halálra is ítélték. Egy ember látta, amint elvezették a törvényszékről, s így szólt hozzá: „Hát te, aki az istenek haragjának elhárítását ígérgeted, hogy nem tudad még az embereket sem meggyőzni?”

A mese a csalók és a nagyhangú ígérgetők ellen irányul, mivel ezek a kis dolgokban sülnek fel.²³

57. Az öregasszony és az orvos

Egy öregasszony szembetegsége miatt orvost hívott, megfelelő fizetségért. El is jött, de mialatt kenőccsel kezelte, és az asszonynak be kellett csuknia a szemét, egyenként minden berendezési tárgyát ellopta. Mikor aztán már mindent elhordott, és az asszony is meggyógyult, kérte a megállapodás szerinti díjat. Az asszony azonban semmit sem akart adni; erre a bírák elé vitte. Az asszony azonban elmondta, hogy ő a díjat arra az esetre ígerte, ha a szemét meggyógyítja; most azonban még rosszabbul van a gyógykezeléstől, mint azelőtt. „Annak idején ugyanis – mondotta – láttam házam minden felszerelését; most azonban semmit sem láthatok.”

Ugyanígy a hitvány emberek nem veszik észre, hogy kapzsiságukkal önmaguk ellen szolgáltatnak bizonyítékot.

58. Az asszony és a tyúk

Egy özvegyasszonynak volt egy tyúkjá, amely mindennap tojt egy tojást. Az asszony azt hitte, hogy ha több ételmet vet neki, naponta kétszer is fog tojni, így is tett, de ennek az lett a következménye, hogy a tyúk elhízott, és még egy tojást sem tojt.

A mese bizonyítja, hogy sok ember, aki kapzsiságból többre vágyik, a meglevőt is elveszíti.

59. A menyét

A menyét besurran a kovácsműhelybe, és körülnyalogatta az ott heverő reszelőt. Természetesen kidörzsölődött a nyelve, és erősen vérzett. Ő azonban örvendezett, mert azt gondolta, hogy a vasból nyalt le valamennyit – addig, amíg csak a nyelvét egészen le nem koptatta.

A mese azokra vonatkozik, akik viszálykodó hajlamukkal saját maguknak ártanak.

60. Az öregember és a Halál

Egyszer egy öregember fát vágott, és azt vállán cipelte a hosszú úton. Az úttól végül úgy elfáradt, hogy letette a terhét, és azt kívánta: bár jönne a Halál. A Halál meg is jelent, és megkérdezte, hogy miért hívta őt? „Hogy felemeld a terhemet” – felelte az öreg.

A mese azt bizonyítja, hogy minden ember ragaszkodik az élethez, még ha nagyon szerencsétlen is.²⁴

61. A földműves és a Sors

Egy földműves, miközben földjét ásta, aranyat talált, és ezért naponta megkoszorúztatta a Földistennő szobrát, amiért ilyen jótéteményben részesült tőle. Megjelent azonban előtte a Sors, és így szólt hozzá; „Ember, miért a Földnek tulajdonítod ajándékomat? Hiszen ezt azért adtam neked, hogy gazdaggá tegyelek! Bezzeg, ha a helyzet megváltozik, és vagyoned más kezére jut, akkor a Sorsot fogod szidni.”

A mese bizonyítja, hogy fel kell ismerni a jótévőt, és azzal szemben kell hálnak lenni.

62. A földműves és a kígyó

Egy földműves tél idején hidegtől megdermedt kígyót talált; megszánta, és keblére helyezte. Ám a kígyóba, ahogy felmelegedett, azonnal visszatért igazi természete; agyonmarta jótévőjét. Az pedig haldokolva így szólt: „Megérdemlem a sorsom, amiért a gonoszon megkönyörültem.”

A mese bizonyítja, hogy a hitványak nem változnak meg, még akkor sem, ha nagy jótéteményben részesülnek.²⁵

63. Démadész, a szónok

Démadész, a szónok, egyszer beszédet tartott Athénban, de hallgatói nem valami nagyon figyeltek rá; ezért kérte őket, engedjék meg, hogy egy aiszóposzi mesét mondjon el nekik. Ahogy azok beleegyeztek, így kezdett beszélni: „Démétér, a fecske és az angolna együtt vándoroltak. Amikor elértek egy folyóhoz, a fecske átrepült, az angolna pedig átúszott.” Ekkor elhallgatott. Mikor pedig hallgatói megkérdezték: „Hát Démétérrel mi történt?” – azt felelte: „Haragszik rátok, mert ti a város ügyeit elhanyagoljátok, s az aiszóposzi mesék hallgatásával töltitek az időt.”

Ugyanígy esztelenek azok az emberek is, akik a szükséges tennivalókat elhanyagolják, és inkább a kellemes dolgokkal foglalkoznak.²⁶

64. A kutya harapta ember

Egy embert kutya harapott meg, s ő körbejárt, és keresett valakit, aki meggyógyítaná. Valaki azt ajánlotta, hogy le kell a vért egy darab kenyérrel törölni, és odadobni a harapós kutyának. A sebesült azonban mosolyogva felelte: „Ha ezt teszem, akkor aztán biztos, hogy a város összes kutyája meg fog harapni.”

Ugyanilyen az emberek hitványsága is: ha kedveskednek neki, csak még merészebbé válik a gazságok elkövetésére.²⁷

65/A. A vándorló Diogenész

Diogenész, a cinikus filozófus, amint vándorlása közben egy megdagadt folyóhoz ért, megállt mellette, s nem tudta, hogyan kelhetne át rajta. Az egyik révész

meglátta őt tanácsstalanságában, odament hozzá, és átvitte. A filozófus csak állt, dicsérte az ember derékségét, és szidta saját szegénységét, amely miatt nem tudja viszonzni a jótéteményt. Még ezen töprengett, mikor a révész meglátott egy másik vándort, aki szintén nem tudott átkelni, odasietett, és azt is átvitte. Ekkor Diogenész odament hozzá, és így szólt: „Most már nem vagyok hálás azért, amit tettél, mert látom, hogy nem megfontolásból, hanem betegségből teszed ezt.”

A mese bizonyítja, hogy azok, akik az érdekesek mellett az értelmetleneket is segítik, nem a jótéteményt, inkább az esztelenség hírére nyerek el.²⁸

65/B. Diogenész és a kopasz

Diogenész, a cinikus filozófus, mikor egy kopasz ember szidalmazta őt, így válaszolt: „Én nem szidlak téged, távol legyen tőlem. Ellenkezőleg, dicsérem – a hajadat, amiért elhagyta gonosz fejedet.”

66. A vándorok és a medve

Két barát együtt vándorolt; egyszerre egy medve bukkant fel előttük; erre az egyik futásnak eredt, felmászott egy fára, és ott elbújt. A másik viszont, akit a medve már majdnem elkapott, elnyúlt a földön, és holtnak tette magát. Mikor a medve oda-dugta az orrát, és körülszaglászta, visszatartotta a lélegzetét. Azt mondják ugyanis, hogy ez az állat nem nyúl a halotthoz. Mikor aztán a medve eltávozott, a másik lemászott a fáról, és megkérdezte, hogy mit súgott a fölébe a medve. Ő pedig így felelt: „Azt, hogy ezentúl ne járjak együtt olyan barátokkal, akik nem tartanak ki a veszélyben.”

A mese bizonyítja, hogy a szerencsétlenség mutatja meg, kik az igazi barátok.

67. Az ifjak és a mészáros

Két fiatalember ugyanott vásárolt húst. Mikor a mészáros elfordult, az egyik elragadott egy darab húst, és eldugta a másik ölében. A mészáros visszafordult, kereste a húst, és őket gyanúsította; de az, amelyik ellopta, megesküdött, hogy nincs nála, az pedig, akinél volt, hogy nem ő lopta el. Erre a mészáros – sejtve gonosz mesterkedésüket – így szólt: „Engem kijátszhattok hamis esküvel, de az isteneket nem.”

A mese bizonyítja, hogy a hamis eskü szentségtörés marad, még ha ravaszságba burkolják is.

68. A vándorok

Két ember együtt vándorolt. Az egyik egy fejszét talált. „Találtunk valamit” – mondta a másik. „Ne mondd azt, hogy »találtunk« – ajánlotta az első –, hanem csak azt, hogy »találtál«.” Nemsokára már jöttek is utánuk azok, akik elvesztették a fejszét, s ekkor a fejsze szorongatott birtokosa így szólt útítársához: „Végünk van!” „Mondd csak azt, hogy »végem« – felelte amaz –, hiszen amikor megtaláltad a fejszét, akkor sem tekintetted közösnek.”

A mese bizonyítja, hogy akik nem kapnak részt a jóból, azok a szerencsétlenségben nem szilárd barátok.

69. Az ellenségek

Két ellenség ugyanazon a hajón utazott. Hogy minél messzebb legyenek egymástól, az egyik a hajó orrába, a másik a tatjára telepedett, és ott is maradt. Ekkor erős vihar tört ki, és hányta-vetette a hajót. Az, aki a taton tartózkodott, megkérdezte a kormányost, hogy a hajó melyik része fog előbb elmerülni. „Az orra” – felelte az. Mire a másik: „Akkor már nem bánom a halált, ha végignézhetem, hogy ellenségem előttem fullad meg.”

Ugyanígy némely emberek mások iránti gyűlöletből szívesen eltűrik a szenvedést, csak lássák, hogy azok szerencsétlenül járnak.

70. A békák

Két béka élt egymás szomszédságában. Az egyik a mély és az úttól távol eső tóban lakott, a másik az útszéli pocsolyában. A tavi béka biztatta a másikat, költözzék át hozzá, hogy jobb és biztonságosabb életben legyen része. Az azonban nem hajlott a szóra; azt mondogatta, hogy ő már elszakíthatatlanul megszokta a helyét – míg csak egy arra haladó szekér agyon nem gázolta.

Ugyanígy a hitvány életmódot folytató emberek előbb elpusztulnak, mintsem jó útra térhetnének.

71. A tölgyfa és a nád

A tölgyfa és a nád azon versengtek, melyikük az erősebb. Ekkor hatalmas szél támadt. A nád ingadozott, hajladozott a szélrohamokban, nehogy gyökerestül kiszakadjon; a tölgy azonban teljes erejével ellenszegült, és tövestül ki is szakadt.

A mese bizonyítja, hogy nem szabad az erősebbekkel viszálykodni.

72. A hitvány ember, aki arany oroszlánt talált

Egy kapzsi és gyáva ember aranyoroszlánt talált, és így szólt önmagához: „Nem tudom, mi lesz velem ebben a helyzetben. Magamon kívül vagyok, és nem tudom, mit tegyek. Pénzvágy és gyáva gondolatok között ingadozom. Milyen sors vagy milyen isten hozta létre ezt az aranyoroszlánt? Lelkem ilyen helyzetben önmagával viaskodik. Kívánja az aranyat, fél az arannyal járó bajtól; vágyam arra ösztönöz, hogy nyúljak hozzá a talált kincshez, természetem, hogy maradjak távol tőle. Ó, sors, aki ajándékot adsz, és nem engedsz hozzányúlni! Ó, gyönyört nem nyújtó kincs! Ó, istenek kegyetlenné vált kegye! Mi legyen hát? Milyen fogással éljek? Milyen eszközhöz folyamodjak? Elmegyek, idehozom a szolgálakat, az ő feladatuk lesz, hogy közös erővel, többedmagukkal megragadják, és én távolról nézem.”

A mese illik az olyan gazdag emberre, aki nem mer a pénzhez hozzányúlni, és felhasználni azt.²⁹

73. A delfinek és a kis hal

A delfinek és bálnák egymással küzdöttek. A csata már hosszú ideje tombolt, mikor felmerült egy kis hal, és megpróbálta szétválasztani őket. Az egyik delfin azonban nevetve szólt rá: „Inkább elviseljük, hogy harcolva pusztuljunk el egymás által, mint hogy te légy köztünk a döntőbíró.”

Ugyanígy némely semmirevaló ember viszályok idején látszik valakinek.

74. A méhész

A méhész gazdaságába távollétében betört egy idegen, s ellopta a mézet és a viaszt. Mikor a gazda megjött, és látta az üres kasokat, melléjük állt, és vizsgálgatta őket. A méhek pedig, mikor megjöttek a mezőről, ahogy ott találták őt, fullánkjukkal nekiestek, és szörnyen helybenhagyták. Erre ő így szólt hozzájuk: „Nyomorult állatok, ti azt, aki ellopta a viaszotokat, bántatlanul elengedtétek, engem pedig, aki gondoskodom rólatok, összeszurkáltok?”

Ugyanígy némely ember tudatlanságában nem őrizzük ellenségeitől, de barátait mint rosszakarókat eltaszítja magától.

75. A delfin és a majom

Szokásuk azoknak, akik a tengeren utaznak, hogy máltai kutyákat és majmokat visznek magukkal úti szórakozásul, így egy ember tengeri útra indulva, majmot vitt

magával. Mikor Szunion mellett jártak (ez Athén hegyfoka), történetesen nagy vihar kerekedett. A hajó felfordult; mindnyájan úszva próbáltak kimenekülni; úszott a majom is. Egy delfin észrevette, és azt hitte, hogy ember: ezért a hátán vitte kifelé. Amint a Peiraieuszhoz, Athén kikötőjéhez értek, a delfin azt tudakolta a majomtól, hogy athéni-e. A majom kijelentette hogy az, sőt előkelő ottani szülők-től származik. A delfin aztán azt kérdezte, hogy ismeri-e a Peiraieuszt. A majom azt hitte, hogy egy embert emleget, és azt felelte, hogy az illető meghitt jó barátja neki. A delfin a hazugság miatt megharagudott: lemerítette, és vízbe fojtotta a majmot.

A hazug emberre alkalmazható.³⁰

76. A szarvas és az oroszlán

A szomjas szarvas egy forráshoz ment. Amint ivás közben meglátta tükörképét a vízben, dicsérte agancsát, látva milyen nagy és szép, lábait viszont ócsárolta, amiért vékonyak és gyengék. Még ezzel foglalkozott, amikor egy oroszlán jelent meg, és űzőbe vette őt. A szarvas futni kezdett, és jóval meg is előzte az oroszlánt. Ameddig puszta volt a síkság, az elől futó szarvas biztonságban volt, de mikor egy erdős helyre ért, ott az agancsa beleakadt az ágakba; nem tudott tovább futni, és az oroszlán elkapta. Mikor már haldokolt, így szólt magához a szarvas: „Én szerencsétlen! Az őrzött meg, amit árulónak hittem, és amiatt pusztulok el, amiben nagyon bizakodtam.”

Ugyanígy barátaink közül gyakran azok mentenek meg a veszedelmekben, akikre gyanakodtunk, s azok árulnak el, akikben megbíztunk.

77. A szarvas

Egy fél szemére megvakult szarvas a tengerpartra ment, és ott legelt; ép szemével a szárazföld felé nézett, figyelte, jönnek-e a vadászok, vak szemével pedig a tenger felé fordult, mert onnan semmi veszélyt nem várt. Csakhogy éppen arra hajóztak néhányan, észrevették és lenyilazták őt. Haldokolva így szólt önmagához: „Én szerencsétlen, a szárazföldről mint ellenségtől őrizkedtem, és sokkal veszesebbé vált számomra a tenger, amelyhez menekültem.”

Ugyanígy azok a dolgok, amelyek feltételezések szerint veszélyesek, sokszor hasznosakká válnak, azok pedig, amelyeket üdvöseknek gondoltatok, veszélyeseknek bizonyulnak.

78. A szarvas és az oroszlán

Egy szarvas a vadászok elől menekült, s egy barlanghoz jutott, amelyben egy oroszlán lakott, és oda futott be, hogy elrejtőzzék. Az oroszlán azonban megragadta, és ő elveszetten így szólt: „Ó, én szerencsétlen, aki az emberek elől menekültem, s egy vadállatnak szolgáltattam ki magamat.”

Ugyanígy vannak emberek, akik a kisebb veszélyek elől menekülnek, s nagyobb bajokba vetik magukat.

79. A szarvas és a szőlő

A szarvast vadászok üldözték, s egy szőlőlugas alá rejtőzött. Mikor továbbmentek, azt hitte, hogy már nem vehetik észre, és enni kezdte a szőlő leveleit. Az egyik vadász azonban visszafordult, észrevette őt, és dárdájával megsebezte. A haldokló szarvas sóhajtva szólt önmagához: „Megérdemlem a sorsom, mert megmentőtmet, a szőlőtőkét bántottam.”

Ez a mese elmondható az olyan emberekről, akik megbántják jótevőiket, és ezért az isten megbünteti őket.

80. A tengeri utazók

Néhány utas hajóra szállt, és tengeri útra indult. Mialatt a nyílt tengeren voltak, történetesen óriási vihar támadt, és a hajó csaknem elsüllyedt. Az utasok megszággatták ruháikat, jajveszékelve könyörögtek atyai isteneikhez, s fogadalmi ajándékokat ígértek, ha megmentik őket. Miután elült a vihar, és ismét kiderült az ég, örvendezni kezdtek, táncoltak és ugrándoztak váratlan megmenekülésük miatt. A szilárd lelkű kormányos viszont így szólt hozzájuk: „Barátaim, úgy vigadjatok, hogy a vihar esetleg újra kitörhet.”

A mese arra tanít, hogy ne büszkélkedjünk túlságosan a jó sorsban, hanem gondoljunk arra, hogy a szerencse változékony.

81. A macska és az egerek

Egy házban sok egér volt. Egy macska megtudta ezt, odament, egyenként elfogta és megette őket. A szüntelenül pusztuló egerek végül a lyukakba rejtőztek. A macska, mivel ettől kezdve nem tudott elkapni egyet sem, kieszelte, hogy csellel fogja kicsalogatni őket. Ezért felmászott egy szegre, lecsüngött róla, s holtnak

tettette magát. Az egyik egér azonban, amint a lyukból kibújt, megpillantotta őt, s így szólt: „Hé, te, neked ugyan nem jövök elő akkor sem, ha zsák lesz is belőled.”

A mese bizonyítja, hogy az eszes emberek, mikor mások gonoszságát kitapasztalták, már nem engedik magukat azok képmutatásától megtéveszteni.

82. A legyek

Az éléskamrában kiömlött a méz. A legyek rászálltak, enni kezdtek, és édessége miatt nem mentek el róla. De mikor úgy odaragadt a lábuk, hogy fel sem tudtak szállani, fuldokolva mondták: „Mi szerencsétlenek, akik rövid gyönyör miatt pusztulunk el.”

Ugyanígy a mohóság sokak számára sok baj okává válik.

83. A róka és a majom

Az oktalan állatok gyűlésén a majom táncra perdült, és olyan tetszést aratott, hogy királlyá választották. A róka megirigyelte ezt tőle, és amikor felfedezett egy csapdában lévő húsdarabot, odavezette a majmot. Azt mondta neki, hogy kincset talált, de nem magára gondolt, hanem királyi tiszteletajándéku nek szánta, és biztatta, hogy vegye el. Az meg gyanútlanul odament, és a csapda meg is fogta. Ahogy vádolta a rókát, amiért cselt vetett neki, az így válaszolt: „Majom, hát ilyen ésszel akartál uralkodni az oktalan állatok fölött?”

Ugyanígy azok, akik vigyázatlanul fognak bele valamibe, nemcsak bajba jutnak, de még nevetségessé is válnak.³¹

84. A szamár, a kakas és az oroszlán

Egy gazdaságban élt egy szamár és egy kakas. Az éhes oroszlán, amint meglátta a szamarat, be akart törni, hogy felfalja. De ahogy a kakas elkukorékolta magát, a zajra megrettent és megfutamodott – mert azt mesélik, hogy az oroszlánok félnek a kakas hangjától. Erre a szamár nekibuzdult – bár az a kakastól ijedt meg –, és kirohant, hogy üldözőbe vegye. Amikor azonban már távolabb értek, az oroszlán visszafordult, és felfalta a szamarat.

Ugyanígy egyes emberek, ha látják ellenségeik megaláztatását, ezen úgy felbátorodnak, hogy mire észbe kapnak, már áldozatul esnek azoknak.

85. *A majom és a teve*

Az oktalan állatok gyűlésében előállott a majom, és táncot mutatott be. Nagy sikert aratott, és mindenki dicsőítette; erre a teve megirigyelte, és szerette volna ugyanazt elérni. Ezért kiállt ő is, és megpróbált táncolni. Csinált is sok ostobaságot, úgyhogy az állatok haragjukban botütésekkel zavarták el őt.

Azokra illik ez a mese, akik irigységből kiválóbbakkal versenyeznek, és megbuknak.

86. *A két ganajtúró bogár*

Egy szigetekskén legelt egy bika; ennek ganajából táplálkozott két ganajtúró bogár. A tél beálltakor az egyik ajánlotta a másiknak, hogy repüljön át a szárazföldre, hogy neki egymagának elég élelme legyen, ő meg a szárazföldre átkelve húzza át a telet. Hozzátette azt is, hogy ha sok élelmet talál, hozzon majd át neki is. Amaz át is ment a szárazföldre, és ott sok trágyát talált, de hígat: ott maradt hát, és azzal táplálkozott. Mikor elmúlt a tél, ismét visszarepült a szigetre. Mikor a másik látta, milyen kövér és egészséges, kérdőre vonta, hogy ígérete ellenére miért nem hozott neki semmit. Az viszont így felelt: „Ne engem szídj, hanem a helyi adottságokat: mert ott jól lehet táplálkozni, de nem lehet semmit elhozni.”

Ez a mese illenék azokra, akiknek a barátsága csak a megvendéglésre korlátozódik, de azon túl semmit sem használnak barátaiknak.

87. *A malac és a juhok*

A malac egy juhnyájba tévedt, ott legelt. Egyszer a pásztor megfogta őt: hangosan sívított, és kapálózott. A bárányok szidták hangoskodásáért, és így szóltak rá: „Hát minket nem fognak meg folyton? És mi mégsem jajgatunk.” A malac azonban így felelt: „Nem ugyanaz, ha titeket és ha engem fognak meg. Mert titeket a gyapjú vagy a tej miatt fog meg a gazda, engem azonban a húsomért.” A mese bizonyítja, hogy méltán jajgatnak azok, akiknek nem a vagyonuk forog kockán, hanem az életük.

88. *A rigó*

Egy mirtuszligetben éledgelt egy rigó, és a gyümölcsök édessége miatt nem is hagyta el a helyet. A madarász megfigyelte, mennyire ragaszkodik ahhoz a hely-

hez, és lépvesszővel megfogta. A halál percében így szólt a rigó: „Én szerencsétlen, aki az élelem édessége miatt az életemet veszttem el.”

A mértéktelen és a kéjelgő emberre céloz.

89/A. *Az aranyat tojó liba*

Egy ember szerfölött tisztelte Hermészt: ezért ő egy aranytojásokat tojó libát ajándékozott neki. Az azonban nem tudta kivárni, míg apránként meggazdagszik, s mert azt gondolta, hogy belül a liba színaranyból van, levágta. Az történt azonban, hogy nemcsak számításában csalódott, hanem a tojásokat is elvesztette: belül ugyanis csak húst talált.

Ugyanígy sokszor a kapzsi emberek, miközben még többre áhítoznak, a kezükben levőt is elvesztik.³²

89/B. *Az aranyat tojó tyúk*

Egy embernek volt egy tyúkjá, amely aranytojásokat tojt. Azt hitte, hogy belül is színaranyból van, és ezért levágta; de a belsejét épp olyannak találta, mint a többi tyúkéét. Így, bár azt remélte, hogy nagy gazdagságra lel, a kicsit is elvesztette.

A mese bizonyítja, hogy meg kell elégedni a meglevővel, és kerülni kell a telhetetlenséget.

90. *Hermész és a szoborfaragó*

Hermész meg akarta tudni, milyen tiszteletben áll az emberek között, és ezért emberi alakban elment egy szoborkészítő műhelyébe. Mikor megpillantotta Zeusz szobrát, megtudakolta: „Mennyibe kerül?” „Egy drachmába” – felelte az. Erre nevetett, és tovább kérdezte: „Hát Héráé mennyibe kerül?” „Valamivel többbe.” Ekkor meglátta a saját szobrát is, és úgy vélte, hogy őt, mivel hírnök és hasznos adó, igen sokra tartják az emberek. Ezért meg is kérdezte Hermész: „Hát ez mibe kerül?” „Ha azokat megveszed, ezt odaadom ráadásul” – felelte a szoborfaragó.

A mese a hiú emberre illik, akinek a többiek előtt nincs semmi becsülete.³³

91. *Hermész és Teiresziasz*

Hermész próbára akarta tenni Teiresziaszt, vajon valóban tud-e jósolni. Ezért ellopta ökreit a mezőről, majd ember alakjában bejött a városba, és nála szállt meg.

Mikor Teiresziasznak hírül hozták, hogy a jószág eltűnt, maga mellé vette Hermészt, és a külvárosba ment, hogy a lopásra vonatkozólag jósjelet találjon. Megkérte őt, mondja meg, milyen madarat lát. Hermész először egy sast látott, amely balról jobbra repült, és ezt közölte vele. De ő azt felelte, hogy ez nem rájuk tartozik. Utána azonban egy varjút pillantott meg, amely egy fán ülve hol felfelé nézett, hol a föld felé hajlott; ezt is elmondta Teiresziasznak. Az pedig mosolyogva szólott: „Nos, ez a varjú az égre és a földre esküszik, hogy, ha te akarsz, visszakapom az ökreimet.”

Ezt a mesét alkalmazhatjuk a tolvaj emberre.³⁴

92. A kígyó és a vízikígyó

A kígyó egy forráshoz ment, és inni akart. Az ott tanyázó vízikígyó megakadályozta ebben, s megharagudott, amiért az nem elégszik meg a saját területével, hanem az ő lakóhelyére is betolakszik. A veszekedés mind hevesebb lett, míg megegyeztek, hogy megvívni egymással, és a győztesé lesz a víz és a föld is. Amikor megállapodtak az időpontban, a békák a vízikígyó iránti gyűlöletből a kígyóhoz mentek, és bátorították azzal az ígérettel, hogy ők is mellette fognak harcolni. Megkezdődött a küzdelem, a kígyó harcba szállt a vízikígyóval, de a békák semmi egyebet nem tudtak csinálni, csak hangosan brekegtek. A kígyó, miután győzött, kérdőre vonta őket, amiért- bár azt ígérték, hogy együtt harcolnak vele – nemcsak hogy nem segítették a csata folyamán, de énekeltek is közben. Azok azonban így válaszoltak: „Tudd meg, barátom, hogy a mi szövetségünk nem a tettekben, hanem a szavakban van.”

A mese bizonyítja, hogy ahol tettekre volna szükség, ott a szóbeli segítség semmit sem ér.

93. A kutya és gazdája

Egy embernek volt egy máltai kutyája és egy szamara. A kutyájával el szokott játszózni, és amikor másnál lakomázott, mindig hozott valamit számára is, és ahogy az hozzáfutott, és farkát csóválgatta, odadobta neki. A szamar megirigyelte ezt; odaszaladt ő is, és úgy ugrándozott, hogy megrúgta a gazdáját. Az erre haragjában megverette a szamarat, elvezettette, és a jászolhoz köttette.

A mese bizonyítja, hogy nem mindenki ugyanarra való.

94. A két kutya

Egy embernek két kutya volt; az egyiket vadászatra tanította be, a másiktól házörzőt csinált. Később pedig, valahányszor a vadászkutya vadászatra ment, és fogott valamit, abból részt vetett a másiknak is. A vadászkutya bosszankodott, és szidta a másikat, hogy ő kijár, és mindennap fáradozik, amaz meg semmit sem csinál, hanem csak az ő fáradsága eredményéből dőzsöl. Amaz azonban így felelt neki: „Ne engem kárhoztass, hanem a gazdánkat, aki nem munkára nevelt, hanem arra, hogy mások munkájából éljek.”

Ugyanígy a könnyelmű gyermekeket sem szabad kárhoztatni, ha a szüleik nevelik őket így.

95. A kígyó és a reszelő

Egy kígyó becsúszott a kovácsműhelybe, és ajándékot kért a szerszámoktól; kapott is tőlük. Mikor a reszelőhöz ért, azt is felszólította, hogy adjon neki valamit. De az mosolyogva válaszolta: „Együgyű vagy, ha azt hiszed, hogy tőlem kapsz valamit, hiszen nem adni, hanem mindenből elvenni szoktam.”

A mese bizonyítja, hogy ostobák azok, akik a fösvényektől valami hasznot remélnek.

96. Az apa és leányai

Egy embernek két leánya volt; az egyiket egy kertészhez adta feleségül, a másikat egy fazekashoz. Idő múltával meglátogatta a kertész feleségét, és megérdeklődte, hogy van, és hogyan állnak az ügyei. Az azt felelte, hogy mindenük megvan, csak azt az egyet kéri az istenektől, hogy vihar és eső legyen, és így a vetemények vizet kapjanak. Nemsokára elment a fazekas feleségéhez is, és attól is megtudakolta, hogy van. Az meg azt felelte, hogy semmiben sem szenved hiányt, csak azért imádkozik, hogy derült maradjon az idő, és süssön a nap, hogy a cserepek száradjanak. Erre az apa így szólt: „Ha te szép időt kérsz, a nővéred meg viharosat, melyiketekkel könyörögjek együtt?”

Ugyanígy azok, akik egyszerre fognak különböző dolgokhoz, méltán buknak meg mindegyikben.

97. *A férj és a feleség*

Egy ember felesége házsártos természetű volt mindenkivel szemben. Férje szeretne volna megtudni, így viselkedik-e atyja szolgálival is. Ezért jól hangzó ürüggyel hazaküldte őt az apjához. Mikor pár nap múlva visszajött az asszony, megkérdezte tőle, hogy fogadták a szolgálak. „A csordások és pásztorok görbén néztek rám” – felelte az asszony. Erre a férj így szólt: „De, asszony, ha még azok sem állhatnak, akik hajnalban kihajtják a nyáját, és csak későn jönnek haza, mit lehet várni azoktól, akikkel egész nap együtt vagy?”

Ugyanígy sokszor lehet következtetni a kis dolgokból a nagyokra, és a szemmel láthatókból a rejtettekre.

98. *A kígyó és a róka*

A kígyó egy töviscsomón úszott a folyón. Meglátta őt a róka, s így szólt: „Illik az ilyen hajóhoz ez a hajós.”

A hitvány emberre vonatkozik, aki szennyes dolgokkal foglalkozik.

99. *A kecskegida és a farkas*

Egy kecskegidát, amely elmaradt a nyájtól, űzőbe vett a farkas. A gida visszafordulva így szólt a farkashoz: „Belenyugszom, farkas, hogy a te zsákmányod legyek. De hogy ne dísztelenül haljak meg, fuvolázz, hadd táncoljak egyet.” Erre a farkas fuvolázni kezdett, és a gida táncolt; a kutyák azonban meghallották ezt, és elkergették a farkast. A farkas még visszafordult, és így szólt a gidához: „Ugyancsak megjártam, de nem is kellett volna mészáros létemre fuvolást játszanom.”

A tanulság az, hogy akik az alkalom ellenére tesznek valamit, hoppon maradnak, még attól is, ami már az övék volt.

100. *A farkas és a kecskegida*

Egy kecskegida a ház tetején állott, és onnan kigúnyolta a ház mellett elmenő farkast. De az csak így szólt hozzá: „Nem te gúnyolsz ki, hanem a hely.”

A mese bizonyítja, hogy a körülmények erősebbekkel szemben is bátorságot adnak.

101. A szoborárus

Egy szobrász fából Hermész-szobrot faragott, és a piacra vitte, hogy eladja. De mivel egy vevő sem jelentkezett, oda akarta csalogatni az embereket, s hangosan kiabálta, hogy egy jótevő és hasznos adó védőszellemet árusít ki. A jelenlevők közül az egyik erre így szólt hozzá: „Barátom, ha ez valóban ilyen, miért adod el? Inkább magadnak kellene élvezned a tőle nyerhető hasznot!” Az erre így felelt: „Mivel nekem gyors segítségre van szükségem, ez meg csak lassan szokta meghozni a hasznot.”

A kapzsi és az isteneket megvető emberre vonatkozik.³⁵

102. Zeusz, Prométheusz, Athéna és Mómosz

Zeusz a bikát, Prométheusz az embert, Athéna a házat alkotta meg, és Mómoszt kérték fel bírójuknak. Az azonban irigykedett az alkotásokra, és mindjárt kezdetnek elmondta, hogy elhibázták a dolgukat, mert Zeusz nem tette a bika szarvára a szemét, hogy lássa, hová döf; Prométheusz meg azért, mert az ember szívét nem kívülré helyezte, hogy így a gonoszok ne maradjanak rejtve, hanem világossá váljon, kinek milyen a lelke. Végül hozzátette azt is, hogy Athénának kerekeket kellett volna tennie a ház alá, hogy – ha valaki hitvány szomszéd mellé kerül – könnyen tudjon helyet változtatni. Erre aztán Zeusz megharagudott rá gúnyolódásért, és ledobta őt az Olümposzról.

A mese bizonyítja, hogy semmi sem lehet olyan jól sikerült, hogy egyáltalán ne érhesse gáncs.³⁶

103. A csóka és a madarak

Zeusz királyt akart állítani a madarak élére, és kitűzte a napot, amelyen mind jelenjenek meg előtte, hogy ő a legszebbet tegye meg királyukká. A csóka pedig, látva, hogy ő maga milyen csúnya, elment oda, és a többi madarak kihullott tollait összeszedte, felrakta, és magára erősítette. Így esett, hogy szebb lett mindenkinél. Elérkezett a kitűzött nap, és az összes madár Zeusz elé járult. Zeusz szépsége miatt a csókát akarta királyukká tenni; de a madarak feldühödtek, és mindegyik letépte a saját tollat róla: így a csóka ismét csak csóka lett.

A mese bizonyítja, hogy azok az emberek, akik adósságokat csinálnak, míg náluk a más pénze, valakinek látszanak, de amikor megadják, ugyanolyanok, mint kezdetben.

104. Hermész és a Föld

Mikor Zeusz megalkotta a férfit és az asszonyt, megparancsolta Hermésznek, vezesse őket a Földre, és mutassa meg, hol ássák fel a földet, hogy megéljenek belőle. Mikor az végre akarta hajtani a parancsot, a Föld először akadályozta őt. Mikor azonban Hermész Zeusz parancsára hivatkozva kényszerítette, hogy engedjen, az így szólt: „Hát ássanak csak, amennyit akarnak; mert nyögve és jajgatva fogják visszaadni.”

A mese azokra illik, akik könnyelműen vesznek fel kölcsönt, és nagy keservesen adják csak vissza.³⁷

105. Hermész

Zeusz megparancsolta Hermésznek, hogy minden kézművesbe öntsön hazugságit. Az össze is kotyvasztotta, és egyenlően elosztva mindegyikbe töltött belőle. Mivel azonban akkorra, amikor már egyedül a varga volt hátra, még sok ital maradt meg, fogta, és az egészet abba töltötte be. Ezért van az, hogy minden kézműves hazug, de mind közt leginkább a vargák.

A mese jól illik a hazug emberre.

106. Zeusz és Apollón

Zeusz és Apollón a nyilazásban versengtek. Apollón kifeszítette íját, és ellőtte a nyilat; Zeusz azonban akkorát lépett, ameddig Apollón nyilazott.

Ugyanígy azok, akik kiválóbbakkal versenyeznek, azonkívül, hogy nem érik el őket, még nevetségessé is válnak.

107. A ló, az ökör, a kutya és az ember

Mikor Zeusz megteremtette az embert, rövid életűvé tette őt. Az azonban felhasználta az eszét: mikor beállt a tél, házat épített magának, és ott töltötte az időt. Egyszer, mikor nagyon hideg lett, és esett az eső, a ló már nem bírta ki, hanem futva ment az emberhez, és kérte, hogy fogadja be a fedele alá. Az ember viszont azt felelte, hogy ezt csak akkor teszi meg, ha a ló éveinek egy részét átadja neki. Az szívesen meg is adta ezt. Nem sokkal később megjelent az ökör is, amely szintén nem tudta kibírni a telet. Az ember neki is azt mondta, hogy nem fogadja be, ha nem ad neki az éveiből valamennyit, és amikor az részt adott, akkor szállást is kapott. Végül a hidegtől gyötörtén megérkezett a kutya is, és miután idejéből

részt adott az embernek, ő is fedél alá került. Ezért van az, hogy az emberek, amíg a Zeustól kapott időt élik, jók és romlatlanok; amikor a lótól kapott éveket, dicsekvők és büszkélkedők; elérve az ökörtől kapott éveket, erőteljesen dolgoznak; a kutyától kapott éveket töltve pedig haragosak és mogorvák.

Ezt a mesét alkalmazhatjuk a haragos és rossz természetű öregemberre.

108. Zeusz és a teknősbéka

Zeusz lakodalmán vendégül látta az összes állatokat. Egyedül a teknősbéka maradt el. Kutatva az okot, másnap megkérdezte tőle, hogy miért nem jött el ő egyedül a lakomára. Az erre így felelt: „Mert legjobb otthon.” Erre Zeusz megharagudott, és elrendelte, hogy a házát ezentúl a hátán hordozza.

Ugyanígy sok ember inkább azt választja, hogy egyszerűen és magányosan éljen, mint fényűzően mások társaságában.

109. Zeusz és a róka

Zeusz kedvelte a róka értelmét és ravaszságát, s ráruházta a királyságot az oktan állatok fölött. Ki akarta azonban próbálni, hogy sorsa változásával megváltozott-e mohó természete is; ezért, amint gyaloghintón vitték, egy ganajturó bogarat küldött eléje. A róka nem tudott uralkodni magán, amint a bogár körülrepdeste a gyaloghintót, hanem méltóságát meghazudtolva felugrott, és megpróbálta elfogni. Zeusz pedig megharagudott rá, s ismét régi állapotába helyezte vissza.

A mese bizonyítja, hogy a hitvány emberek, még ha fényes szerephez jutnak is, nem változtatják meg a természetüket.³⁸

110. Zeusz és az emberek

Miután Zeusz megalkotta az embereket, megparancsolta Hermésznek, hogy öntsön beléjük észt; az pedig egyenlően kimérve öntött mindegyikbe. Csakhogy az történt, hogy a kis növésűek, akiket megtöltött a kimért mennyiség, okosakká váltak, de a nagy termetűek, akiknek az ital csak a térdükig ment fel, nem az egész testükbe, butábbak lettek.

A jól megtermett, de szellemileg gyenge emberre vonatkozik.

111. Zeusz és a szemérem

Zeusz, mikor megalkotta az embereket, minden tulajdonságot azonnal beléjük helyezett, csupán a szeméremről feledkezett meg. Mivel nem tudta, hol juttassa be, megparancsolta, hogy a végbélen keresztül menjen be. Az először tiltakozott és méltatlankodott, de mivel Zeusz nagyon erősködött, így szólt: „Csak azzal a feltétellel megyek be ott, hogy ha valami más utánam bejön, azonnal eltávozom.” Ezért van, hogy aki hímrinyó, az szemérmetlen is.

Ez a mese alkalmazható a hímrinyóra.³⁹

112. A félisten

Egy embernek volt a házában egy félistenszobra, amelynek bőkezűen szokott áldozni. Ahogy így folyton pazarolt és költekezett az áldozatokra, egyszer csak éjszaka megjelent előtte a félisten, és így szólt: „Barátom, hagyd abba a vagyodon elpazarlását; mert ha majd mindent elköltöttél, és szegény leszel, engem fogsz vádolni.”

Ugyanígy sokan, akik saját esztelenségük miatt jutnak szerencsétlenségbe, az istenekre hárítják a felelősséget.

113. Héraklész és Plutosz

Mikor Héraklész istenné lett, és Zeusznál volt lakomán, minden istent egyenként nagy barátsággal üdvözölt. De mikor végül bejött Plutosz is, Héraklész lehajolt, és elfordult tőle. Zeusz csodálkozott a dolgon, és érdeklődött, mi az oka annak, hogy a többieket mind szívélyesen üdvözölte, egyedül Plutoszt veti meg. Ő pedig így felelt: „Azért vetem meg őt, mert amikor az emberek között éltem, legtöbbször a hitványak társaságában láttam.”

Ezt a mesét alkalmazhatjuk az olyan emberre, akit a szerencse gazdaggá tett, de hitvány jellemű.⁴⁰

114. A hangya és a tücsök

Hideg tél volt, és vihar zúdult le az Olümposzról. De a hangya sok gabonát hordott össze még aratás idején, és elraktározta a házában. A tücsök meg egy lyukba bújt, s majd meghalt az éhségtől és a nagy hidegtől sanyargatva. A hangyához könyörgött hát: adjon neki az élelemből, hadd egyen egy kis búzát, s ő is életben maradna. A hangya viszont így szólt hozzá: „Hát hol voltál a nyáron? Miért nem gyűjtöttél

élelmet az aratáskor?” „Énekeltem és gyönyörködtem a vándorokat” – felelte a tücsök. A hangya nagy nevetéssel felelte erre: „Hát akkor télen meg táncolj.”

A mese arra tanít bennünket, hogy mi sem való előbbre, mint gondoskodni a betevő falatról, és nem henyélni.

115. A tonhal és a delfin

A tonhal, amelyet egy delfin üldözött, nagy csapkodással menekült, és mivel az már majdnem utolérte, észre sem vette, és a nagy lendülettől már kivetődött a partra. Ugyanaz a lendület azonban a delfint is kidobta a partra. Ahogy ezt a tonhal meglátta, feléje fordult, s haldokolva így szólt hozzá: „Már nem is fájdalmas a halál, mert látom, hogy halálom okozója velem együtt pusztul el.”

A mese bizonyítja, hogy az emberek könnyen elviselik a szerencsétlenséget is, ha látják, hogy annak okozóit is sújtja a balsors.

116. Az orvos és a beteg

Az orvos egyik barátját kísérte utolsó útjára, s közben így szólt a halottvivőkhöz: „Ha ez az ember a bortól tartózkodott és beöntést használt volna, nem halt volna meg.” Mosolyogva felelte erre az egyik: „Barátom, nem most kell ezt ajánlanod, amikor már semmi haszna nincs, hanem akkor kellett volna ajánlanod neki, amikor még hasznát vehette volna.”

A mese bizonyítja, hogy a barátokon a szükség idején kell segíteni, nem pedig a bajok felismerése után élcelődni.

117. A madarász és a mérges kígyó

A madarász fogta az enyvét és a nád vesszőket, s elment vadászni. Meglátott egy magas fán ülő rigót, és azt akarta megfogni. Kifeszítette a vesszőket, és merev tekintettel, feszült figyelemmel fürkészte a levegőt. Ahogy felfelé nézett, nem is vette észre, hogy egy mérges kígyó fekszik a lábai előtt, és rálépett. Erre az felágaskodva nekiugrott, és megmarta. A madarász haldokolva így szólt önmagához: „Én szerencsétlen, mást akartam elejteni, és nem vettem észre, hogy magam leszek a halál zsákmánya.”

Ugyanígy azok, akik mások ellen cselt szőnek, hamarabb esnek saját maguk szerencsétlenség áldozatául.

118. A rák és a róka

A rák kimászott a tengerből, és letelepedett a parton. Az éhező róka, amint meglátta őt, odafutott, és elfogta. Az pedig – mielőtt felfalta volna – így szólt: „Megérdemlem a sorsom, mert tengeri állat létemre szárazföldrivé akartam lenni.”

Ugyanígy az emberek közül azok, akik a hozzájuk illő dolgokat elhagyják, és a nem nekik valóval kísérleteznek, megérdemelten járnak szerencsétlenül.

119. A teve és Zeusz

A teve meglátta a szarvaival büszkélkedő bikát, és irigykedve rá, maga is hasonlót kívánt. Ezért Zeuszhoz fordult, és kérte őt, hogy adjon neki szarvakat. Zeusz azonban megharagudott rá amiatt, hogy nem éri be teste nagyságával és erejével, hanem még többre is vágyik, és nemcsak hogy szarvakkal nem ruházta fel, hanem még a füléből is lecsípett egy darabot.

Ugyanígy sokan, akik kapzsiságból a másokéra vetnek szemet, észrevétlenül a magukét is elvesztik.

120. A hód

A hód mocsárban élő négylábú állat. Azt mondják, hogy nemi szervei gyógyászati célokra felhasználhatók. Ha valaki meglátja, és űzőbe veszi, a hód, mivel tudja, miért üldözik, amíg csak gyors lábait használhatja, menekül, hogy teljes épségben mentse meg magát. De ha körülfogják, leharapja és eldobja heréit, és így menekül meg.

Ugyanígy az eszes emberek, ha életükről van szó, nem törődnek a vagyonnal.⁴¹

121. A kertész

A kertész mellett, amint éppen zöldségeit öntözte, megállt egy ember, és megkérdezte, mi az oka annak, hogy a vad növények virágzóak és erősek, a kertiek pedig vékonyak és fonnyadtak. Az pedig így felelt: „A Föld azoknak anyja, ezeknek pedig mostohája.”

Ugyanígy nem egyforma nevelést kapnak azok a gyermekek, akiket a mostohájuk, és azok, akiket az anyjuk nevel.

122. A kertész és a kutya

A kertész kutyája beleesett a kútba, s ő erre lemászott utána, hogy felhozza. Amint leért hozzá, a bajba jutott kutya azt hitte, hogy ő dobta a vízbe, és megharapta. A póru! járt kertész erre így szólt: „Megérdemlem, amit kaptam. Miért is akartalak kimenteni a bajból, mikor magad vetetted magadat a mélybe?”

A hálátlan és jótevőivel szemben igazságtalan emberre vonatkozik.

123. Az énekes

Egy tehetségtelen énekes állandóan egy sima falú házban énekelt, és a visszhang miatt azt hitte, hogy gyönyörű hangja van. Ezen úgy fellelkesedett, hogy elhatározta: fel fog lépni a színházban. El is jutott a bemutatóig, de olyan rosszul énekelt, hogy a közönség közáporral zavarta le a színről.

Ugyanígy némely szónok az iskolában még látszik valakinek, de ha a közügyek terére lép, semmirevalónak bizonyul.

124. A tolvajok és a kakas

Egy házba tolvajok lopóztak be, de nem találtak mást, mint egy kakast; megfogták, és továbbálltak vele. Mikor meg akarták ölni, a kakas kérte, hogy ne bántsák, hiszen ő hasznos az emberek számára, mert éjjel virrasztva felkelti őket a munkára. Azok azonban így feleltek: „Annál inkább végzünk veled, mert ha őket felébreszted, minket nem hagysz lopni.”

A mese bizonyítja, hogy a hitvány embereknek az a legellenszenvesebb, ami a derék embereknek a leghasznosabb.⁴²

125. A csóka és a hollók

Egy többiekénél nagyobb csóka lenézte a fajtájabelieket; a hollókhoz társult, és úgy vélte, hogy velük kell élnie. Azok azonban felismerték külsejéről és hangjáról, s kiverték őt maguk közül, így aztán, mivel azok elűzték, ismét visszatért a csókák közé. De ezek meg, bosszankodva gőgje miatt, nem fogadták be maguk közé. Így történt, hogy sem egyik, sem másik fajtaival nem élhetett együtt.

Ugyanígy azok az emberek, akik a hazájukat elhagyják, és többre becsülik a külföldet, ott sem jutnak megbecsüléshez, honfitársaik pedig elfordulnak tőlük.

126. A holló és a róka

A holló húst lopott, és egy fára telepedett vele. A róka meglátta ezt, és meg akarta kaparintani a húst. Odaállt hát, és dicsérni kezdte a hollót, hogy milyen nagy és szép; kijelentette, hogy leginkább őt illeti meg a királyság a madarak között, és ez biztosan sikerülne is, ha még hangja is lenne. Az meg akarta mutatni, hogy hangja is van, hatalmasat káromgott, s közben kiejtette a húst a csőréből. A róka odafutott, elragadta a húst, és így szólt: „Nos, holló, ha eszed is volna, nem akarnál mindenki fölött uralkodni.”

A mese illik az esztelen emberre.

127. A varjú és a holló

A varjú irigykedett a hollóra, amiért az jósjeleket ad az embereknek, és feltárja a jövőt; ezért tanúsítani akarta, hogy ő is képes ugyanerre. Mikor megpillantott néhány közeledő vándort, egy fára szállott, és azon ülve hangosan káromgott. Azok a hangra odafordultak, és megdöbbentek; de aztán az egyik nevetve szólt: „Gyerünk csak tovább, barátaim; ez csak egy varjú, aki káromg, de jósjelet nem ad.”

Ugyanígy azok az emberek is, akik kiválóbbakkal versengenek, nem érik el ugyanazt, s ezenfelül még nevetségessé is válnak.

128. A csóka és a róka

Az éhes csóka egy fügefára telepedett. Csak éretlen fügeket talált rajta, ezért ott maradt, hogy megvárja, amíg megérnek. A róka meglátta, hogy ott időzött, s miután megtudta az okát is, így szólt: „Csalódsz, barátom, ha a reményben bízol, amely csábít ugyan, de egyáltalán nem táplál.”

A viszálykodó emberre illik.

129. A varjú és a kutya

A varjú áldozatot mutatott be Athénának, és a kutyát is meghívta a lakomára. Az így szólt hozzá: „Minek pazarlod hiábavalóan az áldozatokat? Hiszen az istennő annyira utál téged, hogy a jósjeleidet megfosztotta hitelüktől.” A varjú erre így felelt: „Tudom, hogy haragszik rám, s éppen azért áldozom neki, hogy kibéküljön velem.”

Ugyanígy sokan nem restellnek félelmükben az ellenségeikkel is jót tenni.

130. A holló és a kígyó

Az élelem híján levő holló, ahogy meglátott egy napos helyen szendergő kígyót, lecsapott rá, és elragadta. Az azonban visszafordult, és megmarta őt. Haldokolva így szólt a holló: „Én szerencsétlen, olyan zsákmányra leltem, amelytől elpusztulok.”

Ez a mese elmondható az olyan emberre, aki kincset talál, de az élete ezzel veszélybe kerül.

131. A csóka és a galambok

Egy csóka látta a galambházban a jól táplált galambokat, fehérre festette magát, s közéjük ment, hogy jó módjukból részt kapjon. Azok, amíg nyugton volt, azt hitték, hogy ő is galamb, és odaengedték; de aztán mikor megfedkezett magáról, és megszólalt, felismerték a hangját, és elkergették. Miután elvesztette az ottani eltartást, újra visszament a csókák közé; de azok a színe miatt nem ismerték meg, és kirekesztették maguk közül, így ő, aki kettőből akart részesülni, egyhez sem jutott hozzá.

Tehát nekünk is meg kell elégednünk a magunkéval; gondoljuk meg, hogy a kapzsiság semmit nem használ, sőt még a meglevőtől is megfoszt.

132. A gyomor és a lábak

A gyomor és a lábak versengtek, melyikük hatalmasabb. A lábak részletesen elmondták, hogy annyira fölényben vannak erejükkel, hogy magát a gyomrot is ők hordozzák; de az így felelt: „Barátaim, ha én nem kapok ennivalót, ti sem bírtok hordani.”

Ugyanígy a hadviselésben semmit sem ér a nagy tömeg, ha a hadvezérek nem állnak feladatuk magaslatán.⁴³

133. A szökevény csóka

Egy ember csókát fogott, lábára fonalat kötött, és a fiának adta. A csóka nem bírta az életet az emberek között, és ezért egy óvatlan pillanatban elszökött, hogy visszatérjen a fészkéhez. Köteléke azonban rácsavarodott az ágakra, és nem tudott felszállni. Halála előtt így szólt önmagához: „Én szerencsétlen, nem bírtam a szolgaságot az embereknél, és észre sem vettem, hogy az életemet is elvesztem.”

Ez a mese illik azokra az emberekre, akik kisebb veszélyektől akarnak menekülni, és észrevétlenül nagyobb bajokba jutnak.

134. A kutya és a mészáros

Egy kutya belopózott a mészárszékre, és míg a mészáros sürgött-forgott, elkapott egy szívet, és elfutott vele. Ahogy a mészáros odafordult, és meglátta, így szólt: „Hát te, akárhol vagy, ezentúl lesz gondom rád. Mert nem vetted el a szívemet, ellenkezőleg, nekem adtál szívet.”

A mese bizonyítja, hogy a bajok sokszor tanulsággá válnak az emberek számára.⁴⁴

135. A kutya és a róka

Egy vadászkutya oroszlánt látott, és űzőbe vette; de amikor az visszafordult, és elbődült, rémülten kotródott vissza. Mikor a róka meglátta ezt, így szólt: „Nyomorult, te kergeted az oroszlánt, mikor még a hangját sem állod ki?”

Ezt a mesét lehet alkalmazni olyan elbizakodott emberekre, akik a sokkal hatalmasabbakat próbálják csapdába ejteni, de ha azok szembefordulnak velük, azonnal visszariadnak.

136. A húst vivő kutya

Egy kutya húsdarabbal a szájában egy folyamon úszott át. Ahogy meglátta önmaga tükröképét a vízben, azt hitte, hogy az egy másik kutya, amelyik nagyobb darab húst visz. Ezért elengedve a sajátját nekilátott, hogy amazét is elragadja. De ennek az lett az eredménye, hogy mindkettőt elvesztette: azt nem érthette el, mert nem is létezett, emezt pedig elsodorta a folyó.

A mese jól illik a kapzsi emberre.

137. A kutya és a farkas

A kutya az ól előtt aludt. Ahogy a farkas meglátta, megfogta, és meg akarta enni. De a kutya könyörgött, hogy egyelőre még engedje el: „Most sovány és vékony vagyok – mondta. – De a gazdáim lakodalmat akarnak tartani. Ha most elengedsz, később kövérebb leszek, és úgy falhatsz fel.” A farkas rá is állt, és egyelőre elengedte; néhány nap múlva azonban visszajött, és ahogy látta, hogy a kutya a ház

tetején hever, hívta, hogy jöjjön le, s emlékeztette a megállapodásra. Az azonban nevetve felelte: „Nos, farkas, ha újra az ól előtt látsz, akkor majd ne várj a lakodalomra.”

Ugyanígy az okos emberek, ha kimenekülnek a veszedelemből, később őrizzék tőle.

138. Az éhes kutyák

Az éhes kutyák meglátták, hogy egy folyóban bőröket áztatnak. Mivel nem férhettek hozzájuk, elhatározták, hogy előbb kiisszák a vizet, és így férkőznek a bőrökhöz. Az eredmény az lett, hogy addig ittak, míg megpukkadtak, mielőtt elérték volna a bőröket.

Ugyanígy némely ember a haszon reményében hiábavaló fáradságot vállal, és tönkremegy, mielőtt elérné azt, amit megkívánt.

139. A kutya meg a nyúl

A vadászkutya elfogott egy nyulat. Bele-beleharapott, és közben a száját nyalagatta. Az meg panaszosan szólt: „Barátom, hagyd már abba vagy a harapást, vagy a kedveskedést, hogy megtudjam: ellenségem vagy jóakaróm vagy-e.”

A mese a kétszínű emberre alkalmazható.⁴⁵

140. A szúnyog és a bika

A szúnyog a bika szarvára telepedett, sokáig ott üldögélt. Mikor aztán készült elszállni, megkérdezte a bikától, akarja-e, hogy már elmenjen. Az mosolyogva mondta: „Nem vettem észre, hogy jöttél, azzal sem törődöm, ha elmegy.”

Ezt a mesét alkalmazzuk a jelentéktelen emberre, aki sem jelenlétével, sem távollétével nem árt és nem is használ.

141. A diófa

Egy út mellett állt egy diófa. Az arra járók sokszor kövekkel dobálták, úgyhogy felsóhajtott, s így szólt önmagához: „Én szerencsétlen, aki évről évre csak bántalmazást és fájdalmat termek magamnak.”

A mese azokra vonatkozik, akiket saját javaik miatt ér baj.

142. A teve

A tevét kényszerítette gazdája, hogy táncoljon; erre így szólt: „Nemcsak akkor vagyok ügyetlen, mikor táncolok, hanem mikor járok is.”

A mese illik minden emberre, aki nem azt teszi, amit tud.

143. A nyulak és a békák

A nyulak belátták, milyen gyávák, és elhatározták, hogy öngyilkosok lesznek: leugranak valahonnan. El is mentek egy sziklához, amely alatt egy tó feküdt. Az ott élő békák meghallották a lábdobogást, és a tó mélyébe menekültek. Az egyik nyúl, mikor meglátta őket, így szólt a többiekhez: „Már ne ugorjunk le, lám, vannak még nálunk is gyávább állatok.”

Ugyanígy az emberek számára mások szerencsétlensége saját bajaik vigaszává lesz.

144. A sirály és a héja

A sirály lenyelt egy halat, de a torka közben megrepedt; ott feküdt holtan a tengerparton. A héja, amint meglátta, így szólt: „Megérdemelten jártál így, mert szárnyas létedre a tengeren akartál élni.”

Ugyanígy azok, akik saját ügyeiket elhagyják, és a nem nekik való dolgokkal foglalkoznak, méltán jutnak tönkre.

145. Az oroszlán és a földműves

Egy oroszlán beleszeretett egy földműves leányába, és meg is kérte a kezét. Az apának nem akaródzott vadállathoz adni leányát, de kikosarazni sem merte félelmében; ezért a következőt eszelte ki: mivel az oroszlán állandóan sürgette, azt mondta neki, hogy leányához méltó vőlegénynek tartja őt; de csak úgy adhatja hozzá, ha a fogait kihúzatja, és a karmait levágatja, mert ezektől fél a leánya. Az oroszlán szerelmében szívesen alávetette magát mindkét feltételnek. Ezután azonban a földműves már nem félt tőle, és amikor megjelent nála, bottal verve zavarta el.

A mese bizonyítja, hogy azokat, akik könnyen hisznek az ellenségeiknek, ha megfosztották magukat előnyeiktől, könnyen legyőzhetik ellenségeik, bár előbb rettegtek tőlük.

146. Az oroszlán és a béka

Az oroszlán, mikor meghallotta a béka brekegését, megfordult a hangra, és azt hitte, hogy valami nagy állat lehet. Egy kis ideig várt, és meglátta, amint az előjött a tóból: aztán odament hozzá, eltaposta, és így szólt: „Senki se ijedjen meg a hangtól, míg meg nem nézte, honnan jön.”

A nagyhangú emberre illik, aki csupán fecsegni tud.

147. Az oroszlán és a róka

Az oroszlán előregedett, és saját erejéből már nem tudta megszerezni a táplálékát; elhatározta tehát, hogy csellel fog hozzájutni. Bevette magát egy barlangba, és ott leheveredve megjátszotta a beteget; aztán a látogatására jövő állatokat megfogta és felfalta. Már sok állat elveszett így, mikor megjelent a róka, aki átlátott a cselen, és a barlangtól távol állva érdeklődte meg, hogy van. „Rosszul” – felelte az oroszlán, és megkérdezte, miért nem jön be hozzá. „Bemennék én – felelte a róka –, ha nem látnám, hogy sok nyom megy befelé, de kifelé egy sem.”

Ugyanígy az eszes emberek a jelekből előre látják, s így el is kerülnek a veszedelmeket.⁴⁶

148. Az oroszlán és a bika

Az oroszlán egy nagy testű bikára fente a fogát, s csellel akarta őt hatalmába keríteni. Ezért azt mondta, hogy juhot vágott, és meghívta őt a lakomára; azt tervezte ugyanis, hogy ha majd lehever, végez vele. A bika meg is érkezett, és látta, hogy ott a sok üst és a nagy nyársak, de a juh sehol; nem szólt semmit, csak indult visszafelé. Mikor az oroszlán szemére vetette ezt, és kérdőre vonta, miért megy el ok nélkül, hiszen semmi baja nem történt, így felelt: „Nem oktanul teszem ezt. Látom ugyanis, hogy ez az előkészület nem juhra, hanem bikára van méretezve.”

A mese bizonyítja, hogy az eszes embereket nem tévesztik meg a hitványak mesterkedései.

149. Az oroszlán és a földműves

Az oroszlán bement a földműves istállójába. Az ember foglyul akarta ejteni, és ezért rázárta a kaput. Az oroszlán, mikor nem tudott kimenni, először a juhokat ölte meg, azután az ökrök ellen fordult. A földműves most már saját magát féltette, és kinyitotta az ajtót. Ahogy aztán az oroszlán eltávozott, a földműves jajgatott.

Mikor a felesége meghallotta, így szólt: „Úgy kell neked! Miért akartad magaddal összezárni, mikor már messziről is remegned kell tőle?”

Ugyanígy azok, akik az erősebbeket felingerlik, megérdemelten szenvednek kárt.

150. Az oroszlán és a delfin

Mikor az oroszlán elvetődött a tengerpartra, és meglátta a delfint, szövetségre szólította fel, mondván, hogy leginkább nekik ülik barátoknak és szövetségeseeknek lenniük, mert egyik a tengeri, a másik a szárazföldi állatok királya. A delfin szívesen bele is egyezett. Nem sokkal később az oroszlán a vadbika ellen harcolt, és segítségül hívta a delfint. Az próbált is kijönni a partra, de nem sikerült neki, s erre az oroszlán árulással vádolta. A delfin azonban így felelt: „Ne engem szídj, hanem a természetet, amely tengeri állattá tett, és nem enged a szárazföldre mennem.”

Tehát nekünk is, ha barátságot kötünk, olyan szövetségeseket kell választanunk, akik a bajban mellénk tudnak állni.

151. Az egértől megijedt oroszlán

Az alvó oroszlán száján végigszaladt egy egér; erre az felugrott, mindenfelé forgolódott, és kereste, mi futott rajta át. A róka látta ezt, és gúnyolta, hogy oroszlán léte megijedt egy egértől. De az oroszlán így felelt: „Nem az egértől ijedtem meg, csak szemtelensége miatt haragszom.”

A mese arra tanítja az eszes embereket, hogy a kis dolgokat vegyék semmibe.

152. Az oroszlán és a medve

Az oroszlán és a medve szarvasgidát találtak, és harcolni kezdtek a zsákmányért. Mikor már szörnyen elbántak egymással, szédelegve, félholtan nyúltak el. Amint a róka arra ment, s meglátta őket, ahogy ott heverték, felkapta a köztük fekvő gidát, és elszaladt vele. Azok meg – lábra sem tudtak állni – csak így szóltak: „Mi szerencsétlenek, hát a róka kedvéért küzdöttünk?”

A mese bizonyítja, hogy okkal méltatlankodnak azok, akiknek látniuk kell, hogy fáradozásuk gyümölcseit holmi jöttmentek szakítják le.

153. Az oroszlán és a nyúl

Az oroszlán egy alvó nyúlra bukkant, és meg akarta enni. Eközben meglátott egy arra haladó szarvast; otthagya hát a nyulat, és annak a nyomába eredt. A nyúl a zajtól felriadt és elfutott; az oroszlán pedig sokáig üldözte a szarvast, de mikor nem tudta elfogni, visszament a nyúlhoz. Közben azonban már az is elmenekült előle. Erre így szólt önmagához: „Megérdemeltem ezt, amiért a kezem között levő zsákmányt elszalasztottam, s kecsgetőbb prédára vetettem szemet.”

Ugyanígy némely emberek nem elégszenek meg a mérsékelt haszonnal, és közben elszalasztják azt is, ami a kezük közt van.

154. Az oroszlán, a szamár és a róka

Az oroszlán, a szamár és a róka szövetkeztek egymással, és elmentek vadászatra. Mikor már sok zsákmányt ejtettek, az oroszlán megparancsolta a szamárnak, hogy ossza szét közöttük. Az fel is osztotta három részre, és felszólította az oroszlánt, hogy válasszon közülük; az azonban megharagudott, felfalta a szamarat, majd megparancsolta a rókának, hogy végezze el ő a felosztást. A róka az egészet egybehalmozta, magának csak egy kicsit hagyott, és úgy kínálta az oroszlánnak, hogy vegye el. Az oroszlán megkérdezte, hogy ki tanította meg őt ilyen jól osztani, mire a róka így felelt: „A szamár sorsa.”

A mese bizonyítja, hogy az emberek számára a mások bajai okulásul szolgálnak.⁴⁷

155. Az oroszlán és az egér

Az alvó oroszlán szájába befutott egy egér; az oroszlán felébredt, megfogta az egeret, és meg akarta enni. Az egér könyörgött, hogy eressze el, és megígérte, hogy ha életben marad, meg fogja neki hálálni. Az oroszlán erre elnevette magát, és futni hagyta őt. Nemsokára azonban tényleg megtörtént, hogy az egér hálája révén menekült meg. Vadászok csapdájába esett ugyanis, akik kötéllel egy fához kötözték. Ahogy ott jajgatott, meghallotta az egér, odasietett, elrágta a kötelet, és megszabadítva őt, így szólt hozzá: „Annak idején kineveltél engem, mert nem hitted, hogy viszonzást kapsz tőlem; de most megtudhattad, hogy az egerek is tudnak hálásak lenni.”

A mese bizonyítja, hogy a helyzet változásakor még a hatalmasok is rászorulnak a gyengébbekre.

156. Az oroszlán és a számár

Az oroszlán és a számár szövetkeztek egymással, és elmentek vadászatra. Mikor elértek egy barlanghoz, amelyben vadkecskék voltak, az oroszlán a bejárat előtt lesett a kijövő kecskékre, a számár pedig bement, és ordítva közéjük rontott, hogy megriassza és kikergesse őket. Mikor az oroszlán már sokat összefogott, kijött a számár is, és megkérdezte tőle, hogy derekasan küzdött-e, és jól megszalajtott-e a kecskéket. Az pedig így felelt: „Tudd meg, hogy én is megrémültem volna tőled, ha nem tudom, hogy csak számár vagy.”

Ugyanígy a hencegőket méltán kinevetik azok, akik ismerik őket.

157. A rabló és az eperfa

A rabló az úton megölt egy embert. Mivel az arra járók üldözőbe vették, otthagyta a halottat, és vérrel bemocskoltan elfutott. Mikor a szembejövő vándorok megkérdezték, hogy mitől olyan mocskosak a kezei, azt felelte, hogy most jött le egy eperfáról. Alig mondta el a mondókáját, ott termettek az üldözők, megragadták, és felfeszítették egy eperfára. Az eperfa pedig így szólt: „Nem bánom, hogy segíd-kezmem kell a halálodnál; mert te is rám kented azt a gyilkosságot, amit elkövettél.”

Ugyanígy sokszor a jellemes természetű emberek, mikor némelyek hitványaként szidalmazzák őket, fel sem veszik tőlük a kárhoztatást.

158. A farkasok és a bárányok

A farkasok fenték a fogukat egy juhnyájra, de nem tudták hatalmukba keríteni őket, mert a kutyák őrkdtek fölöttük. Ezért elhatározták, hogy csellel érik el céljukat. El is küldték követeiket, és kérték a juhokat, hogy adják ki nekik a kutyákat. Azzal érveltek, hogy azok az okai az ellenséges viszonynak, és ha kezükbe adják őket, azután már béke lesz a két fél között. A juhok nem látták előre a jövőt, és kiadták a kutyákat. A farkasok pedig, miután azok már hatalmukban voltak, a védtelenül maradt nyájat könnyűszerrel elpusztították.

Ugyanígy azok a városok, amelyek vezetőiket könnyen elárulják, maguk is könnyen az ellenség kezébe kerülnek.⁴⁸

159. A farkas és a ló

A farkas a szántóföldön jártában árpát talált; mivel nem tudta megenni, otthagyta, és továbbment. Mikor találkozott a lóval, elvezette őt a szántóföldre, és elmondta

neki, hogy árpát talált, de nem ette meg, hanem fenntartotta számára, mert szívesen hallgatja a fogai csattogását. De a ló így válaszolt neki: „Barátom, ha a farkasok meg tudnák enni az árpát, nem részesítenéd volna előnyben a füled a gyomroddal szemben.”

A mese bizonyítja, hogy a hitvány természetűek, még ha deréknek mutatják is magukat, akkor sem találnak hitelre.

160. A farkas és a bárány

A farkas megpillantott egy bárányt, amely a folyó partján ivott, és elhatározta: szépen megokolja azt, hogy felfalja. Ezért feljebb állva szemére hányta, hogy felzavarja a vizet, és nem hagyja őt inni. Erre a bárány azt felelte, hogy épp csak a szája szélével iszik, s egyébként sem zavarhatja a vizet, mikor ő áll lentebb, a farkas pedig feljebb. A farkas elesett ettől az ürügytől, és most így beszélt: „De tavaly szidtd az apámat!” A bárány erre azt felelte, hogy akkor ő még nem is élt; a farkas viszont így szólt: „Ne faljalak fel, csak azért, mert bővében vagy a mentségeknek?”

A mese bizonyítja, hogy azokkal szemben, akik el vannak szánva az igazságtalanságra, nem érvényesül az igazságos védekezés sem.

161. A farkas és a kócsag

A farkas csontot nyelt; körbejárt hát, és keresett valakit, aki meggyógyítaná. Mikor találkozott a kócsaggal, azt kérte meg, hogy fizetség fejében húzza ki a csontot. Az bele is dugta a fejét a farkas torkába, kivette a csontot, és aztán kérte a fizetséget. Amaz azonban így felelt: „Hát te nem örülsz annak, hogy a farkas torkából épen húzhattad ki a fejedet, hanem még fizetséget is kívánsz?”

A mese bizonyítja, hogy a hitványak részéről a jótétemény legnagyobb viszonzása csak az, ha nem szenvedünk tőlük igazságtalanságot.⁴⁹

162. A farkas és a kecske

A farkas meglátta a kecskét, amint az egy szikla tetején legelt. Mivel nem tudott felmászni hozzá, biztatni kezdte, hogy jöjjön lejjebb, nehogy véletlenül lezuhanjon, és még megtoldotta, hogy itt nála a rét füve pompás. A kecske azonban így felelt: „Nem engem hívsz te legelni, hanem magadnak hiányzik az ennivaló.”

Ugyanígy a hitványaknak nem használnak mesterkedéseik, amikor olyanoknak próbálnak ártani, akik már ismerik őket.

163. A farkas és a vénasszony

Az éhes farkas eleséget keresve vándorolt. Mikor elért egy majorhoz, meghallotta, hogy egy öregasszony egy síró gyereket fenyeget: ha abba nem hagyja, odaadja a farkasnak. A farkas azt hitte, hogy komolyan beszél, és ott is maradt. Már beesteledett, de a szavaknak nem lett semmi következménye. Ekkor a farkas eltávozott, s így szólt: „Ebben a majorban az emberek mást mondanak és mást cselekszenek.”

Ez a mese az olyan emberekre illenék, akiknél a szavakat nem követik megfelelő tettek.

164. A farkas és a bárány

Egy jóllakott farkas, mikor meglátott egy földön elterült bárányt, megsejtette, hogy tőle rémült meg, azért esett össze; odament hozzá, bátorítani kezdte, és kijelentette, hogy ha három igazságot mond neki, futni engedi. A bárány erre kezdte mondani, hogy először is bár ne találkozott volna vele; másodszor, ha már így hozta a sors, lett volna vak a farkas; harmadszor pedig: „Bár vesznének el mind gonoszul, gonosz farkasok, amiért ellenségeink vagytok, pedig sohasem bántottunk titeket.” A farkas pedig méltányolta őszinteségét, és futni engedte.

A mese bizonyítja, hogy az igazság sokszor még az ellenségre is hat.

165. A farkas és a pásztor

Egy farkas állandóan követte a nyáját, de nem bántotta a juhokat. A pásztor eleinte úgy őrizkedett tőle, mint az ellenségtől, és félve szemmel tartotta. Mivel azonban szüntelenül a nyomukban volt, de semmit sem próbált elrabolni, végül már azt gondolta, hogy ez a farkas inkább őrizőjük, mint cselszövő ellenségük. Mikor valamilyen ügy miatt a városba kellett mennie, ráhagyta a juhokat, és eltávozott. Az meg kihasználta az alkalmat, és a nyáj nagy részét elpusztította. Mikor a pásztor hazajött, és látta a megtizedelt nyáját, így szólt: „Megérdemeltem ezt a bajt; mert minek bíztam farkasra a juhokat.”

Ugyanígy, akik kapzsi emberekre bízzák, méltán veszítik el letéteiket.

166. A farkas és a bárány

A farkassal szörnyen elbántak a kutyák; úgy összevissza harapdálták, hogy csak elnyúlt, és nem volt képes még ételmet sem szerezni magának. Ekkor meglátott egy bárányt, és azt kérte, hogy hozzon neki vizet a közeli folyóból. „Mert ha te

italt adsz nekem – mondotta –, élelmet majd csak találok magamnak.” A bárány azonban így felelt: „Ha én italt adok neked, te engem fogsz élelemnek felhasználni.”

A mese a gonosz emberre illik, aki képmutatással leplezi cselszövényét.

167. A nőtény oroszlán és a róka

A nőtény oroszlánt ócsárolta a róka, amiért egész életében csak egy kölyköt szül; az viszont így felelt: „De oroszlánt.”

A mese bizonyítja, hogy a szépség nem a sokaságban, hanem a kiválóságban van.

168. A farkas és a kos

A farkas kergette a kost, de az bemenekült egy szentélybe. A farkas hívogatta kifelé, és ijesztgette, hogy a pap fel fogja áldozni az istennek, ha megfogja; de a kos így felelt: „Inkább választom azt, hogy az isten áldozata legyek, mint hogy te pusztíts el.”

A mese bizonyítja, hogy azoknak, akiknek úgyis meg kell halniuk, jobb a tisztességes halál.

169. A nyulak és a rókák

Egyszer a nyulak háborúba keveredtek a sasokkal, és felszólították a rókákat, hogy kössenek velük szövetséget. Azok azonban ezt felelték: „Segítenénk nektek, ha nem tudnánk, kik vagytok és kikkel harcoltok.”

A mese bizonyítja, hogy azok, akik az erősebbekkel viszálykodnak, saját életüket sem becsülik.

170. A jós

Egy jós a piacon üldögélt, és mesterségével pénzt keresett. Hirtelen odajött hozzá valaki, és közölte, hogy házának ajtaját feltörték, és mindent, ami benne volt, elloptak; erre rémülten felugrott, és jajgatva hazarohant, hogy megnézzze, mi történt. Ennek láttán így szólt az egyik jelenlevő: „Azt híreszteled, hogy előre látod mások dolgait, és a sajátjaidat nem tudtad megjósolni?”

Ezt a mesét lehet alkalmazni azokra az emberekre, akik rosszul intézik saját ügyeiket, de megpróbálnak olyasmit is előre látni, amihez semmi közük.⁵⁰

171. A gyermek és a holló

Egy asszony jóslatot kért kisgyermekére vonatkozólag, s a jósok előre megmondták, hogy holló fogja elpusztítani. Emiatt félelmében nagy ládát készíttetett, és abban őrizte a gyermeket, hogy a holló el ne pusztítsa. Ettől kezdve úgy etette, hogy a megfelelő időben felnyitotta, majd ismét rácsapta a fedelet, de a gyermek egyszer vigyázatlanul kihajolt, így történt, hogy a láda zárkampója átszúrta a homlokát és megölte őt.

A mese bizonyítja, hogy a végzet elháríthatatlan.⁵¹

172. A méhek és Zeusz

A méhek irigyelték az emberektől mézüket, ezért Zeuszhoz mentek, és kérték őt, adja meg nekik, hogy azt, aki kaptáraikhoz közeledik, fullánkjuk szúrásával megölhessék. Zeusz azonban megharagudott rájuk gonoszságuk miatt, és úgy rendelkezett, hogy ha megszűrnak valakit, veszítsék el a fullánkjukat, sőt azzal együtt az életüket is.

Ez a mese azokra a gonosz emberekre illenék, akik azt se bánják, ha maguknak is ártanak, csak másokat bánthassanak.

173. A kolduló papok

A kolduló papoknak volt egy szamaruk, amelyre vándorlás közben mindig felrakták csomagjaikat. Mikor végül a fáradságtól megdöglött, megnyúzták, bőrből dobokat készítettek, és azokat használták szertartásaikon. Egyszer más kolduló papokkal találkoztak, akik megkérdezték tőlük, hol a szamaruk; erre azt felelték, hogy már megdöglött, de annyi verést kap, amennyit még életében sem kellett eltűrnie.

Ugyanígy némely szolgák, még ha fel is szabadulnak, a szolgálai munkákat nem hagyják abba.

174. Az egerek és a macskák

Az egerek és macskák között folyt a háború. Az egerek folyton vereséget szenvedtek; ezért aztán összegyűltek, és megállapították, hogy ezt a fejtelenség miatt kellett elszenvedniük. Ezért tehát kiválasztottak néhányat maguk közül, és vezérekévé választották őket. Ezek ki akartak tűnni társaik közül, és ezért szarvakat

illesztettek a fejükre. Megkezdődött a csata, és úgy esett, hogy az egérsereg vereséget szenvedett. A többiek a lyukakhoz futottak, és könnyen be is bújtak; de a vezérek a szarvuk miatt nem tudtak bejutni; így megfogták és megették őket.

A nagyizálás sokaknak bajt okoz.

175. A hangya

A mostani hangya valamikor régen ember volt. Földműveléssel foglalkozott, de nem elégedett meg a saját munkája eredményével, hanem szemet vetett a másokéra is, és folyton lopkodta a szomszédok termését. Zeusz megharagudott rá kapzsisága miatt, és átváltoztatta azzá az állattá, amelyet hangyának neveznek. De csak az alakja változott, a természete nem; mert máig is szertejár a szántóföldeken, összeszedi mások búzáját és árpáját, és elraktározza magának.

A mese bizonyítja, hogy a hitvány emberek természete még akkor sem változik meg, ha nagyon megjárják.⁵²

176. A hangya és a galamb

A szomjazó hangya inni akart, és lement egy forráshoz, de majdnem belefulladt. A galamb a mellette álló fáról letört egy ágat, és odadobta; a hangya felmászott rá, és így megmenekült. Közben egy madarász a közelükben állva már készítette a csapdáját, és meg akarta fogni a galambot. A hangya azonban megcsípte a madarász lábát, mire az megrázta a nád vesszőket, és így elszalasztotta a galambot.

A mese bizonyítja, hogy alkalomadtán a gyengék is tudnak segítséget nyújtani.

177. A légy

A légy beleesett a húsos fazékba. Mikor már fuldokolni kezdett a levesben, így szólt önmagához: „Hát én már ettem, ittam, és meg is fürödtem; és ha meghalok, azzal se törődöm.”

A mese bizonyítja, hogy könnyebben viselik el a halált az emberek, ha kínok nélkül következik be.⁵³

178. A hajótörött és a tenger

A hajótörött kivergődött a tengerpartra, és a fáradtságtól elaludt. Nemsokára felébredt, és ahogy meglátta a tengert, szidni kezdte, amiért magához édesgeti az

embereket simának látszó tükrével, de amikor már rajta vannak, megvadul, és elpusztítja őket. Ekkor azonban a tenger asszony képében megjelent előtte, és így szólt hozzá: „Barátom, ne engem szidj, hanem a szeleket. Én ugyanis természetnél fogva olyan vagyok, amilyennek most látsz; de azok hirtelen rám csapva hullámozást keltenek, és megvadítanak.”

Ha tehát igazságtalanság történik, és a tettes másvalaki alárendeltje, nekünk sem őt, hanem feljebbvalóját kell vádolnunk.

179. A züllött ifjú és a fecske

Egy züllött ifjú elpazarolta atyai javait, s csak egyetlen köpenye maradt. Amikor megpillantott egy idő előtt érkezett fecskét, azt hitte, hogy itt a tavasz, és már semmi szüksége a köpenyre; fogta hát, és eladta azt is. Később azonban, mikor ismét téliesre fordult az idő, és nagy lett a hideg, megpillantotta a fecskét, megfagyva, holtan, és így szólt hozzá: „No, te aztán elintéztél engemet és magadat is.”

A mese bizonyítja, hogy minden alkalmatlan időben végrehajtott cselekedet veszedelmes.⁵⁴

180. A beteg és az orvos

Egy betegtől megkérdezte az orvosa, hogy van. A beteg azt felelte, hogy többet izzad a kelleténél. Az orvos kijelentette, hogy ez jó. Mikor másik alkalommal érdeklődött, hogy van, a beteg elmondta, hogy makacs hidegrázás gyötri; de az erre is azt mondta, hogy ez jó. Mikor harmadszor is eljött, és megkérdezte, mi van a betegségével, a beteg megmondta, hogy vízkórság jött rá; az orvos erről is megállapította, hogy ez jó. Mikor aztán az egyik hozzátartozója eljött a beteghez, és megérdeklődte, mi van vele, ő így felelt: „Belehalok a sok jóba.”

Ugyanígy sok embert felületes vélemény alapján olyan dolgok miatt tartanak boldognak a többiek, amelyeket azok a legnehezebben viselnek el.

181. A denevér, a tüskebokor és a bűvármadár

A denevér, a tüskebokor és a bűvármadár társultak egymással, és elhatározták, hogy kereskedni fognak. A denevér pénzt vett kölcsön, és azt adta a közös vállalkozáshoz, a tüskebokor ruhát adott be, a bűvármadár rezet vásárolt, és ezzel elhajóztak. Nagy vihar kerekedett azonban, és hajójuk felfordult; mindenük oda-veszett, csak ők maguk vergődtek partra. Azóta a bűvármadár a rezet kutatva

le-lemerül a mélységbe, remélve, hogy egyszer majd megtalálja; a denevér a hitelezőktől félve nappal nem mutatkozik, csak éjszaka jár ki vadászni; a túskebokor pedig a ruhákat keresve belekapaszkodik a mellette elmenők köpenyébe, abban a hitben, hogy felismeri a sajátját.

A mese bizonyítja, hogy azokban a dolgokban jobban igyekszünk, amelyekben előbb baklövést követtünk el.

182. A denevér és a macska

A denevér leesett a földre, és egy macska megfogta; a halál előtt állva, könyörgött életéért. A macska azt felelte, hogy nem engedheti el, mert természeténél fogva ellensége minden szárnyasnak. A denevér erre kijelentette, hogy ő nem madár, hanem egér, és így meg is menekült. Később ismét leesett, és egy másik macska karmai közé került; azt is kérte, hogy ne ölje meg. Mikor a macska azt felelte, hogy ő gyűlöl minden egeret, közölte vele, hogy ő nem egér, hanem denevér, és így ismét megmenekült, így történt, hogy nevének megváltoztatásával kétszer is sikerült megmentenie az életét.

Tehát nekünk sem kell folyton ugyanazokhoz ragaszkodni, s jusson eszünkbe, hogy a helyzethez alkalmazkodók sokszor a nagy veszedelmekből is megmenekülnek.

183. A favágó és Hermész

Egy favágó beleejtette a fejszáját a folyóba, és a víz elsodorta. Ő erre a partra ült, és ott jajveszékelt, míg egyszerre csak Hermész megszánta őt, és megjelent előtte. Mikor megtudta tőle, hogy miért jajgatott, leszállt a folyó mélyére: először egy aranyfejszét hozott fel neki, és megkérdezte, hogy ez-e az övé. Mikor azt felelte, hogy ez nem az övé, másodszorra egy ezüstfejszét hozott fel, és ismét megkérdezte, hogy ezt vesztette-e el. Tagadó válaszára harmadszor már a saját fejszáját hozta fel neki; azt fel is ismerte. Hermész méltányolta becsületességét, és mindet neki ajándékozta. A favágó el is vitte, és mikor társaihoz ért, elmesélte nekik a történeteket. Az egyik megirigyelte, és szerette volna ugyanezt elérni. Ezért fogta a fejszáját, elment ugyanahhoz a folyóhoz, nekilátott a favágásnak, aztán szándékosan beledobta szerszámát a vízbe, leült, és jajgatni kezdett. Hermész meg is jelent, és megkérdezte, mi történt; a favágó elmondta, hogy elvesztette a fejszáját. Hermész felhozott neki egy aranyfejszét, és megkérdezte, hogy ezt vesztette-e el: a favágó a kapzsiságtól megszállva kijelentette, hogy ez az. Az isten azonban nem ajándékozta oda neki, sőt még saját fejszáját sem adta vissza.

A mese bizonyítja, hogy az istenség, amennyire segíti az igazságosokat, annyira ellensége az igazságtalanoknak.⁵⁵

184/A. A vándor és Tükhé

Egy vándor nagy utat tett már meg, és mivel elfogta a fáradság, ledőlt egy kút mellé, és elaludt. Alvás közben majdnem beleesett a kútba, de ekkor Tükhé föléje állt, felkeltette őt, és így szólt: „Barátom, ha leestél volna, nem saját esztelenségedet, hanem engem okolnál.”

Ugyanígy sok ember, aki önmagát dönti bajba, az istenséget vádolja.

184/B. A gyermek és Tükhé

Közel a kúthoz elaludt egy gyermek. Tükhé megállt fölötte, és így kiáltott: „Kelj fel, és menj innen, nehogy leess a kútba, és mindenki engem, a Sorsot szidjon.”

A mese bizonyítja, hogy sokszor tévedünk, helytelenül cselekszünk, és ezért jutunk veszedelembe, mégis a Sorsot szidjuk.

185. A vándorok és a platánfa

A vándorok nyár idején gyötrődtek a déli hőségtől; amint megpillantottak egy platánfát, alája mentek, és árnyékában leheveredve megpihentek. Aztán felnézve a platánfára, így szóltak egymáshoz: „Milyen haszontalan egy fa, gyümölcsöt sem hoz az embereknek.” Az pedig így felelt: „Ó, ti hálátlanok, még élvezitek jótéteményemet, és már haszontalannak és gyümölcstelennek neveztek?”

Ugyanígy némely emberek olyan szerencsétlenek, hogy még akkor sem hisznek hasznosságukban, mikor jót cselekszenek másokkal.

186. A vándor és a kígyó

Egy vándor téli útján megpillantott egy hidegtől megdermedt kígyót; megszánta, felvette, ölébe tette, és melengetni próbálta. A kígyó nyugton maradt, amíg dermedtsége tartott; de amint felmelegedett, belemart az ember hasába. Az haldokolva így szólt: „Megérdemlem a sorsom; miért mentettem meg a biztos haláltól, holott egészségesen is el kellett volna pusztítanom?”

A mese bizonyítja, hogy a hitványság nem viszonozza a jótéteményt, sőt még felbátorodik a jótevőkkel szemben.

187. A vándorok és a fadarab

A vándorok a tengerparton mendegéltek, s amint elértek egy hegyfokra, észrevettek onnan egy fadarabot, amely a távolban úszott a vízen. Egy nagy hajónak képzeltek, vártak hát, hogy közeledjen feléjük. Mikor a szélről hajtva a fadarab kissé közelebb sodródott, alaposan szemügyre vették, és úgy vélték, hogy csónak, ha nem is olyan nagy alkotmány, ahogy az előbb hitték. Mikor egészen közel jött, látták, hogy csak fadarab, és így szóltak egymáshoz: „Erre a semmire aztán felesleges volt várunk.”

Ugyanígy némely emberek, akik ismeretlenül félelmeteseknek tetszenek, személyes érintkezés során semmirevalóknak bizonyulnak.

188. A vándor és Hermész

Egy vándor, miután hosszú utat bejárt, megfogadta, hogy bármit talál, annak a felét Hermésznek ajánlja fel. Rá is bukkant egy zsákra, amelyben mandula és datolya volt. Ezt felvette, és először azt hitte, hogy pénz van benne. Aztán kirázta, és ahogy meglátta, mi volt benne, meg is ette. Aztán fogta a mandula héját meg a datolyamagvakat, és egy oltárra tette, így szólván: „Beváltottam a fogadalmamat, ó, Hermész; mert amit találtam, annak a belsejéből meg a külsejéből is részt adtam neked.”

A mese alkalmazható a pénzvágó emberre, aki kapzsiságában az isteneket is kijátssza.

189. A malac és a róka

Egy ember kecskét, bányát és malacot rakott fel a szamarára, úgy hajtotta a városba. A malac az egész úton sivalkodott; a róka hallotta ezt, és megkérdezte tőle, miért ordít ő egyedül, mikor a többiek nyugodtan tűrik a szállítást. A malac így felelt: „De én nem ok nélkül jajgatok. Jól tudom, hogy a gazda a juhot megkíméli, csak a gyapjút és tejet veszi el tőle, s ugyanígy tesz a kecskével a sajt és gödölyék fejében; de engem nem tud máshogy használni, csak ha levág.”

Eszerint nem kell gyalázni azokat az embereket, akik a jövő szerencsétlenségeket előre látva, jajonganak.

190. A szamár és a kertész

A szamár egy kertésznél szolgált; mivel enni keveset kapott, de verést annál többet, Zeuszhoz könyörgött, hogy szabadítsa meg őt a kertésztől, és adja át más gazdának. Zeusz erre elküldte Hermészt, és megparancsolta, hogy adják el a szamarat egy fazekasnak. Mivel itt is rosszul ment a sora, és még több terhet kellett hordoznia, megint Zeuszhoz fordult; Zeusz pedig végül elrendelte, hogy egy cserzővargának adják el. A szamár, amikor meglátta, mi a gazdája foglalkozása, így szólt: „Jobb lett volna nekem előbbi uraimnál; mert ennek, amint látom, még a bőrrömet is oda kell majd adnom.”

A mese bizonyítja, hogy a szolgák akkor kívánják vissza leginkább első uraikat, amikor másokkal is megpróbálkoztak.

191. A sót cipelő szamár

A sót cipelő szamár egy folyón kelt át. Ahogy egyszer megcsúszott, és beleesett a folyóba, a só elolvadt, és ő megkönnyebbülten állt fel. Örvendezett is emiatt; mikor később egyszer szivacsokkal megrakodva érkezett el egy folyóhoz, úgy gondolta, hogy ha ismét elesik, megkönnyebbülten tápáskodhat fel, és szándékosan el is esett. De akkor a szivacsok magukba szívták a vizet, úgyhogy a szamár nem tudott felkelni, és ott fulladt meg.

Ugyanígy némely emberek saját terveikkel öntudatlanul bajba juttatják önmagukat.

192. A szamár és az öszvér

A szamárhajcsár felrakta a málhát a szamárra meg az öszvérré, és hajtotta őket. Amíg síkságon mentek, a szamár bírta is a terhet. De amint egy hegyhez értek, ott már nem bírta vinni, és kérte az öszvért, hogy vegye át a teher egy részét, hogy a többit tovább tudja cipelni. Az azonban semmibe vette szavait; a szamár le is zuhant egy szikláról, és agyonzúzta magát. A hajcsár, nem tudva, mitévő legyen, nemcsak a szamár terhét rakta át az öszvérré, hanem tetejébe még a szamár bőrét is. Az pedig holtra fáradtan mondta: „Megérdemelten szenvedem ezt, mert ha hajlandó lettem volna egy kicsit könnyíteni a számaron, amikor kérte, most nem kellene a terhével együtt még őt magát is hordoznom.”

Ugyanígy némely hitelező, semhogy egy fikarcnyit is engedjen adósainak, inkább magát a tőkét is elveszti.

193. A szobrot szállító szamár

Egy ember felrakott a szamarára egy istenszobrot, és úgy hajtotta be a városba. Minden szembejövő leborult a szobor előtt. A szamár azt hitte, hogy neki hódolnak így; büszkén ordított, és nem volt hajlandó továbbmenni. De a hajcsár észrevette, mi történt, rávágott a botjával, és így szólt hozzá: „Ó, le gonosz, még csak az hiányzik, hogy az emberek szamár előtt boruljanak le.”

A mese bizonyítja, hogy akik mások javaival hancegnek, nevetségessé válnak ismerőseik előtt.

194. A vadszamár

A vadszamár meglátta a házi szamarat egy napos helyen. Odament hozzá, és dicsérte jól táplált testét és inycsiklandozó eledeleit. Később azonban, mikor azt is látta, hogyan cipeli a terhet, és a hajcsár hogy megy mögötte, és veri botjával, így szólt: „Nem tartalak már boldognak, mert látom, mekkora bajokkal jár a te dőzsölésed.”

Így tehát nem kell irigyelni a veszedelmekkel és kínokkal járó nyereséget.

195. A szamár és a tücskök

A szamár, ahogy a ciripelő tücsköket hallgatta, elgyönyörködött szép hangjukban, megirigyelte tőlük az élvezetet, s megkérdezte tőlük: „Mivel éltek ti, hogy ilyen a hangotok?” „Harmattal” – felelték azok. Erre a szamár is kitartott a harmat mellett, míg csak éhen nem veszett.

Ugyanígy azok, akik természetükkel ellentétes dolgokra áhítoznak, nem érik el kívánságukat, sőt nagy bajokba is kerülnek.

196. A szamarak Zeusznál

A szamarak egyszer az állandó teherhordás és robot miatt méltatlankodva követeket küldtek Zeuszhoz, hogy szabadítsa meg őket szenvedéseiktől, ő pedig be akarta bizonyítani nekik, hogy ez lehetetlen, és azt felelte, hogy akkor szabadulnak meg a rossz sorsától, ha vizeletükből folyót tudnak fakasztani. Azok azt hitték, komolyan beszél, és azóta máig is, ahol egymás vizeletét látják, ott a többiek is köréje állva vizelnek.

A mese bizonyítja, hogy kinek-kinek a kijelölt sorsán nem lehet változtatni.

197. A szamár és a szamárhajcsár

A szamárhajcsár vezette a szamarát; ahogy egy kis utat megtettek, a szamár elhagyta a kitaposott ösvényt, és egyenesen a sziklák közé nyomult. Már majdnem lezuhant egy szikláról, de a hajcsár a farkába kapaszkodott, és megpróbálta elvezetni onnan. Mikor azonban a szamár teljes erejével ellenszegült, elengedte, és így szólt: „Győzz csak, megjáród ezzel a győzelemmel.”

A mese alkalmazható a veszekedő emberre.

198. A szamár és a farkas

A szamár a réten legelt, és meglátta, hogy egy farkas rá akar támadni. Erre sántítást színlelt. A farkas odajött hozzá, és kérdezte, miért sántít. A szamár azt felelte, hogy „mikor a sövényen átugrottam, tüskébe léptem”, és kérte őt, húzza ki a tövist – nehogy evés közben megszúrja –, és utána akár fel is falhatja. A farkas rá is állt, felemelte a szamár lábát, s teljes figyelmét a patájára fordította. Ekkor azonban a szamár szájba rúgta, és kiverte a fogait. A pórul járt farkas így szólt: „Megérdemelten szenvedtem el ezt; ha apám mészárosnak tanított, miért kellett nekem az orvosi mesterséggel próbálkoznom?”

Ugyanígy méltán járnak rosszul azok az emberek, akik a nem nekik való dolgokkal kísérleteznek.

199/A. A szamár és az oroszlánbőr

A szamár oroszlánbőrt húzott fel magára, így járt mindenfelé, s rémítgette az okatlan állatokat. Ahogy meglátta a rókát, megpróbált arra is ráijeszteni. A róka azonban történetesen már hallotta ordítózását, és ezért így szólt hozzá: „Tudd meg, hogy magam is megijedtem volna tőled, ha nem hallottam volna már az ordításodat.”

Ugyanígy némely tanulatlan ember azt hiszi, hogy megtévesztő külseje máris valakivé teszi, de saját fecsegése leplezi le.

199/B. A szamár és az oroszlánbőr

A szamár oroszlánbőrbe bújt, és mindenki azt hitte róla, hogy valódi oroszlán. Futva menekült előle ember, állat egyaránt. De amikor fújni kezdett a szél, leesett róla a bőr, és pőrén, meztelenül állt ott; akkor aztán mindenki rárohant, és botokkal meg dorongokkal jól összeverték.

A mese arra tanít, hogy szegény létedre ne utánozd a gazdagokat, nehogy ki-nevessenek és még veszélybe is kerülj.

200. A szamarat vevő ember

Egy ember próbaidőre vett egy szamarat, bevezette sajátjai közé, és a jászol mellé állította. A szamár pedig otthagyta a többieket, s odaállt a leglustább és legfalánkabb mellé, amelyik semmit se csinált. Erre a vevő kötőféket tett rá, elvezette, és visszaadta a gazdájának. Mikor az megkérdezte tőle, vajon alaposan kiismerte-e a jószágot, a vevő így felelt: „Nincs szükségem további próbára, tudom, hogy éppen olyan, mint az, amelyet az összes közül barátjául választott.”

A mese bizonyítja, hogy mindenki megmutatja, milyen ember, azzal, hogy milyen barátban leli kedvét.

201. A szamár és a békák

A szamár egy rakomány fát cipelve ballagott a mocsáron keresztül. Egyszer csak megcsúszott, és ahogy elesett, nem tudott felállni, hanem keservesen siránkozott és nyögött. Mikor a mocsári békák meghallották nyögéseit, így szóltak hozzá: „Barátom, mit csinálnál akkor, ha annyi időt töltenél itt, mint mi, mikor egy kis eséstől már ennyire siránkozol?”

Ezt a mesét alkalmazhatnánk a lusta és a legcsekélyebb fáradságot is nehezen tűrő emberre, ha magunk könnyen elviselünk többet is.

202. A szamár, a holló és a farkas

Egy kisebesedett hátú szamár a réten legelt. Mikor egy holló rászállt, és megcsípte a sebet, a szamár ordított és ugrált. A szamárhajcsár távolabb állt, és csak nevetett rajta. A farkas arra járva meglátta ezt, és így szólt önmagához: „Mi szerencsétlenek, ha csak meglátnak minket, máris üldözőbe vesznek, ezen meg akkor is nevetnek, ha a közelükbe megy.”

A mese bizonyítja, hogy a gazemberek már messziről felismerhetők.

203. A szamár, a róka és az oroszlán

A szamár és a róka társultak egymással, úgy mentek ki vadászatra. Közben össze-találkoztak az oroszlánnal. Mikor a róka meglátta a közeledő veszélyt, az oroszlán

elé járult, és felajánlotta, hogy kiszolgáltatja neki a szamarat, ha számára a bántatlanságot biztosítja. Az oroszlán megígérte, hogy el fogja őt engedni; erre a róka a szamarat odavezette egy csapdához, és úgy intézte, hogy beleessen. Az oroszlán pedig, ahogy látta, hogy a szamár már nem tud menekülni, először a rókát kapta el, s csak azután fordult a másik ellen.

Ugyanúgy azok, akik társaik ellen csejt szőnek, sokszor óvatlanul saját magukat is elpusztítják azokkal együtt.

204. A szamár és az öszvér

A szamár és az öszvér együtt mendegéltek. A szamár, látva, hogy mindkettőjük terhe egyenlő, méltatlankodott és szörnyülködött, hogy az öszvér, bár kétszeres abrakra érdemesítik, semmivel sem visz többet. Ahogy egy kissé előbbre haladtak az úton, a szamárhajcsár, látva, hogy a szamár nem bírja tovább, elvett hát valamennyit a terhéből, és áttette az öszvérré. Mikor még tovább mentek, és látta, hogy a szamár még jobban elfárad, ismét átrakott a terhéből, míg végül mindent leszedett róla, és átrakott az öszvérré. Ekkor az a szamárra tekintett és így szólt: „Barátom, hát nem megérdemelten kapom a kétszeres abrakot?”

Tehát nekünk nem a kezdet, hanem a végkifejlet alapján kell megvizsgálnunk mindenkinek az állapotát.

205/A. A madarász és a fogoly

A madarász, akihez kései vendég érkezett, és nem volt amit elébe adjon, odament a szelídített fogolyhoz, és azt akarta levágni. A madár a szemére vetette, hogy hálátlan, hiszen ő sok hasznot hajtott neki; előcsalta, és kezére játszotta a többi foglyot, és most mégis meg akarja ölni. A madarász azonban így felelt: „Akkor annál inkább megöllek, ha még a társaidon sem könyörülsz.”

A mese bizonyítja, hogy azokat, akik hozzátartozóikat elárulják, nemcsak áldozataik gyűlölik, hanem még azok is, akiknek javára az árulást elkövetik.

205/B. A fogoly és a vadász

Egy ember elfogott egy foglyot, és meg akarta ölni. A madár kérte, hogy engedje el, és akkor sok foglyot csalogat majd a vadászhoz. A vadász viszont így felelt: „Annál inkább megöllek, mert a rokonaidat is tőrbe akarod csalni.”

A mese bizonyítja, hogy akik elárulják barátaikat, maguk is tőrbe esnek.

206. *A tyúk és a fecske*

A tyúk kígyótojásokat talált, és nagy gonddal melengetve kiköltötte őket. A fecske pedig, mikor meglátta őt, így szólt: „Ó, te bolond, minek nevelsz ilyen fiókákat? Hiszen ha felcseperednek, neked fognak ártani először.”

Ugyanígy megszelídíthetetlen a gonoszság, még ha a legnagyobb jóindulattal kezelik is.

207. *A madarász és a pacsirta*

A madarász csapdát állított a madaraknak. A pacsirta látta ezt, és megkérdezte, mit csinál. Az azt felelte, hogy várost alapít, s aztán néhány lépést visszahúzódt. A madár hitt a szavának, odament, és ahogy a csalétket csipegette, észre sem vette, és már bele is került a hurokba. A madarász odarohant, és megfogta, mire a pacsirta így szólt: „Ha így alapítasz városokat, akkor ugyancsak sok lakost találsz.”

A mese bizonyítja, hogy leginkább akkor néptelenednek el a házak és városok, amikor az előljárók kegyetlenek.

208. *A madarász és a gólya*

A madarász hálókát feszített ki a darvaknak, és távolból leste a zsákmányt. Ahogy a darvakkal egy gólya is letelepedett, odafutott, és velük együtt megfogta azt is. A gólya kérte, hogy ne ölje meg őt, és felemlgette, hogy ő nemcsak nincs ártalmára az embereknek, de egyenesen nagyon hasznos, mert a kígyókat és a többi csúszó-mászókat fogdossa és pusztítja; de a madarász így felelt: „Még ha egyáltalán nem vagy hitvány, akkor is méltó vagy a büntetésre amiatt, hogy a gonoszokkal együtt telepedtél le.”

Tehát nekünk is kerülnünk kell a gonoszok társaságát, nehogy bennünket is bűntársaiknak tartsanak.

209. *A vad- és szelíd galambok*

A madarász kifeszítette hálóját, és szelíd galambokat kötözött eléjük; azután elment, és távolról figyelte, mi lesz. A vadgalambok odajöttek a szelídekhez, és beleakadtak a hurkokba; erre a madarász odafutott, és kezdte összefogdosni őket. Azok ekkor megvádolták a szelíd galambokat, hogy rokon létükre nem figyelmeztették őket a cselre, de ők így feleltek: „Jobb nekünk a gazdánkhoz igazodni, mint hozzátok!”

Éppígy nem gáncsolhatók a szolgák sem, ha uraik iránti vonzódásuk elfordítja őket rokonaik szeretetétől.

210. A teve

Mikor az emberek először láttak tevét, nagyságától megdöbbentek, és rémülten futottak el előle. Idő múltával azonban rájöttek arra, hogy szelíd természetű, és annyira nekibátorodtak, hogy odamentek hozzá. Lassanként felfedezték, hogy ennek az állatnak epéje sincs, és annyira megvetették, hogy kötőféket raktak rá, és gyermekekre bízták, hogy hajtsák.

A mese bizonyítja, hogy a dolgok félelmetességét a megszokás enyhíti.

211. A kígyó és a rák

A kígyó és a rák együtt éldegélt. A rák őszintén és jóindulatúan viselkedett a kígyóval szemben, de az csak gonosz és hitvány maradt. A rák folyton biztatta őt, hogy javuljon meg, és kövesse az ő természetét, de az nem engedett a rábeszélésnek. Ezért a rák megharagudott, és amint egyszer meglátta, hogy a kígyó alszik, megragadta a nyakát az ollójával, és szorította, ahogy csak tudta, míg végzett vele. Ahogy aztán ott látta a kígyót kinyúlva, így szólt hozzá: „Barátom, nem most kellett volna egyenesnek lenned, amikor már véged van, hanem még akkor, amikor buzdítottalak erre, de te nem hittél nekem.”

Ezt a mesét méltán lehet alkalmazni azokra az emberekre, akik életükben hitványul viselkednek barátaikkal szemben, és csak haláluk után tesznek jót velük.

212. A kígyó, a menyét és az egerek

A kígyó és a menyét egy házban küzdöttek egymással. Az ott tanyázó egerek, amelyeket mindkettő egyre-másra pusztított, ahogy észrevették a küzdelmet, előbújtak a látványra. De azok, amint meglátták őket, abbahagyták az egymás elleni harcot, és ellenük fordultak.

Ugyanígy azok a városok is, amelyek belekeverednek a demagógok viszályaiba, észre sem veszik, hogy mindkét fél zsákmányaivá lesznek.

213. A megtaposott kígyó

A kígyó, mivel sok ember rálépett, panaszra ment Zeuszhoz. Zeus pedig így szólt hozzá: „Ha az elsőt, aki rád lépett, megharaptad volna, a következő már nem merte volna ugyanazt megtenni.”

A mese bizonyítja, hogy azok, akik az első támadókkal szemben megvédik magukat, a többiek előtt is félelmesekké válnak.

214. A letétet elvevő ember és az Eskü

Egy ember letétet vett át megőrzésre barátjától, és elhatározta, hogy eltulajdonítja. Ezért amikor társa felszólította őt, hogy tegye le az esküt, elővigyázatosságból kiment a földekre. Már a kapuknál járt, mikor meglátott valakit, aki sántikálva ment kifelé; megkérdezte tőle, hogy kicsoda, és hová igyekszik. Azt a választ kapta, hogy ő az Eskü, és a szentségtörőket keresi fel. Erre azt is megkérdezte tőle, milyen időközökben szokott meglátogatni egy-egy várost. „Negyven – olykor harmincévenként” – felelte az. Emberünk erre másnap már gondtalanul megesküdött, hogy ő nem is vette át a letétet. De az Eskü már ott is termett előtte, és hurcolni kezdte egy szakadék felé. Az ember szemére hányta neki, hogy azt ígérte, csak harmincévenként jön el, most pedig egyetlen nap nyugalmat sem hagyott neki. De az így felelt: „Tudd meg, hogy ha valaki nagyon megsért, még aznap meg szoktam jelenni.”

A mese bizonyítja, hogy nem lehet előre kiszámítani, mikor éri el a gonoszokat szentségtöréseik miatt az istenek büntetése.⁵⁶

215. A sáskákra vadászó gyerek

Egy gyerek a fal előtt sáskákat fogdosott. Már sokat összeszedett, mikor meglátott egy skorpiót, és azt hitte, hogy az is sáska; begömbölyítette a tenyerét, és meg akarta fogni. De az fullánkját kimeresztette, és rászólt: „Próbáld csak meg, ha el akarod veszteni azokat a sáskákat is, amiket fogtál.”

Ez a mese arra tanít bennünket, hogy nem ajánlatos a jókkal és a gonoszakkal szemben egyformán viselkedni.

216. A tolvaj gyerek és anyja

Egy gyerek az iskolában ellopta egyik iskolatársának tábláját, s hazavitte az anyjának. Az asszony nem szidta össze őt, sőt még meg is dicsérte; erre a gyerek a

következő alkalommal már egy köpenyt lopott, és azt is hazavitte neki, az anya pedig a köpenyt még szívesebben fogadta, így aztán, ahogy idő múltával a gyermek ifjúvá serdült, már nagyobb dolgokat is próbált lopni. De egyszer rajtakapták a lopáson, és megkötözve vitték a hóhérhoz. Anyja mellét verve követte; ő pedig kérte, hogy valamit súghasson a fülébe. Az asszony oda is jött hozzá, mire gyorsan megragadta a fülét és leharapta. Anyja szidalmazta istentelenségéért, hogy nem elégszik meg már eddig elkövetett bűneivel, hanem még anyját is csúffá teszi, de ő így felelt: „Ha megszidtál volna, amikor először vittem haza neked lopott táblát, nem jutok idáig, és most nem vinnének kivégezni.”

A mese bizonyítja, hogy a már kezdetben meg nem büntetett vétek még csak nagyobbra nő.⁵⁷

217. A szomjazó galamb

Egy szomjazó galamb, amint meglátott egy képen egy odafestett vizesedényt, azt hitte, hogy valódi. Ezért nagy szárnycsapkodással odarepült, és nekiütődött a képnek. Ám úgy megjárta, hogy szárnyai összetörtek, lezuhant a földre, és egy ottlevő ember megfogta.

Ugyanígy némely emberek, akik sóvár vágyukban vigyázatlanul látnak cselekvéshez, veszélybe döntenek magukat.

218. A galamb és a varjú

Egy galambdúcban felnevelkedett galamb igen büszke volt nagyszámú fiókájára. Mikor a varjú meghallotta beszédét, így szólt: „Hagyd csak abba ezt a dicsekvést; mert minél több gyermeked van, annál többszörös szolgaság miatt kesereghetsz.”

Ugyanígy a szolgák közt is szerencsétlenebbek azok, akiknek a szolgaságban gyermekeik születnek.

219. A majom és a halászháló

A majom egy magas fán üldögélt, mikor meglátta, hogy a halászok hálót vetnek a folyóba, s megfigyelte, mit csinálnak. Mikor pedig a halászok kihúzták a hálót, és egy kissé távolabb reggelihez fogtak, lemászott, és megpróbálta ő is ugyanazt csinálni: azt mondják ugyanis, hogy utánzó természetű állat. Ám belegabalyodott a hálóba, és amint így fogságba is került, így szólt önmagához: „Megérdemlem, ami történt velem. Minek próbálkoztam ezzel, mikor nem is tanultam halászni?”

A mese bizonyítja, hogy a nem ránk tartozó dolgokkal próbálkozni nemcsak hátrányos, de veszélyes is.

220. A gazdag ember és a cserzővarga

Egy gazdag ember egy cserzővarga szomszédságában lakott; nem bírta a bűzt elviselni, és folyton nógatta, hogy költözzék el. Az meg halogatta, és mindig azt válaszolta, hogy nemsokára el fog költözni. Sokáig folyt ez a huzavona, s idő múltával a gazdag ember úgy megszokta a rossz szagot, hogy már nem is zavarta őt.

A mese bizonyítja, hogy a megszokás a kellemetlen dolgokat is elviselhetővé teszi.

221. A gazdagok és a siratóasszonyok

Egy gazdag embernek két lánya volt. Mikor az egyik meghalt, siratóasszonyokat fogadott fel. Másik lánya így szólt az anyjához: „De szerencsétlenek is vagyunk, ha mi magunk, akik gyászolunk, nem tudunk sírni, ezek pedig, bár semmi közük hozzá, ennyire verik a mellüket, és jajveszékelnek.” Anyja pedig így felelt: „Ne csodáld, gyermekem, hogy így jajgatnak: pénzért csinálják.”

Ugyanígy némely ember nem restelli pénzvágából mások bajait is elvállalni.

222. A pásztor és a kutya

Egy pásztor volt egy igen nagy kutyája; ennek szokta odadobni az elhullott bárányokat. Egy alkalommal, amint a nyáj hazatért, a pásztor meglátta, hogy a kutya odafut a juhokhoz, és farkát csóválgatja; rá is förmedt: „Az szálljon a fejedre, amit ezeknek kívánsz!”

A mese a hízelgő emberre illik.

223. A pásztor és a tenger

Egy pásztor, aki a tengerparton legeltetett, és látta, milyen csendes és szelíd a tenger, kedvet kapott a hajózáshoz. Ezért eladta a juhait, datolyát vásárolt, megrakott vele egy hajót, és elvitorlázott. Ám nagy vihar támadt, a hajó felfordult, és ő maga is csak nehezen tudott kiúszni a partra. Néhány nap múlva, amint épp szélcsend volt, és észrevette, hogy egy ember a partról dicséri a nyugodt tengert, ő csak ezt mondta: „Barátom, azért ilyen, mert most a te datolyádra éheznek.”

Ugyanígy a kár az eszes embereknek gyakran okulásul szolgál.

224. A pásztor és a juhok

Egy pásztor kihajtotta nyáját a tölgyesbe, s amint meglátott egy makktól roskadó nagy tölgyfát, ruháját letette, felmászott rá, és lerázta termését. A juhok meg, ahogy ették a makkot, közben megették vele észrevétlenül a ruháját is. A pásztor lemászott, meglátta, mi történt, és így szólt: „Nyomorult állatok, ti mások számára gyapjat adtok ruhának, rólam meg, aki táplálalak benneteket, még a ruhát is leszeditek?”

Ugyanígy sok ember is ostobaságból jót tesz azokkal, akikhez semmi köze sincs, háza népével pedig rosszul bánt.

225. A pásztor és a farkaskölykök

Egy pásztor farkaskölyköket talált, s nagy gonddal felnevelte őket; azt gondolta ugyanis, hogy ha felnövekednek, nemcsak az ő juhait fogják őrizni, hanem még a mások juhait is elrabolják, és odahozzák neki. Igen gyorsan meg is nőttek, de az első adódó alkalommal az ő nyáját tizedelték meg. A pásztor meg sóhajtozva szólt: „Megérdemelten sújtott ez a csapás. Miért mentettem meg kölyökkorukban azokat, akiket felnőtt korukban is pusztítani kell?”

Ugyanígy azok, akik a hitványakat megmentik, nem veszik észre, hogy mindenekelőtt saját kárukra öntenek erőt beléjük.

226. A tréfás pásztor

Egy pásztor kihajtotta nyáját a faluból távolabbra, és a következő tréfával töltötte az időt: hangosan kiáltozva segítségül hívta a falusiakat, mímelve, hogy farkasok támadtak a juhokra. Kétszer-háromszor meg is ijedtek a falusiak, és előrohantak, de aztán nevetve távoztak. Végül azonban történetesen tényleg megjelent a farkas, és nekiesett a nyájnak. A pásztor segítségért kiáltott, de a többiek azt hitték, hogy szokása szerint csak tréfál, és nem sokat törődtek vele. Így aztán elpusztult minden juha.

A mese bizonyítja, hogy ezt nyerik a hazudozók: akkor sem hisznek nekik, ha igazat mondanak.

227. *Az utasok és a holló*

Néhány ember valami ügy miatt úton járt, s egy hollóval találkoztak, amely fél szemére vak volt. Feléje fordultak, s az egyik azt javasolta, forduljanak vissza – ezt jelzi ugyanis ez a madár; de a másik így válaszolt: „Ugyan hogy tudná ez nekünk a jövőt megjósolni, amikor saját megvakulását se látta előre, hogy óvakodott volna tőle?”

Ugyanígy az emberek, akik saját ügyeikben ostobáknak bizonyulnak, a mások dolgában sem számíthatnak tekintélyre.

228. *Prométheusz és az emberek*

Prométheusz Zeusz parancsára megalkotta az embereket és az állatokat. Mikor Zeusz látta, hogy sokkal több az oktalan állat, elrendelte, hogy néhány állatot öljön meg, és alakítsa át őket emberekké. Amint Prométheusz teljesítette a parancsot, az lett az eredmény, hogy akiket ezekből az állatokból alkotott, azok emberi alakot kaptak, de a lelkük állati maradt.

A durva és állatias emberre alkalmazható ez a mese.⁵⁸

229. *Két tarisznya*

Prométheusz, amikor megalkotta az embereket, két tarisznyát akasztott rájuk: egyiket a mások hibái, másikat a saját hibáik számára. A másokét előretette, a sajátot hátulra akasztotta. Ezért van az, hogy az emberek a mások hibáit azonnal meglátják, a magukét viszont nem veszik észre.

Ezt a mesét a minden lében kanál emberre lehet alkalmazni, akit saját ügyei elvakítanak, s a rá nem tartozó dolgokkal foglalkozik.

230. *A fürdőző gyerek*

Egyszer egy gyerek a folyóban fürdött, de a vízben fuldokolni kezdett. Meglátott egy vándort, és ahhoz kiabált segítségért. A vándor azonban szidni kezdte a fiút, hogy milyen vakmerő volt. Erre a gyermek így szólt hozzá: „Először segíts rajtam, aztán majd szidhatsz, ha megmentettél.”

A mese elmondható azokra, akik alkalmat adnak arra, hogy igazságtalanul bánjanak velük.

231. *Rókák a Maiandrosznál*

Egyszer a rókák összegyűltek a Maiandrosz folyó mellett, mert inni akartak belőle. Mivel azonban a folyó vize sebes sodrású volt, csak egymást biztatták, de egyik sem mert belemenni. Egyikük azonban, hogy a többieket lekicsinyelhesse, előretolakodott; s mert kiválóbbnak tartotta magát, kinevette gyávaságukat, és merészen a vízbe ugrott. Az áramlás a folyó közepére sodorta; a többiek csak álltak a parton, és így szóltak hozzá: „Ne hagyj itt bennünket, fordulj vissza, és mutasd, hogyan lehet odajutni, hadd ihassunk mi is ott veszélytelenül!” Ő azonban sodródva is ezt mondta: „Üzenetem van Milétoszba, és azt akarom elvinni oda; majd ha visszajövök, megmutatom nektek.”

Azokra illik, akik kérdésükkel veszélybe juttatják önmagukat.⁵⁹

232. *A bárány nyírás alatt*

Egy juh, amelyet ügyetlenül nyírtak, így szólt nyírójához: „Ha a gyapjat akarod, feljebb nyírd, ha meg a húsrá vágysz, egyszerre ölj meg, és ne kínozz apránként.”

Azokra alkalmazható a mese, akik ügyetlenül fognak a mesterségükhöz.

233. *A gránátalma, az almafa és a tüskebokor*

A gránátalma és az almafa azon versengtek, hogy melyikük gyümölcse jobb. Ahogy a nagy viszály fellángolt, a tüskebokor, amely a közeli sövényből hallotta ezt, közbeszólt: „De, kedves barátaim, hagyjuk abba a veszekedést.”

Ugyanígy a kiválóak viszályaiban a semmirevalók is megpróbálnak valakinek látszani.

234. *A vakond*

A vakond azt mondja egyszer az anyjának, hogy: „Látok!” Az pedig ki akarja próbálni, egy tömjéndarabot ad neki, és megkérdezi, hogy az micsoda. A vakond azt feleli, hogy kavics – mire az anyja így szólt: „Ó, gyermekem, neked nem csak a látásod hiányzik, hanem a szaglásodat is elvesztetted.”

Ugyanígy vannak dicsekvők, akik a lehetetlent is megígérik, és a legkisebb dolgokban is csődöt mondanak.

235. *A darazsak, a foglyok és a földműves*

Egyszer a darazsak és foglyok szomjúságtól kínozza odamentek egy földműveshez, és italt kértek tőle; megígérték, hogy a vízért a foglyok felássák a szőlőskertjét, hogy szép fürtök teremjenek, a darazsak pedig őrzik és fullánkjaikkal elűzik a tolvajokat, ő azonban így felelt: „Van nekem két ökröm, amelyek semmit sem ígérnek, de mindent elvégeznek; inkább nekik adom a vizet, mint nektek.”

A barátságtalan emberre illik ez a mese.⁶⁰

236. *A darázs és a kígyó*

A darázs a kígyó fejére telepedett, és fullánkjával döfködve folyton kínozza. A kígyó gyötrődött, de nem tudta elűzni ellenségét. Kicsúszott hát az útra, s mikor meglátott egy közeledő szekeret, a kerék alá tette a fejét, és így a darázzsal együtt elpusztult.

A mese azokra illik, akik a halált is elviselik, csak hogy ellenségük is velük pusztuljon.

237. *A féreg és a kígyó*

Egy fügefafa állt az út mentén. A féreg meglátta az alatta alvó kígyót, és megirigyelte hosszúságát. Ő is szeretett volna olyan hosszúvá nyúlni, és mellékunkorodva nyújtzkodni próbált, míg csak az erőlködéstől szét nem szakadt.

Így járnak azok, akik a hatalmasabbakkal versengenek; hamarabb belepusztulnak, mint hogy azokat utolérjék.

238. *A vadkan, a ló és a vadász*

A vadkan és a ló ugyanazon a vidéken éltek. Mivel a vadkan folyton letaposta a füvet, és összepiszkolta a vizet, a ló bosszút akart állni rajta, és a vadászhoz fordult segítségért. A vadász megmondta, hogy másként nem segíthet neki, csak ha eltűri a zablát, és elfogadja őt lovasának. A ló mindenbe beleegyezett. A vadász pedig felszállt rá, s bár megölte a vaddisznót, de azután a lovat is elvezette, és a jászolhoz kötötte.

Ugyanígy sokan, míg esztelen haragjukban az ellenségen akarnak bosszút állni, saját magukat másoknak vetik alá.⁶¹

239. *A fák és a nád*

Egyszer a fák, amelyeket a szelek tördeltek, amint látták a sértetlenül maradt nádszálakat, megkérdezték tőlük: hogy lehet az, hogy ők, az erősek és a súlyosak így összetörnek, a nádszálakat meg – bár vékonyak és gyengék – semmi bántódás nem éri. Azok pedig így feleltek: „Mi – felismerve saját gyengeségünket – engedünk a szelek rohamának, és így kitérünk a támadás elől; ti azonban bíztok erőtökben, ellenszegültök, és ezért összetörtök.”

A mese bizonyítja, hogy a nehéz helyzetekben az engedékenység biztonságosabb az ellenállásnál.

240. *A hiénák*

Azt mondják, hogy a hiénák évente változtatják a nemüket, és egyszer hímek, másszor nőstények lesznek. Egyszer egy hím hiéna természetellenes módon egyesült egy nősténnyel. Az erre így szólt: „Barátom, úgy tedd ezt, hogy hamarosan ugyanezt fogod elszenvedni te is.”

Ugyanezt elmondhatná az éppen akkor uralkodónak az, aki utána fog következni, ha méltatlanul bánnak vele.⁶²

241. *A hiéna és a róka*

Azt mondják, hogy a hiénák neme évente megváltozik, és egyszer hímek, másszor nőstények lesznek. Mikor egy hiéna meglátott egy rókát, szidta azt, amiért nem közeledik hozzá, bár ő szeretne a párja lenni. Ám a róka így válaszolt: „Ne engem szidj, hanem a természetedet, mert amiatt nem tudom, hogy a barátom vagy barátnőm lennél-e.”

A kétszínű emberre illik.

242. *A bika és a vadkecskék*

A bika, amelyet egy oroszlán üldözött, bemenekült egy barlangba, ahol vadkecskék voltak. Azok rugdosni és döfködni kezdték, de ő csak ezt mondta: „Nem azért tartóztatom vissza magam, mintha tőletek félnek – hanem attól tartok, aki a barlang előtt áll.”

Ugyanígy sokan a hatalmasoktól való félelem miatt eltűrik a hitványak gőgjét is.

243. A majom kölykei

Azt mondják, hogy a majmok kettőt szülnek, és a kölykök közül az egyiket dédelgetik és gondosan nevelik, a másikat viszont gyűlölik és elhanyagolják. Valami isteni végzet folytán azonban az szokott bekövetkezni, hogy az, amelyre gondot viselnek, elpusztul, míg az, amelyet elhanyagoltak, felnő.

A mese bizonyítja, hogy minden tervnél hatalmasabb a sors.

244. A páva és a csóka

A madarak tanácsot tartottak, hogy kit válasszanak királynak, és a páva úgy vélte, méltó arra, hogy szépsége miatt királlyá tegyék. A madarak hajlottak is erre, de a csóka közbeszólt: „Ha uralmad alatt a sas üldöz bennünket, hogyan segítesz rajtunk?”

Az uralkodókat nem a szépségnek, hanem a hatalomnak kell díszíteni.

245. A tücsök és a róka

A tücsök egy magas fán énekelt. A róka fel akarta őt falni, és ezért a következőt eszelte ki. A fa alatt csodálta szép hangját, és hívta, szálljon le, s azt mondta, hogy látni szeretné, mekkora az az állat, amelynek ilyen hangja van. A tücsök azonban gyanította a róka cselét; egy levelet tépett, és azt dobta le. A róka azt gondolta, hogy a tücsök, és rárohant – az azonban így szólt rá felülről: „Csalódtál, barátom, ha azt hitted, hogy leszállok. Azóta őrizkedem a rókáktól, amióta egy róka hulladékában tücsökszárnyakat láttam.”

Az eszes emberek okulnak mások szerencsétlenségén.

246. A teve, az elefánt és a majom

Mikor az oktalan állatok királyt akartak választani, a teve és az elefánt előálltak, és versengtek, mert remélték, hogy mindenkit megelőznek testük nagyságával és erejükkel. A majom azonban kijelentette, hogy mindketten alkalmatlanok, mert a tevének nincs epéje a gonoszok ellen sem, az elefántnál pedig félni kell, hogy királysága alatt egy malac lesz az úr.

A mese bizonyítja, hogy sokszor a legnagyobb ügyek is kis dolgok miatt buknak meg.

247. A hattyú

Azt mondják, a hattyúk haláluk előtt énekelnek. Egy ember eladásra kínált hattyúra akadt, és mivel hallotta, hogy neki van a legszebb hangja a madarak között, meg is vásárolta. Egyszer, amikor lakomavendégei voltak, odament hozzá, és megparancsolta neki, hogy énekeljen az iváshoz. A hattyú ekkor néma maradt; de később, mikor érezte, hogy halála közeledik, énekkel siratta el önmagát. A gazdája meg, amikor ezt meghallotta, így szólt: „Ha csupán akkor énekelsz, amikor haldokolsz, ostoba voltam annak idején, mert csak biztattalak, de nem öltelek meg.”

Ugyanígy vannak emberek, akik nem teszik meg önként és szívesen azt, amit kényszerűségből teljesítenek.

248. Zeusz és a kígyó

Mikor Zeusz házasodott, minden állat ajándékot vitt neki, ki-kíki amit tudott. A kígyó is odacsúszott, és egy szál rózsát fogott a szájában. Mikor Zeusz meglátta őt, így szólt hozzá: „Mindenki mástól elfogadom az ajándékokat, de a te szádból nem veszem el.”

A mese bizonyítja, hogy a gonoszoknak még a kedvessége is félelmetes.

249. A páva és a daru

A páva kinevette a darut, és színét gúnyolva így szólt hozzá: „Engem arany és bíbor borít, te pedig semmi szépet nem viselsz a tollaidon.” A daru viszont így felelt: „De én a csillagok közelében énekelek, és az égi magasságokba repülök, te meg, mint a kakas, lent jársz a tyúkok közt.”

Jobb, ha valakit megbecsülnek szegényes öltözetben, mint ha gazdagságban pöffeszkedve dicstelenül él.

250. A disznó és a kutya

A disznó és a kutya a szaporaságról vitatkoztak. A kutya azt mondta, hogy a négylábúak közt egyedül ő kölykezik gyorsan; de a disznó így felelt: „Ha ezt mondd, ismerd be azt is, hogy vakokat szülsz.”

A mese bizonyítja, hogy a dolgokat nem gyorsaságuk, hanem tökéletességük alapján kell megítélni.

251. *A disznó és a kutya*

A disznó és a kutya civakodtak egymással. A disznó Aphroditére esküdözött, hogy – ha ellenfele nem enged – fogaival fogja széthasogatni. A kutya erre megkérdezte tőle: nem tudja-e, hogy Aphrodité annyira gyűlöli, hogy ha valaki disznóhúst eszik, annak nem szabad a szentélyébe bemenni. De a disznó így felelt: „Ezzel nem szomorítasz meg, csupán azt árulod el, hogy senki sem fog megölni engem.”

Ugyanígy az ügyes szónokok sokszor az ellenfeleik szidalmait is dicséretté változtatják.

252. *A vaddisznó és a róka*

A vaddisznó egy fa mellett állt, és köszörülte az agyarait. A róka megkérdezte, hogy miért feni a fogát, mikor sem vadász, sem más veszély nem fenyegeti. A vaddisznó válaszolt: „Nem oktanul teszem ezt. Ha ugyanis veszély fenyeget, nem akkor kezdek foglalkozni a köszörüléssel, hanem a készet használok.”

A mese azt tanítja, hogy a veszélyekre előtte kell felkészülni.

253. *A fösvény*

Egy fösvény ember pénzzé tette vagyonát, egy aranytömböt vásárolt rajta, elásta a városfal előtt, majd állandóan kijárt oda, és nézegette. Egy környéken dolgozó ember megfigyelte kijáráskálását, és rájött a titokra; s amint a fösvény távozott, elemelte az aranyat. Mikor pedig az megint kijött, és üresen találta a helyet, jajveszékelt, és a haját tépte. Egy másik ember meglátta kétségbeesését, megkérdezte az okát, majd így szólt hozzá: „Ne búslakodj, hanem fogj egy követ, tedd ugyanarra a helyre, és gondold azt, hogy az arany van ott; hiszen akkor sem használtad, amikor még ott volt.”

A mese bizonyítja, hogy a birtoklás használat nélkül semmit sem ér.

254. *A teknős és a nyúl*

A teknős és a nyúl versengett egymással, hogy melyikük gyorsabb. Kitűzték a célt, és elkezdődött a versenyfutás. A nyúl bízott természetes gyorsaságában, elhanyagolta hát a futást, leheveredett az út mellé, és elaludt. A teknős viszont nem felejtette el nehézkességét, nem hagyta abba a futást, s így megelőzte az alvó nyulat, és elnyerte a győzelmi versenydíjat.

A mese bizonyítja, hogy a hanyag természetet sokszor legyőzi az igyekezet.

255. *A fecske és a kígyó*

Egy fecske, amely a törvényszéken fészkelte és költött, egyszer kirepült fészkéből. Egy kígyó odacsúszott, és felfalta a fiókákat. Mikor a fecske hazatért, üresen találta a fészket, és fájdalmas zokogásra fakadt. Egy másik fecske próbálta vigasztalni, hogy nem csak vele történt meg, hogy gyermekeit elvesztette. Ő azonban így felelt: „Nem is annyira gyermekeim miatt jajveszékelek, hanem azért, mert azon a helyen esett rajtam sérelem, ahol a megsértettek segítséget találnak.”

A mese bizonyítja, hogy a szenvedők számára súlyosabbak azok a csapások, amelyek onnan érik őket, ahonnan legkevésbé várják.

256. *A ludak és a darvak*

A ludak és a darvak ugyanazon a réten éltek. Mikor vadászok bukkantak fel, a darvak, amelyek könnyűek voltak, elrepültek, a súlyos ludak viszont lemaradtak, és megfogták őket.

Ugyanígy az emberek közt is, ha a városban viszály támad, a szegények, akik könnyen mozognak, könnyebben elmenekülnek egyik városból a másikba, a gazdagok azonban vagyonuk miatt ott maradnak, és sokszor szolgátságba jutnak.

257. *A vadszamar és a farkas*

A vadszamarat megsúrta egy tüske, lesántult, és nagyon szenvedett; fájlalta a lábát, és nem tudott átmenni a folyón. Szembejött vele egy hatalmas farkas, amely könnyű zsákmányt látott benne, és fel akarta falni őt. A vadszamar azonban így kérlete: „Szabadíts meg előbb a fájdalomtól, és húzd ki a tüskét a lábamból.” A farkas ki is húzta fogaival a tüskét, de ekkor a szamar, mihelyt megszabadult lába fájdalmától, úgy megrúgta, hogy megdöglött; ő meg futva a hegyek közé menekült.

A mese arra tanít bennünket, hogy nem hálát, hanem inkább gyalázkodást kapsz a gonosztól, ha jól bánysz vele.

258. *A fecske és a varjú*

A fecske és a varjú versenyeztek egymással, hogy melyikük szebb. A varjú így szólt vetélytársához: „A te szépséged csak tavasszal virul, de az én testem ellenáll a télnek is.”

A mese bizonyítja, hogy a test kitartása többet ér a szépségnél.

259. *A teknősbéka és a sas*

A teknősbéka megcsodálta a repülő sást, és vágyakozott arra, hogy ő is repüljön. Odament hozzá, és kérte, hogy bármi áron tanítsa meg őt is. A sas azt felelte, hogy ez lehetetlen; a teknősbéka azonban egyre csak a nyakára járt, és folyton kérlete. Végül is a sas felvette őt, de mikor a magasba emelkedett, ledobta egy sziklára, ahova lezuhanva halálra zúzta magát.

Sok nyakas ember nem enged az okosabbaknak, és saját magának árt.

260. *A bolha és az atléta*

Egyszer egy bolha ráugrott egy atléta lábára, majd ugrásra készen belecsípett. Az atléta feldühödött, és nekikészült, hogy körmeivel teljes erejével agyonnyomja a bolhát. Az azonban a test lendületétől elugrott, és elkerülte a halált. Az atléta ekkor sóhajtva így szólt: „Ó, Héraklész, hogyan fogsz segíteni versenytársaimmal szemben, ha a bolha ellen is csak így állsz mellettem?”

A mese bizonyítja, hogy nem kell a legkisebb és veszélytelen dolgokban egyenesen az isteneket hívni segítségül, hanem csak a nagyobb ügyekben.⁶³

261. *A papagáj és a macska*

Egy ember papagájt vásárolt, és házában elengedte, hogy ott éljen. A madár élt is a szabadsággal, felszállt a tűzhelyre, rátelepedett, és vidáman rikácsolt. A házi macska csodálkozva kérdezte meg tőle, hogy kicsoda, és honnan érkezett. A papagáj így felelt: „A gazda épp most vásárolt meg.” „Ejnye, te szemtelenek szemtelenje – szólt a macska –, alig vagy még itt, máris így kiabálsz, mikor nekem, aki a házban születtem, nem engedik meg ezt a gazdáim, hanem, ha ilyet teszek, bosszúsan elkergetnek.” A papagáj azonban így felelt neki: „Menj csak innen; nem egyformán bosszankodnak ugyanis uraink az én hangom és a tied miatt.”

A mese a gyalázkodó emberre illik, aki mindig vádaskodni próbál mások ellen.

262. *A favágók és a tölgy*

A favágók vágták a tölgyet, mégpedig úgy, hogy a belőle készített ékekkel hasogatták. A tölgy pedig így szólt: „Nem annyira a fejszét átkozom, amely vág engem, hanem a belőlem való ékeket.”

Rettenetesebb a fájdalom, ha hozzátartozóktól szenved az ember, mint ha idegenektől.

263. A fenyő és a tüske

A fenyő dicsekedve szólt a tüskéhez: „Sehol semmire nem vagy használható, míg belőlem templommennyezeteket és házakat készítenek.” A tüske azonban így felelt: „Ó, te szerencsétlen, ha a fejszékre és fűrészekre gondolnál, amelyekkel kivágnak, inkább tüske szeretnél lenni, mint fenyő.”

Jobb a félelem nélküli szegénység, mint a veszélyekkel és bajokkal járó gazdagság.

264. Az együtt vándorló ember és oroszlán

Egy oroszlán együtt vándorolt egy emberrel. Egyszer csak az ember rákiáltott: „Hatalmasabb lény az ember az oroszlánnál!” Az oroszlán meg: „Hatalmasabb az oroszlán!” Ahogy továbbmentek, az ember rámutatott azokra a faragott oszlopokra, amelyeket emberek készítettek, s úgy ábrázolták rajtuk az oroszlánokat, hogy alá vannak vetve az embereknek, és így szólt: „Látod, hol vannak az oroszlánok?” Az oroszlán azonban így válaszolt: „Ha az oroszlánok tudnának faragni, sok embert látnál az oroszlánok alatt.”

Vannak, akik azzal dicsekszenek, amihez nincs erejük.

265. A kutya és a kagyló

Egy kutya, amelyiknek szokása volt felfalni a tojásokat, meglátott egy kagylót; kitétotta száját, s egyszerre lenyelte, mert azt hitte, hogy az is tojás. De megfájdultak a belei, és kínlódva így szólt: „Megérdemelten szenvedek, mert minden kerek dolgot tojásnak hittem.”

A mese arra tanít bennünket, hogy akik meggondolatlanul fognak a dolgokhoz, önmaguknak ártanak oktalanságukkal.

266. A két kakas és a sas

Két kakas harcolt a tyúkokért, s az egyik leverte a másikat. A megvert kakas egy árnyékos helyen húzta meg magát, a győztes pedig felrepült, és a ház tetején harsányan kukorékolt. Egy sas azonnal lecsapott rá, és elragadta őt. A másik meg, amelyik elrejtőzött a homályban, ettől kezdve nyugodtan élhetett a tyúkokkal.

A mese bizonyítja, hogy az Úr ellene van a gőgösöknek, de kegyes az alázatosakhoz.⁶⁴

267. *A szúnyog és az oroszlán*

A szúnyog odaszállt az oroszlánhoz, és így szólt hozzá: „Nem félek tőled, hiszen nem is vagy erősebb nálam; ha pedig nem, mi a te hatalmad? Hogy karmolsz a körmeiddel, és harapsz a fogaiddal? Ezt a férfival veszekedő asszony is megteszi. Én erősebb vagyok nálad. Ha akarod, keljünk harcra.” Ezzel trombitálni kezdett, rászállt az oroszlán képére, s ott csípte meg, ahol az orra körül szőrtelen volt. Az oroszlán pedig saját karmaival marcangolta magát, annyira felbőszült. A szúnyog meg, miután legyőzte az oroszlánt, trombitálva és diadaléneket zümögve elrepült. Ekkor beleakadt a pók hálójába, és halála előtt kesereghetett azon, hogy a legnagyobbakkal megküzdött, s egy hitvány lénytől, a póktól vész el.

A mese azokra illik, akik legyőzik a legnagyobbakat, és a kisebbektől szenvednek vereséget.

268. *A kutya, a róka és a kakas*

A kutya és a kakas barátságot kötöttek egymással, és együtt vándoroltak. Az éjszaka beálltakor egy berekhez értek; a kakas felszállt a fára, és az ágak közt telepedett le, a kutya pedig lent, a fa tövében aludt. Ahogy múlt az éjszaka, és hajnalodni kezdett, a kakas szokása szerint nagyot kukorékkolt. A róka meghallotta ezt, s mert fel akarta falni őt, odajött, megállt a fa alatt, és felkiáltott hozzá: „Derék madár vagy, és hasznos az embereknek. Gyere le, hogy énekeljük az éjszakai éneket, és mindketten felüdüljünk.” A kakas azonban gyanút fogva így felelt: „Menj, barátom, a fa tövéhez, és szólj a kapusnak, hogy verje meg a fát.” A róka odament, hogy szóljon, de a kutya máris előugrott, megragadta és szétszaggatta őt.

A mese bizonyítja, hogy az okos emberek, ha valami baj közeledik feléjük, könnyen állnak bosszút ellenségeiken.⁶⁵

269. *Az oroszlán, a farkas és a róka*

A kivénhedt oroszlán betegen feküdt a barlangjában. A róka kivételével az összes többi állat megjelent királyuk látogatására. A farkas megragadta a jó alkalmat, és bevádolta az oroszlán előtt a rókát, hogy az semmire se becsüli mindnyájuk uralkodóját, és ezért nem jött meglátogatni őt. Ebben a percben megérkezett a róka, és még hallotta a farkas utolsó szavait. Az oroszlán már rá is bődült; de a róka alkalmat kért a védekezésre. „Ugyan kicsoda volt annyira hasznodra az egybegyűltekek közül – szolt –, mint én, aki fűhöz-fához szaladgáltam, hogy gyógyításod módját az orvosoktól kikérdezzem, és megtanuljam?” Az oroszlán ráparancsolt, hogy mondja el azonnal a gyógymódot, mire ő így felelt: „Ha a farkast élve megnyúzd,

és a bőrét azon melegen magadra terítet.” Már ott is feküdt kiterítve a farkas, és a róka nevetve szólt: „Íme, nem rosszindulatra kell indítani az uralkodót, hanem jóindulatra.”

A mese bizonyítja, hogy a más ellen mesterkedő saját csapdájába esik.

270. Az üsző és az ökör

Mikor az üsző látta az ökröt munkája közben, sajnálkozott annak fáradozásán. Beköszöntött azonban az ünnep, az ökröt pihenni engedték, az üszőt pedig megfogták, hogy levágják. Az ökör ennek láttán vidáman így szólt: „Üsző, azért nem kellett dolgoznod, hogy a kellő időben levágjanak.”

A mese bizonyítja, hogy a henyére veszély vár.

271. A búbos pacsirta

A búbos pacsirta csapdába esett, és így jajveszékelt: „Jaj nekem, én szerencsétlen és nyomorult madár! Nem loptam el senki aranyát, sem ezüstjét, se más értéket; egy kis gabonamag hozta rám a halált.”

A mese azokra vonatkozik, akik csekély haszonért nagy veszedelmet vállálnak magukra.

272. A szamár és a ló

A szamár boldognak mondotta a lovat, amiért bőkezűen és gondosan táplálják, míg ő még zabból sem kap eleget, és rengeteget kell fáradoznia. Ezután azonban háború tört ki: a lóra fegyveres katona szállt fel, mindenfelé vágatott vele, sőt az ellenség közé is benyomult – s a végén a ló ott hevert sebesülten. Ekkor a szamár megváltoztatta a véleményét, és sajnálni kezdte a lovat.

A mese bizonyítja, hogy nem kell irigyelni az uralkodókat és a gazdagokat, hanem – fontolóra véve a rájuk háruló irigységet és veszedelmet – inkább a szegénységet kell előnyben részesíteni.

273. A sas

Egy magas szikla csúcsán ült a sas, és nyúl után fürkészett, hogy zsákmányul ejtse. Ekkor egy ember rálőtt íjával; a nyíl a sasba fúródott, s a vége a tollakkal a szeme előtt állt meg. Ahogy meglátta ezt a sas, így szólt: „Kétszeres fájdalom számomra az, hogy saját tollaimtól kell meghalnom.”

A mese bizonyítja, hogy szörnyű az, ha valakit hozzátartozói döntenek veszedelembé.⁶⁶

274. *Az etióp*

Valaki egy etiópot vásárolt, és azt hitte, hogy előző gazdája gondatlansága miatt sötét a bőre. Hazavitte, és mindenféle mosószerrel, fürdetéssel próbálta megtisztítani. A színét azonban nem tudta megváltoztatni, csak azt érte el, hogy az etióp a szenvedésbe belebetegedett.

A mese azt bizonyítja, hogy a természeti adottságok megmaradnak, úgy, ahogy kezdetől voltak.⁶⁷

275. *A gida és a bak*

A gida egyszer így szólt a bakhoz: „Apám, te nagyobb és gyorsabb vagy a kutyáknál, s ezenfelül még nagy agancsod is van, amellyel védekezhetsz. Miért félsz hát tőlük?” A bak nevetve így felelt: „Igazat mondasz, gyermekem. De azt az egyet tudom, hogy ha kutyaugatást hallok, azonnal – magam sem tudom, hogyan – futni kezdek.”

A mese bizonyítja, hogy semmiféle buzdítás nem teszi bátorrá azokat, akik természettől fogva gyávák.

276. *A pásztor és a farkas*

A pásztor újszülött farkaskölyköt talált; felszedte, és együtt nevelte a kutyáival. Mikor azután felnőtt, ha valamelyik farkas juhot rabolt, a kutyákkal együtt ő is üldözőbe vette. Ha a kutyák nem tudták elfogni a farkast, és visszafordultak, ő tovább követte, míg utolérte, és mint farkas, részt kapott a zsákmányból; azután ő is visszatért. Ha pedig nem akadt farkas, amelyik kívülről rabolt volna juhot, ő maga titokban megölte valamelyiket, s a kutyákkal együtt felfalta, míg egyszer a pásztor gyanút nem fogott, s mikor rájött a titokra, felakasztotta egy fára, és így végzett vele.

A mese azt bizonyítja, hogy hitvány természet nem tűr jó erkölcsöt.

277. *A hatyú*

Egy gazdag ember ludat és hatyút nevelt együtt, de nem ugyanabból a célból: az egyiket éneke miatt, a másikat asztala számára. Mikor pedig a lúdnak el kellett

szenvednie azt, amiért nevelték, történetesen éjszaka volt, és a sötétség miatt nem tudták megkülönböztetni őket egymástól. A hattyú, amelyet a lúd helyett elvittek, ekkor halotti énekbe kezd; és énekével jelzi természetét, a haláltól meg is menekül dalával.

A mese bizonyítja, hogy a művészet sokszor elodázza a véget.

278. *Az asszony és a részeges férj*

Egy asszonynak részeges volt a férje. Le akarta őt szoktatni szenvedélyéről, és a következőt eszelte ki; mikor látta, hogy az italtól elkábult és eszméletlen, mint egy halott, vállára vette, elvitte a halottasházba, lefektette, és eltávozott. Mikor gondolta, hogy már felocsúdott, odament, és megkopogtatta a halottasház ajtaját. „Ki kopog az ajtón?” – kérdezte a férj, mire az asszony így válaszolt: „Én vagyok az, aki a halottaknak ételt hozok.” Mire az ember így felelt: „Ne enni hozz nekem, kedvesem, inkább innivalót, mert elszomorítasz, ha az ételre, de nem az italra emlékeztetsz.” Az asszony erre mellét verve kiáltott: „Jaj, én szerencsétlen, ezzel a csellel sem értem el semmit. Hiszen te, férjem, nem okosodtál meg, sőt még rosszabb vagy, mint amilyen voltál, ha rád jön a szenvedély.”

A mese bizonyítja, hogy nyomban fel kell lépni a rossz viselkedéssel szemben, mert van, amikor az ember akarata ellenére is ráragad a megszokás.

279. *A gyerek, az apa és a festett oroszlán*

Egy félnék öregembernek egyetlen fia volt, aki szerette a vadászat nemes foglalkozását. Az öreg egyszer azt álmodta, hogy a fiút oroszlán pusztítja el. Félt, hogy az álom valóra válik, ezért szép és magas épületet emeltetett, fiát pedig oda zárta, és ott őriztette. A házban a fiú gyönyörködtetésére mindenféle állatot festetett; köztük volt az oroszlán is. A fiú azonban annál bánatosabb lett, minél többet nézegette az állatokat. Egyszer aztán az oroszlán képe elé állt, és így szólt: „Te átkozott állat, miattad, az atyám hamis álma miatt zártak be ebbe a házba, mint egy börtönbe! Mit csináljak veled?” így szólt, és kezével a falra vágott, hogy kiüsse az oroszlán szemét. Ekkor azonban szálka fúródott az ujjába, amitől daganat és gyulladás támadt rajta egészen az ágyékáig, s a keletkező láztól hamarosan meghalt, így az oroszlán valóban elpusztította a fiút, akinek semmit sem használt apja csele.

A mese bizonyítja, hogy senki sem menekülhet a végzet elől.

280. A folyó és az erszény

Mikor a folyó meglátta a vízében úszó erszényt, megkérdezte tőle, hogy mi a neve. „Szárász” – felelte az. „Keress magadnak más nevet – mondta erre habjaival csobogva a folyó –, mert én gyorsan meg foglak puhítani.”

A mese bizonyítja, hogy a dolgok könnyen visszatérnek az eredeti állapotba.⁶⁸

281. Az íjász és az oroszlán

Egy tapasztalt íjász elment a hegyekre vadászni. Minden állat elmenekült előle, ahogy meglátta, egyedül az oroszlán hívta ki viadalra. Az íjász nyilával meglőtte az oroszlánt, és így szólt: „Nesze, lásd, milyen a hírnököm, és utána majd én is neked megyek.” Az oroszlán rémulten megfutamodott. A róka buzdította, hogy álljon helyt, és ne meneküljön, de az oroszlán így felelt: „Barátom, nem fogsz beugratni engem. Ha már a hírnöke is ilyen keserves, nem tudok megállni előtte, mikor ő maga jön ellenem.”

A mese bizonyítja, hogy kerülni kell azokat, akik távolról árthatnak.

282. A kopasz

Egy kopasz ember parókát tett a fejére, és kilovagolt, de a szél fújni kezdett, és letépte róla. Nagy nevetés támadt a jelenlevők között. A kopasz abbahagyta a lovaglást, és így szólt: „Nem az enyéim ezek a hajfürtök; mi van abban furcsa, hogy elhagytak engem, mikor azt is elhagyták, akinek a fején kinőttek?”

Senki ne búsuljon a baj beálltakor se.

283. A lakomázó kutya

Egy ember lakomát készített, és meghívta rá jó barátját; kutyája meg egy kutyabarátját hívta meg, mondván: „Barátom, jöjj, lakomázz itt velem.” A kutya el is jött, s mikor meglátta a nagy lakomát, megállt, és így elmélkedett: „Hej, mekkora boldogság vár itt engem. Váratlanul jutott osztályrészemül, s most pukkadásig eszem magamat.” Ezt forgatta fejében a kutya, farkát csóválgatta, és rátekingett barátjára, aki meghívta őt a lakomára. A szakács azonban meglátta, ahogy farkát ide-oda csóválgatta, elkapta a lábát, és kidobta az ablakon. A kutya lepottyant, és üvöltve elmenekült. Mikor aztán a többi kutya találkozott vele, és megkérdezték tőle: „Hogyan lakomáztál?” – így felelt nekik: „A mértéktelen ivástól úgy lerészegedtem, hogy azt sem tudom, milyen úton jutottam ki.”

A mese bizonyítja, hogy nem kell bízni azokban, akik semmit sem teljesítenek.

284. Az öszvér

Az árpán meghízott öszvér ugrándozott, és ezt kiáltotta: „Apám a gyors futású ló, és én egészen hozzá hasonlítok.” Egyszer azonban szükség lett rá, és az öszvér futni kényszerült. Amikor aztán vége lett a rohanásnak, keserves állapotában rögtön visszaemlékezett arra, hogy számár volt az apja.

A mese bizonyítja, hogy ha az idő tekintélyhez juttat valakit, ne feledkezzék meg eredetéről; mert az élet bizonytalan.

285. A ló és a számár

Egy embernek volt egy lova és egy számara. Az úton mendegéltek, és a számár így szólt a lóhoz: „Vegyél át valamit a terhemből, ha azt akarod, hogy kibírjam.” A ló azonban nem hallgatott rá. A számár összerogyott, és a fáradtságtól kimúlt. A gazda erre minden terhet a lóra rakott, és ezen felül még a számár bőrét is. A ló kétségbeesetten kiáltotta: „Ó, én szerencsétlen! Mi lett velem, nyomorulttal? Nem akartam egy kis terhet átvállalni, s íme mindent cipelnem kell, ráadásul még a bőrt is.”

A mese bizonyítja, hogy ha a nagyok összefognak a kicsikkel, az mindkettőjük javára válik az életben.

286. A szobrot széttörő ember

Egy szegény embernek volt egy fából faragott istenszobra; ahhoz imádkozott, hogy fordítsa jóra a sorsát, így cselekedett, de mégis egyre jobban belesüllyedt a nyomorba; ezen úgy feldühödött, hogy lábánál fogva a falhoz vágta a szobrot. Annak széttört a feje, és arany hullott ki belőle. Az ember felszedte az aranyat, és felkiáltott: „Nyilvánvalóan bolond vagy, és esztelen. Mikor tiszteltelek, semmit sem tettél az érdekemben, de mikor megvertelek, csupa jóval viszonzotad.”

A mese bizonyítja, hogy semmit sem használsz magadnak, ha a hitvány embert tiszteled; több a hasznod abból, ha megvered.⁶⁹

287. *A féreg és a róka*

A sárban lakó féreg előbújt a felszínre, és így szólt az állatokhoz: „Gyógyszerekhez értő orvos vagyok, akár az istenek orvosa, Paión.” „Ha másokat gyógyítasz – szolt erre a róka –, miért nem gyógyítottad meg magadat, te sánta?”

A mese bizonyítja, hogy ha nincs kéznél a bizonyítás, minden beszéd hiábavaló.⁷⁰

288. *A beteg holló*

A beteg holló így szólt az anyjához: „Anyám, könyörögj az istenhez, és ne szomorkodj.” Mire azt a választ kapta: „Ugyan melyik isten könyörül meg rajtad, gyermekem? Melyiküktől nem loptad még el az áldozati húst?”

A mese bizonyítja, hogy azok, akiknek sok ellenségük van az életben, nem találnak barátot a bajban.

289. *A kürtös*

A sereg kürtöse az ellenség kezébe került, és így kiáltott fel: „Ne öljetek meg, emberek, oktanul és hiábavalóan. Hiszen senkit nem öltem meg közületek, s ezen az ércen kívül semmi másom nincs.” De azok így feleltek: „Annál inkább meg kell halnod, mert, bár nem tudsz harcolni, mindenki mást harcra buzdítasz.”

A mese bizonyítja, hogy többet ártanak azok, akik a gonosz és kemény uralkodókat ráveszik a gonosz tettekre.

290. *A katona és a hollók*

Egy gyáva ember háborúba ment. Mikor egyszer a hollók megszólaltak, letette a fegyvereit, egy darabig várakozott, aztán felvette, és továbbmenetelt. Amint újra megszólaltak, megint megállt, de végül így szólt: „Károglatok csak, ahogy tudtok; belőlem ugyan nem esztek.”

A mese a nagyon gyáva emberre vonatkozik.⁷¹

291. *A kígyó farka és tagjai*

A kígyó farka fellázadt a feje ellen, mert úgy vélte, hogy a sorrenddel ellentétben neki kell vezetnie, nem pedig engedelmeskednie, így magához ragadta a vezetést,

de mert esztelenül mozgott, saját magát is tönkretette, és összetörte a fejet is, amely arra kényszerült, hogy természetellenesen a vak és süket részeket kövesse.

A mese bizonyítja, hogy így járnak azok, akik mindenben kényük-kedvük szerint intézik az államügyeket.

292. Az oroszlán, Prométheusz és az elefánt

Az oroszlán sokszor szemére hányta Prométheusznak, hogy nagynak és szépnek alkotta meg őt, állkapcsát fogakkal fegyverezte fel, lábait karmokkal erősítette meg, és hatalmasabbá tette őt a többi állatnál. „És mégis – tette hozzá –, bár ilyen vagyok, félek a kakastól.” Prométheusz azonban ezt felelte: „Mit okolsz engem hiábavalóan? Mindenem a tied, amit csak meg tudtam alkotni; lelked csupán ebben az egy dologban silány.” Az oroszlán siratta magát, átkozta gyávaságát, és végül elhatározta, hogy meg fog halni. Ez volt a szándéka, mikor találkozott az elefánttal; üdvözölte, és megállt, hogy elbeszélgessen vele. Mikor látta, hogy az folyton mozgatja a fülét, megkérdezte: „Mi bajod, miért nem áll meg egy percre sem a füled?” Az elefánt pedig, amint éppen körülötte zümmögött egy szúnyog, így felelt: „Látod azt a pici, zümmögő valamit? Ha az belemegy a fülembe, végem van.” Az oroszlán erre így szólt: „Miért kellene hát meghalnom, mikor annyival szerencsebb vagyok az elefántnál, amennyivel nagyobb a szúnyognál a kakas?”

Látod, mekkora ereje van a szúnyognak, hogy még az elefántot is meg tudja félemlíteni.⁷²

293. A fák és az olajfa

Egykor a fák királyt akartak felkenni maguk fölé, és így szóltak az olajfához: „Légy király fölöttünk.” Az olajfa így felelt nekik: „Hagyjam el kövérségemet, amelyet dicsér az isten és az ember, és menjek uralkodni a fák fölött?” A fák pedig unszolni kezdték a fügefát: „Jöjj, légy király fölöttünk.” A fügefa felelt nekik: „Hagyjam el édességemet és nemes gyümölcsömet, s menjek uralkodni a fák fölött?” És szóltak a fák a túskebokorhoz: „Jöjj, légy király fölöttünk.” És felelt a túskebokor a fáknak: „Ha igazán felkentek engem királlyá magatok fölött, jöjjetek, legyetek árnyékomban; de ha nem, jöjjön ki tűz a túskebokorból, és eméssze el a Libanon cédrusait.”⁷³

294. *A farkas és a kutya*

A farkas meglátott egy nyakörvvel megkötött hatalmas kutyát, és megkérdezte: „Ki az, aki téged így megkötött és ilyen nagyra nevelt?” „Egy vadász” – felelte az. „De ezt már nem tűrné el egy farkas. Jobb nekem az éhség, mint a nyakörv súlya.”

Nem szabad a bajokban sem feladni a harcot.

295. *A szamár és a kutya*

A szamár és a kutya együtt vándoroltak. Találtak a földön egy lepecsételt levelet; a szamár felvette, feltörte a pecsétet, széthajtotta, és felolvasta, hogy a kutya is hallhatta. Takarmányról szólt a levél, szénáról, árpáról és polyváról. A kutya kedvetlenül hallgatta a felsorolást, s aztán rászólt a szamárra: „Menj lejjebb, kedvesem, egy kicsit, nem találsz valamit húsfélékről és csontokról?” A szamár végigment az egész levélen, de nem talált semmi olyasfélét, amire a kutya vágyakozott. Erre így fakadt ki a kutya: „Dobd a földre ezt a vacakot, barátom, hiszen nincs benne semmi hasznavehető dolog.”⁷⁴

296. *A fal és a szög*

A fal, amelyet a szög kegyetlenül szúrt, így jajdult fel: „Miért szaggatsz engem, noha semmit sem vétettem ellened?” De a szög így válaszolt: „Nem én vagyok a hibás, hanem az, aki hátulról erősen ver engem.”

297. *A tél és a tavasz*

A tél gúnyolódott a tavasszal, és ócsárolta, mert ahogy megjelenik, senkinek sincs nyugta tőle; az egyik ember a réteken és ligetekben jár, mert kellemes neki virágokat szedni, liliomot vagy rózsát fűzni arca és haja köré; a másik meg hajóra száll, és átkel a tengeren, elmegy idegen emberekhez, s egyikük sem törődik a szelekkel és záporokkal. „De én – tette hozzá – olyan vagyok, mint az úr és gazda, arra kényszerítem az embereket, hogy ne az égre, hanem lefelé, a földre nézzenek, féljenek és remegjenek, és szívesen maradjanak otthon.” „Éppen ezért – felelte a tavasz – tőled szívesen meg is válnak az emberek; az én nevem meg már önmagában is szépnek látszik előttük, mégpedig, Zeuszra, a legszebb névnek; és így távollétemben is emlegetnek, és megjelenésemnek örvendeznek.”

298. *Az ember és a tücsök*

Egy szegény ember sáskákra vadászott, mikor megfogta a szép hangú, ciripelő tücsköt, és meg akarta ölni. A tücsök azonban így kérlelte: „Ne ölj meg engem hiábavalóan. Nem bántom a kalászt, a hajtásoknak sem ártok; szárnyam és lábam összeérintve kellemes hangzatú dalokat énekelek, s így gyönyörködtetem a vándorokat. A hangomon kívül semmit sem találsz bennem.” Az ember pedig ennek hallatára elbocsátotta őt.⁷⁵

299. *Az asszony és a földműves*

Egy asszony, aki nemrégiben vesztette el férjét, naponta kiment a sírhoz, és ott siratta őt. Egy ember, aki a közelben szántott, megkívánta, hogy vele lehessen. Otthagytta hát az ökreit, odament hozzá, és vele együtt jajveszékelní kezdett. Az asszony erre megkérdezte tőle: „Miért jajgatsz te is?” Az pedig így felelt: „Szép feleségemet vesztettem el; mikor jajveszékelek, megkönnyebbülök a gyásztól.” „Én is ugyanezért gyászolok” – mondotta az asszony. Erre a férfi így válaszolt: „Hát ha ugyanolyan gyász sújtott bennünket, miért ne társulnánk egymással? Én úgy foglak szeretni téged, mint őt, te pedig engem, mint a férjedet.” Szavaival sikerült is rábeszélíe az asszonyt, együtt volt vele, és gyönyörűséget szerzett neki. Közben azonban arra járt valaki: elkötötte és elhajtotta az ökröket. Mikor a férfi előjött, már nem találta az ökreit: siránkozni kezdett, és jajveszékelve verte a mellét. Az asszony odaért a kétségbeesett emberhez, és megkérdezte: „Megint jajgatsz?” „Most már igazán jajgatok” – felelte.

300. *A bujálkodó férfi és az asszony*

Egy férfi éjszaka titokban eljárí egy asszonyhoz, és bujálkodott vele. Úgy adott ismertetőjelet, hogy megérkezésekor az ajtó előtt csaholni kezdett, mint egy kiskutya, hogy a nő nyisson neki ajtót, így csinált mindennap. Egy másik ember megfigyelte, hogy esténként mindig azon az úton jár, s mert gyanította, hogy valami ravaszság van a dologban, az egyik éjszaka távolról titokban nyomon követte. A bujálkodó mit sem sejtve az ajtó elé ért, és szokása szerint cselekedett. A másik, aki követte, mindent megfigyelt, azután hazament. A következő este felkelt, és elsőként ért oda a bujálkodó asszonyhoz, és csaholni kezdett, mint egy kiskutya. Az asszony azt hitte, hogy a szeretője az, eloltotta a mécset, nehogy valaki meglássa a férfit, és kinyitotta az ajtót. Az pedig bement, és együtt hált vele. Nemsokára megérkezett a nő szeretője is, és a szokásos módon csaholt kívülről, mint egy kiskutya.

Aki belül volt, felkelt, s mert tudta, ki az, aki kívül kiskutya módjára csahol, erős hangon ugatni kezdett bent a házban, mint egy nagy kutya. A kívül lévő rájött arra, hogy erősebb nála az, aki bent van, és távozott.⁷⁶

301. A tolvaj és a fogadós

Egy tolvaj megszállt egy fogadóban. Ott maradt néhány napig, s azt tervezte, hogy ellop valamit. Erre azonban nem adódott alkalma. Egy napon aztán meglátta a fogadóst, aki szép és új köpenyét öltötte fel – ünnep volt ugyanis –, és a fogadó ajtaja előtt üldögélt; senki más nem volt a közelben. Odament a tolvaj is, leült a fogadós mellé, és beszélgetni kezdett vele. Már eleget beszélgettek, mikor a tolvaj egyszerre eltátotta a száját és felüvöltött, mint egy farkas. „Mit csinálsz?” – kérdezte a fogadós. A tolvaj pedig így felelt: „Elmondom neked, de kérek, hogy vigyázz a ruhámra, mert itt fogom hagyni. Én, uram, magam sem tudom, honnan jön rám ez a szájtátás – vagy bűneimért, vagy valami más okból, nem tudom –, de ha háromszor eltátom a szám, farkassá változom, és embert eszem.” Ezt mondva másodszor is kitátotta a száját, és ismét felordított, mint az előbb. Mivel a fogadós elhitte, amit a tolvajtól hallott, megrémült, felugrott, és futni akart. A tolvaj azonban megfogta a köpenyénél, és így kiáltott rá: „Maradj, uram, és fogd meg a ruháimat, nehogy elveszenek.” Ezzel kinyitotta a száját, és eltátotta harmadszor is. A fogadós erre megrémült, hogy még felfalja őt, otthagya a köpenyét, berohant a fogadóba, és jól bezárkózott. A tolvaj meg fogta a köpenyt, és eltávozott.

Így járnak, akik elhiszik, ami nem igaz.

302. Az egér és a béka

Egyszer, amikor még egy nyelven beszéltek az állatok, az egér barátságot kötött a békával, meghívta őt lakomára, és bevitte egy gazdag ember kamrájába, ahol volt kenyér, sajt, méz, füge, és ami csak jó falat, és biztatta: „Egyél csak, béka, amiből akarsz.” A béka viszonzásul így szólt hozzá: „Jöjj velem, és te is töltekezz az én javaimból. De hogy ne szálljon meg a félelem, összekötöm a lábadat az én lábammal.” Összekötötte hát a béka az egér lábát a saját lábával, beleugrott a tóba, és magával húzta a hozzábilincselte egeret is. Az fuldokolni kezdett, és így szólt: „Engem megölsz, de egyvalaki bosszút fog állni értem.” Egy ölyv meglátta az úszó egeret, lecsapott rá és elragadta. Vele együtt vonszolódott azonban a béka is, és így mindkettőjüket szétszaggatta.

A barátok gonosz terve saját magukra is veszélyt hoz.

303. A földműves és a szamarak

Egy földműves, aki vidéken öregedett meg, és sohasem járt a városban, biztatta övéit, hogy nézzék meg a várost. A háziak befogták a szekérbe a szamarakat, és így szóltak: „Hajts csak, ezek a szamarak beszállítanak téged a városba.” Útközben azonban sötét vihar kerekedett; a szamarak eltévedtek, és egy szakadékos helyre vetődtek. Az öreg pedig, látva a veszedelmet, így kiáltott fel: „Ó, Zeusz, mit vétettem ellened, hogy így kell elpusztulnom, még hozzá nem dicső lovak, sem derék öszvérek, hanem hitvány szamarak miatt?!”

Jobb szépen meghalni, mint gyalázatban élni.

304. Az apa és leánya

Egy férfi beleszeretett a saját lányába. Kínozta a vágy, elküldte hát a feleségét a mezőre, s erőszakot követett el a lányon. A lány pedig így szólt: „Apám, istentelen dolgot cselekszel. Inkább adtam volna magam száz férfinak, mint neked.”

Jobb a vadállatokkal együtt élni, mint olyan szülőkkel, akik meg akarnak ölni.

305. A bolond lány és az anyja

Egy asszonynak volt egy bolond szűz lánya. Folyton könyörgött érte az istennőnek, hogy adjon neki észet. A lány hallotta, ahogy az anyja hangosan imádkozott, és megjegyezte, amit az anyja mondott. Néhány nap múlva anyjával együtt kiment a mezőre, és az istálló ajtaján keresztül meglátta, hogy egy férfi erőszakot követ el egy nőtény számaron. Odament a férfihoz, és megkérdezte: „Mit csinálsz?” Az meg így felelt: „Észt öntök bele.” A bolond lány ekkor visszaemlékezett arra, hogy az anyja számára is naponta észért imádkozott, meg is kérte őt: „Önts belém is észet, ember. Anyám nagyon hálás lesz neked ezért.” Ahogy ezt hallotta, a férfi otthagya a szamarat, és megrontotta a leányt: megfosztotta szüzességétől. A megrontott lány pedig nagy örömmel ment az anyjához, és újságolta: „Íme, anyám, ahogy kérted, észet kaptam.” Az anyja erre megkérdezte: „Meghallgatták imámat az istenek?” „Meg bizony, anyám” – felelte a bolond lány. „És honnan tudod ezt?” – kérdezte az anyja. A bolond lány el is mesélte: „Egy férfi egy nagy dorongot és két feszes valamit tett be az ágyékomba, benyomogatta és kihúzogatta, s én nagyon élveztem.” Az anyja pedig, mikor hallotta, és látta, mi történt, így szólt: „Gyermekelem, elvesztetted még azt a kis eszedet is, ami volt.”

306. *A hajós és a fia*

Mesélik, hogy egy hajósnek volt egy fia, és azt akarta, hogy tanulja ki a grammatikát. Ezért beadta egy iskolába. Mikor elég időt töltött el ott, feljutott a grammatika csúcsára. Ezután a fiú így szólt apjához: „Apám, íme, az egész grammatikát pontosan megtanultam; de a retorikát is meg akarom ismerni.” Ez tetszett az apjának, és ismét beadta az iskolába; tökéletes rhétor is lett belőle. Néhány nap múlva atyjával és anyjával együtt étkeztek házukban, és a fiú dicsekedett atyjának és anyjának, hogy milyen járatos a grammatikában és retorikában. Az apa erre így szólt a fiához: „Hallottam a retorikáról, hogy az minden tudomány kincsesháza, ahogy a boldog Aptésztoz is írja; add hát próbáját a tudományodnak.” A megkérdezett ifjú így felelt: „Szétosztom ezt a szárnyast, ahogy a grammatika rendeli, és így megmutatom nektek, hogy a grammatika valóban kiválóbb a többi tudománynál.” Felszelte a szárnyast, és így szólt: „Neked adom a fejet, atyám, mert feje vagy a háznak, és mindenben parancsolsz nekünk. Neked pedig, anyám, ezeket a lábakat juttatom, mert egész nap sok a dolgod, és szaladgálsz a házban; lábak nélkül nem mész semmire. Ez a holttest pedig nekem marad, mivel semmi kellemes nincs az életben, hogy élvezzek valamit a sok tanulásból.” Ezzel falni kezdte a szárnyast. Apja azonban feldühödve kapta el előle, és két részre osztva így szólt: „Az előbb nem akartam magam szétosztani ezt a szárnyast, de most igen, mégpedig úgy, hogy az egyik felét én eszem meg, a másikat pedig anyád. Te meg edd azt, amit a retorikáddal szereztél.”

Így járják meg azok, akik ravasz és cselszövő beszédekkel szédítenek az életben.⁷⁷

307. *A kutyakölyök és a békák*

Egy vándor kölyökkutyája a szüntelen úttól és a nyári melegtől kimerülve este felé leheveredett aludni egy tó partján a harmatos fűben. Ahogy elaludt, a közelben levő békák szokásuk szerint egyszerre brekegni kezdtek. Felébredt, és nagyon bosszankodott. Azt hitte, hogy ha odamegy a víz mellé, és ráugat a békákra, elhallgatnak, és aztán nyugodtan tud aludni. De amikor többszöri kísérlet sem használt semmit, eltávozott, és haragosan így szólt: „Ostobább lennék nálatok, ha ilyen zajos és kellemetlen lényeket illedelmessé és kedvessé próbálnék tenni.”

A mese arról szól, hogy a gőgös emberek sem törődnek embertársaikkal, még ha ezerszer buzdítják is őket erre.⁷⁸

Aiszóposz és meséi

Az ókori görög irodalom töredékességében is ragyogó hagyatékában első pillantásra csak szerény hely illeti meg az aiszóposzi meséket; igénytelen rövidségük, egyszerűségük nem versenyezhet a fényes, kiemelkedő egyéni teljesítményt képviselő művekkel. E látszólag igen szerény műveknek azonban (ha itt el is tekintünk későbbi nagy világirodalmi hatásuktól, utóéletüktől) megvan a maguk jelentősége, el nem hanyagolható szerepe az ókori irodalom, sőt általában az antik művelődés történetében. Az aiszóposzi mesék ugyanis szinte az egyetlen nagyobb szabású (legalábbis: nagyobb mennyiségű) emléket jelentik az ókori görög nép „írástalan irodalmá”-nak, a több szempontból is sajátos ógörög folklórnak, s e mesék azon a történeti fokon rögződtek meg, amint az „írástalan irodalom” éppen átlép az írásos irodalomba. A mesék történetének kezdetei az emberi őstörténet homályában vesznek el. Minden népnek vannak meséi, különösen ha a mese fogalmát kissé tágabban értelmezzük. A mesének az a fajtája azonban, amelyet „aiszóposzi”-nak nevezünk, elég világosan meghatározható ezen a szélesebb területen belül.

Az aiszóposzi mesét általában úgy szokták meghatározni, hogy erkölcsi, tanító célzatú állatmese; ez nagyjából igaz is, mert az aiszóposzi mesék főszereplői többnyire állatok, amelyek emberi belátással rendelkeznek, és sok tekintetben emberi módon viselkednek, gyakran jellegzetes embertípusokat személyesítenek meg – bár ugyanakkor általában belül maradnak saját állati jellegzetességeik körén, viselkedésük eléggé természetű. Vannak azonban az aiszóposzi meséknek ezen túlmenő s ennél fontosabb sajátosságai is. Mindenekelőtt feltűnő a szorosabban vett „meseszerű” elemek és a jellegzetes „mesehangulat” szinte teljes hiánya; formai szempontból pedig azonnal szembetűnik a rövidség, tömörség, a lényegre szorító, kihegyezett, csattanóra felépülő szerkesztés. Az aiszóposzi mesét nem kell és nem is lehet hosszasan elmesélni, ráérő és elbűvölt, a valóságról elfeledkező hallgatók körében; természetes helye az élet sodrában van, gyorsan és szellemesen vetik be a beszélgetésbe, gyakran úgy, mint egy találó, átütő hatású viccet vagy anekdotát.

Az „aiszóposzi” mesék hamarabb jelennek meg a görögség életében és irodalmában, mint maga Aiszóposz. Homérosznál, a lényegében még az arisztokrácia világát tükröző eposzban a köznép szempontjainak figyelemre méltó jelentkezései ellenére sem találkozunk még ilyen jellegű – formájukban, tartalmukban egyaránt népi – mesékkel. Hésziodosz azonban, a boiótiai parasztság képviselője, már egy állatmesével védi és hirdeti igazságát a jogot elcsavaró arisztokrata bírakkal

szemben. A csalogány és sólyom története, ez a nem teljesen kifejtett, inkább utalásként, példázatként felhozott kis életkép, az európai irodalom első állatmeséje:

Most a hatalmasnak mondom, ha megérti, mesémet.
Így szólt egykor a sólyom a tarkanyakú csalogányhoz,
Míg a magasban a felhők közt karmába ragadta,
S az szálnalmas hangon sírt, szenvedve a horgas
Karmok közt, de kemény szóval támadta a sólyom:
„Ó, nyomorult, mit nyögsz? Az tart, aki sokkal erősebb,
S dalnok vagy bár, arra cipellek, amerre akarlak,
Mígnem elengedlek, vagy rád éhezve bekaplak.
Balgatag az, ki erősebbel mer szembeszegülni,
Úgysem győz, csak a szégyenhez még bánata társul.”
– Szólt a sebes sólyom, szárnyát szélesre kitarva.

[Trencsényi-Waldapfel I. ford.]

Nem sokkal később Arkhilokhosz, a forradalmakkal terhes korszak jellegzetes költője, az iambosz műfajának megalapítója ugyancsak az állatmesét használja fel mondanivalójának kifejezésére. Volt apósjelöltjét, Lükambészt, aki ünnepélyes ígéretét megszegte, s leánya kezét másnak adta, a róka és a sas ismert meséjével támadja: elmondja a sas történetét, aki barátságot fogadott a rókával, de aztán álnokul elpusztította annak kölykeit. A mese a hitszegő megérdemelt bűnhődésével végződik – ugyanez a sors vár Lükambészre is. A támadás hatásos lehetett, s alighanem beteljesedett, amivel a költő fenyegette Lükambészt: „Egész város rajtad nevet” – sőt, ha a hagyománynak hihetünk, a csúffá tett Lükambész leányával együtt felkötötte magát. A másik nevezetes példa Arkhilokhosz költészetében a majom és róka meséje; a hiúsága miatt pórul járt majom esete figyelmeztethetett mindenkit, aki az arisztokratikus fennhéjázást, a hanyatló arisztokrata életformát akarta „majmolni”.

A mesék hasonló szerepével sok további esetben találkozunk az archaikus és klasszikus kori görögségnél. Szolón politikai költészetében – amely közvetlenül ható közéleti erőként érvényesült Athén történetében – szintén találunk utalást az állatmese felhasználására. Egy-egy ilyen utalás a maga rövidségében is alkalmas volt arra, hogy növelje a felszólalás szemléletességét, hatását, meggyőző erejét. A szolóni említés világosan mutatja egyben az állatmese közismert és közkedvelt voltát is. A szicíliai kardalköltő, Sztészikhorosz, ugyancsak „aiszóposzi” mesével figyelmezteti a himerai népet Phalarisz zsarnoki terveire, és szólítja fel őket szabadságuk megvédelmezésére. Lehetne még szaporítani a példákat, de a lényeg az eddigiekből is világos. Már az archaikus korban hangsúlyozott társadalmi-

politikai mondanivalójuk van ezeknek a meséknek: valósággal fegyverként használják fel őket, többnyire nyilvános vitákon, gyűléseken, s jelentésük, célzatuk nem csak szemléletesen, meggyőzően, de teljes világossággal, nyíltan, minden leplezés nélkül mutatkozik meg. (Az a felfogás, hogy az állatmesék a rabszolgák burkolt kritikáját juttatták kifejezésre uraikkal szemben, csak a római korban, Phaedrus költészetében jelenik meg, s nem felel meg a korai és klasszikus görögség viszonyainak.) Ami e mesék beállítottságát, morálját illeti, szinte kivétel nélkül a köznép hangja szólal meg bennük, többnyire a korai demokratikus ideológia egyszerű, közvetlen, de már tudatosult formájában.

Bár a ránk maradt görög mesegyűjtemények több évszázad termését gyűjtik össze, törzsanyaguk egységes jellegzetes vonásokat mutat. Akár állatok, akár emberek a szereplők, ezek a mesék a névtelen kisemberek, az egyszerű nép világát tükrözik, nemcsak szereplőikben és helyzeteikben, hanem egész felfogásukban is. Ennek a világnak nem sok köze van a szorosabb értelemben vett „mesevilághoz”, a számunkra is jól ismert népmesék világához: ez a minden varázsos hangulatot nélkülöző világ reális, sőt közönséges, hiányzanak belőle a csodák. A mesék csattanósan, sokszor tréfásan kiélezettek, de általában nem derűsek és vidámak. Nyomasztó élmények, kemény tapasztalatok alapozzák meg azt az illúziómentes valóságszemléletet, amely annyira jellemző az aiszóposzi mesékre. Ez a szemlélet elég sötéten látja a világot, de nem ijed meg, és nem húzódik vissza tőle. Mindenütt veszedelem leselkedik, csak az állandó éber készenlét tarthat fenn; a vigyázatlan súlyosan lakol hibájáért. Sokszor hangzik fel a mesékben az „Ó, én szerencsétlen!” és „Megérdemeltem sorsomat!” – felkiáltás, ez a végső önkritika, mikor a bajba jutottak felismerik botlásukat, amely pusztulásba vitte őket. Ebben a légkörben a védekezés és önmegettartás vágya uralkodik; számtalanszor hangsúlyozzák, hogy az oktalan nagyravágyás bajt okoz, kis dolgokért is nagy veszedelembe kerülhetünk, aki többféle kapkod, két szék közt a pad alá kerül, az egyik baj elől futva gyakran még súlyosabba ütközünk – és így tovább. Jól ismert, sőt unalmas közhelyek ezek ma – a nehéz életű nép mindennapi tapasztalatainak kincset érő általánosításai voltak annak idején.

A mesék törzsanyagát létrehozó és hordozó alacsony sorú, gyakran elnyomott helyzetű rétegek körében nyilván nagyon gyakori és fájdalmas tapasztalat igazolta azt is, hogy a hatalmasokkal nem jó közelebbi összeköttetésbe kerülni; általában a hatalmasok mohóságát és kíméletlenségét sokszor leplezik le a mesék. Ebben a nehéz világban a veszélyekkel szemben a gyakorlatias ész és ügyesség jelenti a leghatásosabb fegyvert. (Jellemzően mutatkozik meg ez a róka gyakori szereplésében, amely ennek a tulajdonságnak az első számú képviselője a mesékben.) A harcos, bátor ellenállásra való buzdítás ritkán szólal meg nyíltan a mesékben; de ritka a megalázó megalkuvás is. Az egyenesség, őszinteség, baráti hűség, össze-

tartás magasra értékelt tulajdonságok, megsértésük nagy bűnnek számít. A nagyozás, kérkedés, hiúság, hazugság és kapzsiság viszont sokszor és kíméletlen ki-pellengérezésben részesül. Minden pesszimizmus ellenére is többször hangot kap a remény, hogy a gonoszság végül mégis elnyeri büntetését, és a gyengék fölött nem mindig győz a hatalmas.

Érdekes vonása a meséknek, hogy erkölcsük – legalábbis a mesék fejlődésének döntő szakaszában – tisztán emberi; ez az erkölcs – kevés, általában korai maradványokat őrző eset kivételével – nem támaszkodik különösebb vallásos szentesítésre, de annál inkább a közvetlen, gyakorlati tapasztalatokra és az ezeken alapuló józan belátásra. Magukra utalt emberek erkölce ez, akik nem nagyon számítanak felsőbb hatalmak segítségére. „Segíts magadon, Isten is megsegít!” – ez lehetne a mottója nem egy mesének. Jellemző, hogy a népmesei világban egyébként hitelesként érvényesülő mágiával szemben itt teljes az elutasítás. Néhány mesében már szkeptikus, gúnyos hang is megszólal a vallási hiedelmekkel (elsősorban a jóslással) szemben, sőt előfordul, hogy az istenekből (elsősorban Hermészből) is tréfát űznek.

A mesék tehát magukon viselik annak a társadalmi-történeti helyzetnek a bélyegét, amelyben kialakultak. Olyan emberek érzéseit és gondolatait tükrözik, akik elnyomottan élnek, de az élet nem tudja elnyomorítani őket; a nehéz helyzet edzi és neveli is ezeket az embereket, tele vannak gyakorlatiassággal, józansággal, ravaszsággal, s rendkívül erős bennük az igazságosság iránti igény. Ebben az elsősorban morális síkon megfogalmazott követelésben jelenik meg vágyuk a jobb sors, a szabadabb élet iránt. Az egész mesegyűjtemény magán viseli a jegyeit annak a nagy eszmei áramlatnak, a jog és igazság követelésének, amely kísérté és segítette az archaikus kor lendületes fejlődését: azt a folyamatot, amely a rendezett poliszállamhoz, az egyre nagyobb tömegek igényeit kielégítő, életét rendező törvényhozásokhoz, és végül a fejlődés csúcspontjaként a demokráciához vezetett.

Ez a kialakulóban levő meseműfaj magától értetődő természetességgel lett állandó kifejezési eszköze, fegyvere a létért való harcban annak a felszabadított rabszolgának, akitől aztán az egész műfaj nevét kapta: Aiszóposznak.

Nagyon kevés az, amit biztosan, vagy legalábbis megközelítő valószínűséggel tudunk Aiszóposz személyéről. Alakját már korán legendák tömege vette körül, amely az ókor egész folyamán századról századra nőtt és terebélyesedett. Legendás élettörténete, a több változatban fennmaradt ún. Aiszóposz-regény, amely ránk maradt formájában a késői ókorból származik (sőt a bizánci időkben kapta a végső simításokat), bőségesen mesél a hányatott sorsú mesemondó kalandjairól.

E szerint Aiszóposz phrűg (más változatokban: thrák vagy lűd) származású rabszolga Szamosz szigetén. A regény nyomoréknak és rútnek, sőt némának vagy dadogónak festi. Gazdája a régebbi adatokban bizonyos Iadmón, a regényben

Xanthosz, a híres, tekintélyes filozófus – valójában ostoba és felfuvalkodott ember. Aiszóposz csodás körülmények közt – a különböző változatokban a Múzsák, Iszisz vagy Tükhé segítségével – kapja meg a beszéd, illetve a mesélés képességét. Lazán összefüggő anekdoták sorozata mutatja be, hogyan győz a rabszolga természetes esze és humora filozófus-gazdája nagyképű, életidegen „bölcssége” fölött. Az ártatlan viccek mellett megjelennek itt nyersebb, az obszcenitásba átcsapó epizódok is, amelyek során pl. Aiszóposz elcsábítja gazdája feleségét. Ezután azonban emelkedik az elbeszélés szintje. A filozófusok lakomáin a rabszolga megoldja azokat a kérdéseket, amelyekkel szemben a bölcс Xanthosz csődöt mond. Végül a politika terére megy át a történet. A szamosziakat csodajel rémíti meg: egy ünnepegyen sas csap le a magasból, elragadja az állami pecsétgyűrűt, és egy rabszolga ölébe dobja. A jellel sem a papok és jósok, sem a híres filozófus nem boldogulnak. Aiszóposz azonban, akit ezért a nép szabadsággal ajándékoz meg, megfejt, mit rejt a jövő; a szamosziakat szolgaság fenyegeti egy idegen király részéről. Ez azonnal be is igazolódik: megjelennek Kroiszosz lúd király alávetést követelő küldöttei. Aiszóposz azonban, aki már a város vezetőjévé emelkedett, ráveszi a szamosziakat a követelés elutasítására. Utána azonban önként Szardészbe utazik, ahol kibékíti és a szamosziak barátjává teszi a haragvó Kroiszoszt. Itt foglalja írásba híres meséit, és megajándékozta velük a királyt. Ezután ellátogat Babilonba, Lükurgosz király udvarába is. Itt hosszabb, de végre is szerencsésen végződő udvari intrikák sorozatába bonyolódik. Keleti utazása után átmegy Hellaszba is; a regényen kívüli hagyomány (amelyet elsősorban Plutarkhosz *A hét bölcс lakomája* című művéből ismerünk) szerint itt összeköttetésbe kerül Szolónnal és a többi bölcsekkal is, bejárja Korinthoszt, Athént stb. Kroiszosz küldötteként eljut Delphoiba is. Itt összeütközésbe kerül a lakosokkal: megsérti hiúságukat, s az irigy és feldühödött delphoibeliek úgy állanak rajta bosszút, hogy templomrablás hamis vádját emelik ellene, s megölik. Az igazságszolgáltatás azonban nem marad el: dögvész sújtja Delphoit, míg csak egy isteni jóslat parancsára az egész Görögországból összehíradt bölcsek vizsgálata tisztázza Aiszóposz emlékét, s a bűn kiengesztelésére a delphoiaiak emlékművel tisztelik meg, és hērőszkultuszban részesítik a rehabilitált mesemondót.

Mi a történeti magja ennek a bonyolult, tarka történetnek, amelynek csak legfőbb mozzanatait tekintettük át az előbbieken? Könnyebb azt megállapítani, mi bizonyosan legenda, mi került másodlagosan az Aiszóposzról szóló elbeszélésekbe, mint azt, hogy mit hagyhat meg mindebből a kritika történeti valóságként. Bizonyos például, hogy a babiloni udvari kalandok egyszerű átvételt jelentenek az elő-ázsiai elbeszélő irodalomból: eredetijük a jól ismert Ahiqar-regényben olvasható; egyes mozzanatok történeti személyekhez (pl. Biasz, Démoszthenész) fűződő események átvitelei Aiszóposzra. Korai folklorisztikus vándormotívumok-

tól kezdve nyers, sőt trágár hangú bizánci fabliau-kig minden kor hozzátett valamit a maga elbeszéléskincséből a történeti maghoz – ha ugyan egyáltalán volt ilyen, mert nem egy kutató ezt is kétségbe vonta. Valóban igen kevés az, amelyet az Aiszóposz-regénynél korábbi és hitelt érdemlőbb források közölnek hősünkről. Életét a kronológiai hagyomány elég egyértelműen az i. e. VI. sz.-ra (annak első felére–közepére) rögzíti. Első komoly forrásunk, Hérodotosz, csak mellékesen tér ki Aiszóposzra (II. 134–135). A híres hetéra, Rhodópisz történeténél megjegyzi: „A szamoszi Iadmónnak, Héphaisztopolisz fiának volt rabszolgánője, rabszolgatársa Aiszóposznak, a mesemondónak. Az ugyanis szintén Iadmóné volt, amint a következőből eléggé kiviláglik: mert mikor a delphoiak már sokszor kihirdették, hogy ki akarja felvenni a vérdíjat Aiszóposz életéért, senki más nem jelentkezett, csak Iadmón unokája, egy másik Iadmón vette fel; tehát Aiszóposz is Iadmóné volt.” Hérodotosz sokáig Szamoszon élt, a körülményeket jól ismerte; közlése egyértelműen bizonyítja Aiszóposz történeti létezését, amit életrajzának legendás-mesés elemei miatt régebben sokszor kétségbe vontak. (Ez a negatív álláspont olyan előkelő ősökre tekinthet vissza, mint Luther és Vico; s az egész irány állásfoglalását jellemzi, hogy a nagy múlt századi filológus, Welcker, még idevágó tanulmányának is ezt a címet adta: *Aesop, eine Fabel*.) Hérodotosz sem mond azonban többet Aiszóposzról, mint hogy Szamoszban élt az i. e. VI. sz. közepe táján, Iadmón rabszolgája volt, és Delphoiban megölték, majd egy jóslat parancsára vérdíjat fizettek érte. Bár a továbbiakban az i. e. V. sz. folyamán sokszor említik Aiszóposzt (többnyire a népszerű tréfacsináló szerepében jelenik meg, de olyan misztikus elképzelésekkel is találkozunk, hogy az istenek visszaküldik az alvilágból) – mégis csak az i. e. IV. sz.-ban, Arisztotelésznél találunk néhány olyan utalást, amelyek közelebb vihetnek történeti személyiségéhez. Ezek az adatok első pillantásra keveset mondanak. A *delphoi állam* egyik töredékében (fr. 487 R) említi Aiszóposz meggyilkolását, és az ezt követő csapást; A *szamoszi állam*-ban pedig megjegyzi, hogy Aiszóposz „mesemondásával tekintélyre tett szert”. A *Rhetorika* egyik helyén (II. 20) ismerteti – mint a mesék szónoki felhasználásának nevezetes példáját – Aiszóposz felszólalását a szamoszi népgyűlés előtt egy demagóg perében. Ezeknek az adatoknak a fontossága nemcsak abban áll, hogy bizonyítják Aiszóposz történeti létezését, hanem még inkább abban, hogy ezen túlmenően határozottan kiemelik közéleti-politikai szerepét is. Aiszóposz politikai eszköznek használta fel meséit, és meséivel lett közéleti szereplővé. Ez a tendencia kezdettől fogva megmutatkozik a görög állatmese történetében – „ezek a mesék politikai jellegűek voltak”, ahogy egy Arisztophanész-szkhionion tömören és találóan megállapítja –, de úgy látszik, ez a tendencia éppen Aiszóposz működésében érte el csúcspontját. A kor viszonyai érthetővé teszik ezt: az i. e. VI. sz. Szamoszon az arisztokrata uralom bukásának, a demokrácia és a türannisz több-

ször is változó uralmának kora, amely kedvező lehetőségeket kínált a felszabadult rabszolga érvényesülésének.

Kevésbé fogható meg, miben állt Aiszóposz szorosabban vett irodalomtörténeti szerepe. A késői hagyomány tudni véli, hogy ő maga írásba foglalta meséit. Ez se nem bizonyítható, se nem cáfolható teljes bizonyossággal. A mese esetenként már régebben is bekerült az írott irodalomba; egészében, mint új, önálló műfaj, itt jöhetett létre, de ténylegesen csak jóval később fogható meg. Mindenesetre az archaikus kornak épp ez a szakasza több új irodalmi műfaj – köztük a prózai műfajok nagy része! – kialakulásának és megszilárdulásának kora.

Aiszóposz hagyománybeli képében a kiemelkedő mesélő, népi előadóművész alakján túl egy önállóbb, alkotóbb egyéniséget láthatunk: nemcsak az ismert mesék talpraesett, szellemes alkalmazója, kitűnő előadója, hanem, úgy látszik, kivételes mértékben maga is alkot – vagy újjáalkot – meséket, így jelenik meg pl. Platón egyik hivatkozásában is: „Ha ezt látta volna Aiszóposz, mesét csinált volna róla...” Aiszóposz közösségi tevékenységét a mesék kivételesen alkotói jellegű felhasználása, alkalmazása töltötte ki, s így érthető, hogy éppen az ő működése jelentette a döntő szakaszt a görög mese fejlődésében: az ő működése révén vált az állatmese önálló, saját jellegzetességgel bíró s valószínűleg már ekkor írásos, irodalmi műfajjává – *aiszóposzi* mesévé.

Ebből a szempontból lényeges mozzanatnak tekinthetjük azt a változást, amely a mesék elnevezésében az i. e. V. sz. folyamán megfigyelhető. Az addig speciális elnevezés nélkül (vagy néha libüai, szübariszi stb. név alatt) szereplő meséket szinte egy csapásra állandóan az „aiszóposzi” jelzővel említik – az esetek többségében olyan mesékkal kapcsolatban, amelyek megvannak a később is Aiszóposz nevéhez fűzött mesegyűjtemények anyagában. Ezt a változást nehéz mással magyarázni, mint azzal, hogy a közelmúltban működött, nagy hatású alkotóegyéniség teljesítményének elismerése, számontartása nyilatkozik meg benne.

Erre a korszakra megy vissza – legalábbis alapformájában – az az Aiszóposz életéről szóló népkönyv, amelynek késői leszármazottját a késő antik-kora középkori Aiszóposz-regény formájában olvashatjuk. Valószínűnek látszik, hogy ez egyben a mesék első gyűjteménye is volt; ezek a mesék – ahogy annak idején már Lessing felismerte és hangsúlyozta – kezdetben mindig meghatározott alkalomhoz kötve jelennek meg, sőt annak köszönhetik létrejöttüket; Aiszóposz véleményét és tanácsait e mesék formájában közli. Egyes meséknél még a mai gyűjteményekben is felismerhető ez az eredeti összefüggés. Később azonban a mesék lassanként önállósultak, elszakadtak az Aiszóposz-életrajztól, még a klasszikus kor folyamán. (Az Aiszóposz-regénybe viszont a következő időkben sok olyan mese, anekdota stb. került be, amelynek az eredeti archaikus-klasszikus görög mesekincshez semmi köze.) Az aiszóposzi mesék első önálló írásos gyűjteményét, amelyről már

biztos tudomásunk van, Démétriosz Phaléreusz, Arisztotelész tanítványa állította össze az i. e. IV–III. sz. fordulója táján.

Nem követhető pontosan a hagyományozás útja, amelyen át ennek a gyűjteménynek (illetve általában a korai gyűjteményeknek) az anyaga a ránk maradt corpusokig, a bizánci kor nagyszámú (több mint száz!) kódexéig eljutott. Csak néha fogható meg egy-egy láncszem: az első kézzelfogható darab egy mesegyűjteményből egy papiruszlelet (Pap. Rylands Nr. 28), amely az i. sz. I. sz.-ból származik. A századok folyamán ez a hagyomány elágazott: egyéni alkotók, ismert költők verses mesekönyvei jöttek létre az aiszóposzi anyag alapján, annak többé-kevésbé önálló alakításával és bővítésével; legkiemelkedőbbek és legismertebbek köztük a római Phaedrus és a görög Babriosz műve, az i. sz. I, illetve II. sz.-ból.

Az aiszóposzi mesék elterjedtségét és közkedvelt voltát lépten-nyomon tapasztalhatjuk a késő kori görög és latin irodalomban. Plutarkhosz, Lukianosz és a császárkori irodalom sok más – kiemelkedő vagy jelentéktelen – alakja egyaránt sokszor hivatkozik Aiszóposzra, idézi, felhasználja meséit. A meseíró megbecsülése csúcspontját éri el Julianus császár szavaiban, aki „a mese Homérosza, Thuküdidésze és Platónja” néven említi az egykori szamoszi rabszolgát. A mesék már régen belekerültek az iskolai nevelés anyagába; különösen a rhétoriskolák alapfokú képzésében játszottak nagy szerepet. A rhétoriskolák gyakorlatai ott is hagyták nyomukat a mesék szövegein: olykor még simítottak rajtuk, máskor már merevvé és mesterkéltté tették őket. Az aiszóposzi mesék szövegei – úgy, ahogy a bizánci kódexekben ránk maradtak – nyelvük és stílusuk alapján három nagy csoportra oszthatók, három gyűjtemény, háromféle szerkesztés nyomát őrzik. Az első az ún. *Collectio Augustana* (egy egykori augsburgi kódex után elnevezve), amely valószínűleg még az i. sz. I–II. sz.-ból származik. A második a *Collectio Vindobonensis* (egy bécsi kódexről), talán a VI. sz.-ból; szemben az Augustana egyszerű, kiegyensúlyozott, sőt száraznak tűnő stílusával, ez színesebb, költőibb stílusban meséli el nagyjából ugyanazokat a történeteket, de nyelvileg valóságos elvadás nyomait mutatja. Végül a harmadik, a *Collectio Accursiana* (első kiadója, a humanista Bonus Accursius után) már a későbbi bizánci „renaissance” megújult nyelv- és stílus tisztogató törekvéseit tükrözi. Bár az első collectióhoz képest a későbbiekben egyes mesék elmaradnak, s újakkal bővül az anyag, a döntő többség mindvégig ugyanaz marad, s az egyes collectiók azonos meséinek különbsége a legtöbb esetben nem megy túl a megfogalmazás stiláris árnyalatain. (Fordításunk általában a legrégebbi szöveget, az Augustanát veszi alapul.)

Jegyzetek

¹Az egyik legkorábban felbukkanó mese a görög irodalomban; már Arkhilokhosz is ismeri és felhasználja (fr. 89–95). A klasszikus korban is közismert (l. pl. Arisztophanész: Madarak, 651–653).

²Korán előforduló mese: l. Szémónidész (fr. 11); Arisztophanész a Békében (127–130) és a Darazsakban (1448) hivatkozik rá. Szállóigévé lett: „a kantharosz dajkálja a sást”.

³Aiszóposztól kissé eltérő alakban ez az állatmese jelenik meg először a görög irodalomban (Hésziodosz: Munkák és napok, 202–212).

⁴*Müsztéria*: az eleusiszi misztériumok, amelyek ideje Boédromión 15–22-ére (október eleje) esett; *Panathénaia*: Athéna legfontosabb athéni ünnepe, Hekatombaión 28-án (augusztus első felében); *Dionüszia*: Dionüszosz több ünnepének neve, a „falusi” Dionüsziaát Poszeideón hónapban (december–január), a „városit” Elaphébolión 9–13-án (március végén) ülték meg. – A nőstény és kan malacok, ill. kecskegidák az említett ünnepeken használt jellegzetes áldozati állatok.

⁵Ez az epizód nem szerepel az Aiszóposz-regényekben, de már a klasszikus korban Aiszóposz személyéhez kapcsolódva bukkan fel: l. Arisztotelész: Meteor. II. 3, 356b, 11.

⁶Hérodotosznál (I. 149) Kürosz perzsa király mondja el ezt a mesét a kis-ázsiai iónok és aiolok követeinek, akik nem csatlakoztak hozzá Kroiszosz lúd királlyal szemben, csak annak legyőzése után ajánlották fel elkésett hódolatukat.

⁷Már Arkhilokhosznál (fr. 81) szerepel ez a mese, mint az arisztokratikus gőg – és annak majmolói – kigúnyolása.

⁸A krokodilus szerepeltetése egyiptomi eredetre utal. Valószínűleg a hellenisztikus korból származó mese. A gümnasziarkhészek a görög közösségek, a bennszülöttekkel szemben kivételes helyzetet élvező politeumák előkelő tisztviselői voltak. Vezetésük alatt állottak a gümnaszionok, amelyek nemcsak a sport, hanem általában a görög nevelés színhelyét is jelentették. – A görög szöveg gúnyos célzása a *gymnázó* szó többértelműséget (meztelen vagyok, testedzést folytatok, erőlködöm stb.) használja fel, és a krokodilus rücskös, kemény bőrére vonatkozik.

⁹A foglyot szórakoztató háziállatként is tartották.

¹⁰A mese klasszikus alkalmazása: Horatius, ep. I. 7. 29 sk.

¹¹Az „Athénával együtt mozgasd a kezed is” egyik ókori előzménye a „segíts magadon, Isten is megsegít” közmondásnak (Zénob. V. 93). – Már Euripidész utal rá, Hippol. fr. 432 N. Vö. a 260. mesével is.

¹²A mesében egyiptomi eredetre utaló konkrétumok szerepelnek. Még világosabb ez a II. kódexcsoport (a Collectio Vindobonensis) szövegeiben, ahol a farkas helyett oroszlánt találunk.

¹³A csattanó szállóigévé lett (Aposztoliosz VIII. 100). Latinul is: „Hic Rhodus, hic salta!”

¹⁴Első említése valószínűleg Aiszkhülosz egyik fragmentuma (207 N.). A szatürosz szerepe emlékeztet a „természetes ember”-re.

¹⁵Jellegzetes apológia a delphoi jóshely tévedhetetlenségéről. Valószínűleg e történet ábrázolását láthatjuk egy vázakepen is (vö. Crusius, Festschrift f. Joh. Overbeck, 105 sk).

¹⁶A fecske és az emberek együttélésének aitiológiai meséje: valószínűleg igen régi, bár csak a római császárkorban találkozunk említésével (Babriosz, 164, Phaedrus, app. II. 11 stb.).

¹⁷A tanulság – hogy ti. a világtól elfordult bölcsesség pórus jár – megjelenik már Thalészszel kapcsolatban is (Diogenész Laertiosz I. 34; vö. Platón: Theaitétosz 174a).

¹⁸Phaedrus feldolgozásában (I. 2) Aiszóposz a Peiszisztratosz uralomra jutása miatt zúgolódó athéniaknak mondja el ezt a mesét.

¹⁹A klasszikus korszakban állítólag még Görögország északi határvidékén is éltek orosz-lánok; később csak Ázsiában vagy Afrikában találkozhattak velük.

²⁰A menyét Aphrodité szent állatának számított. A meséhez hasonló elképzelésre utal újjörög népi elnevezése is (nümphitza = menyasszony). – A meséhez kapcsolódó közmondás („Nem illik a menyétre a menyasszonyi ruha”) már az ókomédiában, Sztrattisz egyik töredékében (CAF I. 731) megvan. Nagyon hasonló átváltozástörténet Ovidius Metamorphosesében Galinthias története. Szoros párhuzamnak látszik a Pancsatantra egyik meséje (III. 12) is, bár ott a menyét helyett az egér szerepel menyasszonyként.

²¹A házi kígyó tisztelete általánosan elterjedt népszokás volt az ókori Görögországban.

²²Plutarkhosz ezt a mesét konkrét történeti alkalomhoz fűzi (de garrul. 17.511 C).

²³Az ókori államokban nemegyszer üldözték a mágiát, mint hivatalosan el nem ismert, veszélyes kultuszok gyakorlását.

²⁴A Halál (Thanatosz) alakja ritkán szerepel az antik mitológiában és irodalomban. A mesére való első utalásnak látszik Euripidész: Alkéstis 669–72; vö. Horatius, carm. II. 18, 36–40.

²⁵A későbbi „kígyót melenget a keblén” szállóige innen ered; az ókorban csak: „kígyót nevel” (Ars. XLII. 12. Apost. 13, 79a).

²⁶Démadész az i. e. IV. sz. egyik nevezetes athéni szónoka, Démoszthenész egyik ellenfele.

²⁷Ismeretes népi hiedelem a „kutyaharapást szőrével gyógyítani”; a mese ennek racionális kritikája.

²⁸Diogenész IV. sz.-i filozófus, a cinikus (kynikos) filozófiai irányzat leghíresebb képviselője, aki életében is szélsőségesen példamutató módon valósította meg filozófiai elveit.

²⁹A szálnalmas darab – Hausrath találó jellemzése szerint: „insulsa ethopoeia rhetorica” – csak néhány kódexben található meg.

³⁰A máltai kutyák mint ölebek tartása divatosnak számított, főleg Athénban (vö. Theophrasztosz: Charakt. 21). – *Szunion*: Attika délkeleti kiszögellő foka; *Peiraieusz*: Athén kikötője. – Az antik hiedelem szerint (amelynek van bizonyos ténybeli alapja) a delfinek kimentik a vízbe esett embereket.

³¹A róka és majom meséjét I. már Arkhilokhosznál (fr. 83); Arisztophanész ugyancsak utal rá (Akharnaibeliek, 120), Arkhilokhosz megfogalmazását használva fel.

³²Hermész isten ebben a mesében mint a „javak osztogatója” szerepel (vö. a 183. mesével is). A mese második változata a vallásos képzetek kiküszöbölődését mutatja.

³³Az ironikus hangú elbeszélés Hermész felsüléséről jellemzően mutatja, mennyire értékeltek az istenszobrok csodatevő szerepét azok az iparosok, akik gyártották őket.

³⁴Teiresziasz a görög előidézők mitikus jósa, főleg a thébai mondakörben szerepel. A mese csattanója a görög madárjósolás technikájából érthető: a sas megjelenése az istenek közreműködésére utal, a varjú pedig kifejezetten Hermészre.

³⁵Hermész a klasszikus korban elsősorban a kereskedelem és a kereskedelmi haszon istene volt. – Az istenek szerepének értékelésére vonatkozólag vö. a 90. mesével is.

³⁶Prométheusz mint emberalkotó istenség: vö. a 228. és 229. mesével is. – Az istenek versengése régi mitológiai elem, itt már tréfássá alakítva. – *Mómosz*: a gáncsoskodás mitológiai megszemélyesítője, az Éjszaka gyermeke; a monda szerint, mikor Aphroditén nem tudott találni semmi kifogásolnivalót, mérgében megpukkadt. – A mesét már Arisztotelész is említi: de part. an. III. 2, 662a, 35.

³⁷Hermésznek szokásos szerepe, hogy Zeusz hírnökeként vagy kisegítőjeként működik (vö. pl. a 105. és 110. mesével is).

³⁸Már Pindarosz egyik verse (Olymp. XI. 19) erre a mesére látszik utalni.

³⁹Egy régi teremtmismítosz kissé frivol átfogalmazása.

⁴⁰*Plutosz*: a gazdagság istene, aki vakként szerepel a mitológiában, mivel az emberek közt nem tudja kiválasztani az érdemeseket.

⁴¹A hód heréinek orvosi felhasználása az ókorban általánosan elterjedt volt (l. Hérod. IV. 109, Arisztot. hist. an. VIII. 5, Plinius, n. h. XXXII. 27 stb.). – Az üldözött hóddal kapcsolatos néphiedelemre vonatkozólag vö. Apuleius: *Metamorph.* I. 9.

⁴²A tyúktenyésztés valószínűleg a VI–V. sz. folyamán terjedt el Görögországban, Ázsiából kiindulva.

⁴³Ez a mese a római történeti hagyományban is szerepel; ennek elmondásával csitítja le Menenius Agrippa a patríciusok ellen fellázadt és a Szent hegyre kivonult plebeiusokat (Livius, II. 32, 9, Dionüsziosz Halikarn. arch. VI. 83, 2, 86, 3 stb.).

⁴⁴A korábbi változatot tartalmazó kódexcsoport (*Collectio Augustana*) szövege csonka; a befejezés a második kódexcsoport (*Collectio Vindobonensis*) szövegeiben: „Nem loptad el tőlem a szívet, hanem szívet (ti.: bátorságot, figyelmet) adtál nekem.”

⁴⁵A mese előfordul Szophoklésznál (fr. 800 N).

⁴⁶Már a klasszikus korban említi Platón (*Alc.* I. 123 A); a római irodalomban Luciliusnál jelenik meg (fr. 980 M), klasszikus említése: Horatius, *epist.* I. 1, 73.

⁴⁷Az „oroszlánrész”, ill. az „oroszlánnal való barátkozás” (*societas leonina*) klasszikus története.

⁴⁸Ezt a mesét mondta el Démoszthenész az athéni népgyűlés előtt, mikor Alexandros 335-ben a makedónellenes szónokok kiadatását követelte (Plutarkhosz: Démoszthenész 23). Az Aiszóposz-regényben (*vita Aes.* 42 W) ugyancsak ezt a mesét mondja el Aiszóposz a szamosziaknak, mikor Kroiszosz kiadatását követeli.

⁴⁹Innen „a farkas szájából” mondás (Greg. Cypr. II. 8).

⁵⁰Már Xenophónnál (*conviv.* IV. 5) megtalálható ez a mese, amely a jóslásba vetett hit ironikus-rationális kritikája.

⁵¹A görögben a hollót és a zár kampóját ugyanaz a szó jelenti: *korax*.

⁵²Vö. a másik hangyamesével (114.); a tanulság ugyanannak a természeti jelenségnek kétféle antropomorfizálása, jelképként való felhasználása és értékelése.

⁵³Megvan már Arisztophanésznál, a *Daitalész* (Lakomázók) egyik töredékében (fr. 203 K), de itt *egér* szerepel.

⁵⁴Már az ókorban is ehhez a meséhez fűződött az „egy fecske nem csinál nyarat” közmondás (Zénob. V. 12).

⁵⁵Hermész, mint a „javak osztogatója”: vö. fentebb a 89. mesével is. – Ebből a meséből ered a közmondás: „Nem visz mindig fejszékét a folyó” (Macar. VI. 68).

⁵⁶Az eskü szentségének értékeléséhez a korai görögösnél l. pl. Hésziodosz: Munkák és napok, 190 sk, 219 sk, 282 sk.

⁵⁷*Író tábla*: viasszal bevont falapokra írtak.

⁵⁸A mesében Prométheusz már Zeusznak alárendelten szerepel, mint az ember teremtetését kivitelező isten, szemben a következő (229.) mesével, ahol még megőrizte önállóságát.

⁵⁹*Maiandrosz*: kis-ázsiai folyó (ma: Menderes); *Milétosz*: az ión görögség legjelentősebb városa, Kis-ázsia nyugati partján, a Maiandrosz torkolatánál.

⁶⁰Görögország száraz éghajlata alatt érthető a víz ilyen nagyra értékelése.

⁶¹A hagyomány szerint (l. már Arisztotelész rhet. II. 20, 1393b, vö. Konón, narrat. 31) ezt az ismert mesét mondotta el Sztészikhorosz a himeraiaknak, hogy figyelmeztesse őket Phalarisz (ill. a másik, történetileg nem hiteles változat szerint Gelón) türannoszi törekvéseire.

⁶²A hiénák nemváltoztatásának elterjedt ókori hiedelmét már Arisztotelész is említi és cáfolja.

⁶³Héraklész többek közt az atléták védőistene is.

⁶⁴A tanulság (epimüthion) teljesen keresztény szellemű, bibliai idézet Salamon könyvéből: Példabeszédek III. 34.

⁶⁵A mese már kora középkori eredetű, a szerzetesélet mozzanatai és kifejezései találhatók meg benne. (Szövege nincs is meg a legrégebb kódexcsoport, a Collectio Augustana szövegei között, csak a későbbi Collectio Vindobonensisben.)

⁶⁶A mese legkorábbi ismert előfordulását Aiszkhülosznál találjuk meg, a Mürmidónok című tragédia egyik töredékében (fr. 139 N).

⁶⁷Az aithiopszokon (etiópok) a görögök általában az afrikaiakat és indiaiakat értették. A név szó szerint égett színűt, sötét bőrűt jelent. Közmondássá vált: „az aithiopszot mosni” (Macar. I. 62, Diogen. I. 45); vö. „szerecsenmosdatás”.

⁶⁸A mese csattanója a szójáték: a *száraz* (xéra) szó egyben a bőrből készült zsák vagy erszény neve is.

⁶⁹A házi istenszobrokba vetett hit frappáns kigúnyolása: a racionalizmus korai népi megjelenése.

⁷⁰*Paión*: eredetileg önálló orvos-isten, később alakja összeolvadt Apollónnal, mint annak egyik oldala, gyógyító tevékenységének képviselője.

⁷¹A tanulság nem ide illő, a mese ellenkező értelmű Plutarkhosznál (Phókión, IX.). Phókión egy népgyűlésen mondja el a mesét az őt lehurroggni akarókkal szemben.

⁷²Prométheusz mint teremtmény: vö. fentebb 228. is.

⁷³Az Ótestamentumból (Bírák könyve, IX. 8) átvett történet; csak egy késői kódexben van meg.

⁷⁴Valószínűleg már a bizánci korból származó mese.

⁷⁵Az Aiszóposz-regényből később átvett, kevés kódexben szereplő mese. (Ugyanilyenek: 299., 301., 302., 303., 304., 305. is.)

⁷⁶A gyűjteménybe későn bekerült, valószínűleg indiai eredetű mese.

⁷⁷Egy kódexben csonkán fennmaradt, Hausrath által kiegészített kései mese.

⁷⁸Késői, egy kódexben fennmaradt, valószínűleg itáliai eredetű mese.